

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA HISTORIE

Bakalářská práce

ODSUN NĚMCŮ Z BĚLÉ POD PRADĚDEM

Klára Haladyová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

OLOMOUC 2014

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci na téma: „Odsun Němců z Bělé pod Pradědem“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu pramenů a literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorské práva třetích osob.

V Olomouci dne:

Obsah

1.	Úvod	4
2.	Češi a Němci v ČSR	11
2.1	první Československá republika (1918-1938)	12
2.2	druhá Československá republika (1938-1939)	14
2.3	Protectorát Čechy a Morava (1939-1945)	16
2.4	Organizace a průběh odsunu po válce	18
2.4.1	Poválečný vývoj a tzv. divoký odsun	18
2.4.2	Postupimská konference	22
2.4.3	Dekrety prezidenta republiky	22
2.4.4	Organizovaný odsun	24
3.	Historický vývoj Bělá pod Pradědem	27
3.1	Počátky osídlení	27
3.2	Historický vývoj do roku 1848	28
3.3	Období (1848-1918)	30
3.4	první Československá republika (1918-1938)	31
3.5	Německá okupace (1938-1945)	33
3.6	Po roce 1945	34
4.	Odsun Němců z obce Bělá pod Pradědem	36
4.1	Adolfovice	37
4.2	Domašov	51
4.3	Internační tábory Adolfovice a Domašov	63
5.	Závěr	69
6.	Seznam pramenů a literatury	74
7.	Résumé	78
8.	Seznam použitých příloh	79

1. Úvod

Odsun sudetských Němců z ČSR v letech 1945-1946 tragickým způsobem zakončil dlouhodobou anabázi soužití Čechů a Němců na našem území. První etapa odsunu se projednávala již po událostech v Mnichově. Už v této době bylo zřejmé, že musí dojít k redukci německé menšiny na území československého státu, aby se do budoucna zabránilo německé agresi. Myšlenka odsunu nebyla ryze výplodem čs. politiky. Transfer byl akceptován i třemi hlavními protihitlerovskými mocnostmi. Oficiální schválení odsunu Němců nejen z ČSR, ale i z Maďarska a Polska přišlo na konferenci v Postupimi, konající se na přelomu července a srpna roku 1945. Celá akce měla proběhnout spořádaně a lidsky, ale už před schválením odsunu v Postupimi, došlo k tzv. divokému odsunu, při kterém se projevilo násilí, bezpráví a chaos. Až po této fázi přichází „organizovaný“ a vládou kontrolovaný transfer zhruba 2, 5 milionu Němců z území čs. státu. Toto rozhodnutí ovlivňuje vzájemné vztahy obou národností i v dnešní době. Účastníci těchto událostí mají stále v živé paměti okolnosti spojené s odchodem německého obyvatelstva.

Jednalo se o událost, která postihla především pohraniční mezi lety 1945/1946. Jednou z těchto pohraničních oblastí bylo i Jesenicko, do jehož regionu spadá i obec Bělá pod Pradědem, na kterou jsem se zaměřila ve své bakalářské práci. Důležité nebylo sledovat jen samotný transfer obyvatel, ale také pohled zachycující proměny česko-německého vztahu v dlouhodobém měřítku. Obě části, které tvoří dnešní Bělou pod Pradědem, vznikly už v období německé kolonizace na konci 13. století, takže hovoříme o dlouhodobém a důležitém aspektu při řešení otázky odsunu německého obyvatelstva. Hlavním cílem však zůstalo zachycení průběhu samotného odsunu a

událostí s ním spojené. Cílem mé práce bylo osvětlení elementárních otázek vzájemných se k této problematice. Ve většině pohraničních oblastí docházelo nejdříve k živelnému tzv. „divokému“ odsunu a následně až k „organizovanému“. Došlo ke stejnému kontrastu v průběhu odsunu z této horské obce? Jaké byly vztahy mezi českým a německým obyvatelstvem ve sledovaném období? Do jaké míry byli Němci zasaženi nařízeními a následnými represemi vyvolanými právě odsunem? Aplikovaly místní orgány nařízení vedoucí k radikálnímu omezení práv Němců např.: zákaz vycházení, zavedení cenzury, omezení zásob, rozdělení Němců do jednotlivých kategorií, k internacím v pracovních táborech, k represím zasahujícím do náboženské a školské sféry? Na to vše jsem se snažila ve své práci nalézt odpověď.

Snaha obce nahradit populační deficit, který byl jedním z nejtěživějších důsledků transferu německého obyvatelstva z pohraničí, se ukázala jako zcela neúčinná. Příchozí osídlenci českého původu nedokázali kvalitativně ani kvantitativně nahradit německé zastoupení a jejich hlavním záměrem bylo přerozdělit si konfiskovaný německý majetek. Odsun tedy vedl k odlivu schopného obyvatelstva, což mělo nedozírné následky nejen ve společenských, vlastnických a lidských vztazích, ale významně zasáhl primárně hospodářskou sféru obce. Do budoucna bude zajímavá možnost využít výsledky mé práce ke komparaci průběhu odsunu z Bělé pod Pradědem s dalšími postiženými lokalitami a případné zjištění určitých odchylek od rutinního postupu.

Kde se Bělá pod Pradědem nachází? Obec leží v Olomouckém kraji v okrese Jeseník. Okresní město Jeseník (německy Frývaldov) mělo a stále má neodmyslitelný vliv na vývoj Bělé. Dnešní podoba obce vznikla fakticky roku 1964 sloučením dosud samostatných obcí Adolfovice a Domašova, včetně jeho dvou osad Bělé a Filipovic. Katastrální výměra obce činí cca. 9 213 ha a žije zde kolem 1 800 obyvatel.

Rozprostírá se v délce 14 km údolím řeky Bělé až po Videlské sedlo a na jihozápad po Červenohorské sedlo. Nové jméno obce bylo převzato právě od říčky Bělé a také od drobné osady Bělá, která byla součástí Domašova. Přívlastek „*pod Pradědem*“ pak odkazuje na blízkost nejvyšší hory Hrubého Jeseníku.¹

První částí obce Bělá jsou Adolfovice (Adelsdorf), poprvé zmiňovány roku 1284 jako součást majetku vratislavských biskupů. Vznikly kolonizací v období vrcholného středověku a jejich jméno je údajně odvozeno od jména místního německého lokátora.²

Druhou část tvoří Domašov (Thomasdorf), který je středovou částí Bělé pod Pradědem, poprvé je zmiňován taktéž roku 1284 a zřejmě byl opět výsledkem kolonizační činnosti vratislavských biskupů. Představoval největší vesnici frývaldovského panství vratislavských biskupů. Další rozvoj podhorského osídlení a nesnadná dostupnost si vynutily zřízení další školy i duchovní správy. Za 2. světové války se v obci nacházely zajatecké pracovní tábory Rudohoří a Borek, zejména pro sovětské válečné zajatce. Na prvním z uvedených míst byl v roce 2003 upraven hřbitov s hroby zajatců i Němců, kteří přišli o život na konci války.³ Na vývoji obou částí obce tedy můžeme demonstrovat, že německá přítomnost byla podstatnou součástí její historie a dodnes je příkladem několikasetletého soužití obou národností.

Důležité bylo také poválečné správní uspořádání obce. V období po osvobození v květnu roku 1945 až do roku 1949 spadal politický okres Jeseník (viz příloha č. 1), společně s Bělou pod Pradědem, do Slezské expozitury země Moravskoslezské. Jejím centrem se stala Ostrava, v níž sídlila expozitura moravskoslezského zemského Národního výboru. Do expozitury bylo zařazeno 10 politických okresů včetně Jeseníku a to na základě dekretu prezidenta republiky ze dne

---

¹ *Bělá pod Pradědem 1964-20122*, Bělá pod Pradědem 2012, s. 3.

² *Bělá pod Pradědem 1964-20122*, Bělá pod Pradědem 2012, s. 22.

³ *Bělá pod Pradědem 1964-20122*, Bělá pod Pradědem 2012, s. 22.

27. října 1945. Právě tato instituce musela řešit problémy s odsunem německého obyvatelstva z pohraničí.⁴ Ve Frývaldově vznikl Okresní národní výbor, který současně vykonával funkci výboru místního, výbory následně vznikly i v Adolfovicích a Domašově. Měly zajistit nerušený chod výroby, zásobování a také zabezpečit náhradu za odsunuté Němce novými českými osídlenci a reemigranty. Obě tyto instituce tedy vydávaly nařízení, která řídila a ovlivňovala odsun německého obyvatelstva z této oblasti.

Těžiště mé badatelské práce spočívalo ve studiu archivního materiálu uloženého ve Státním okresním archívu v Jeseníku, který je dnes vnitřní organizační složkou Zemského archivu v Opavě. Za 10 let své existence si vydobyl nezastupitelné místo v kulturně historickém povědomí obyvatel jesenického okresu.

Informace jsem čerpala hlavně ze záznamů Místního národního výboru (1945-1964) v Adolfovicích, kdy nejcennějšími součásti fondu byly obecní kronika z let 1946-1956 a agenda o evidenci obyvatelstva, týkající se zejména odsunu Němců a příchodu nových osídlenců z vnitrozemí a také reemigrantů. Z působení Místní národní výboru v Domašově (1945-1964) se bohužel nedochovala kronika ani bližší dokumentace k odsunu, výjimku však tvoří záznamy týkající se konfiskace a přidělování německého majetku a změn v držbě nemovitostí.

Odsunem Němců z Jesenicka se blíže zabývá Mgr. Jana Hradilová, její kniha „Odsun Němců z Frývaldova po roce 1945 ve světlech českých pramenů a literatury“, je výsledkem dlouhodobé intenzivní práce v archívu, práce s pamětníky a pilného studia. V současné době pracuje ve Státním okresním archívu Jeseník jako archivářka. Ve svých člancích se zabývá tematikou internačních táborů v Adolfovicích a Domašově, všeobecně v nich zachycuje regionální českoněmecké vztahy.

---

⁴ BARTOŠ, Josef: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*, sv. XIV, Olomouc 1995, s. 30.

Další důležité informace osvětlující transfer německého obyvatelstva jsem se snažila objevit v dobovém tisku. Jednalo se především o dvojjazyčné „Zprávy z Frývaldovska“, vydávané Okresním národním výborem ve Frývaldově. A dále periodikem „Hraničář“, což byl protifašistický list, vydávaný v letech 1945-1948 organizací KSČ. Nejedná se přímo o dobové tisky vycházející v Bělé, ale zachycují dění, atmosféru a podstatné informace, které ovlivnily celý region.

Regionální literatura, která se váže k danému tématu, nebyla rozsáhlá. Tento nedostatek jsem nahradila spoluprací s pamětnicí, která odsun Němců z Bělé pod Pradědem pocítila na vlastní kůži. Byla ochotná podělit se o své zážitky, které jsou velmi cenné i proto, že se jedná o ženu německého původu, která jako jedna z mála i se svou rodinou odsunuta nebyla. V tomto případě k transferu nedošlo, protože se její otec podílel na elektrifikaci místní dřevozpracující firmy. Byl zařazen do kategorie specializovaných pracovníků, které neměl v této činnosti, kdo nahradit. Do poslední chvíle si však tato německá rodina nemohla být ničím jistá. Strach z možného odsunutí jim stále visel nad hlavou. Pamětnice v některých případech musela překonávat české nacionální předsudky, naučit se pořádně česky, přizpůsobit se dané situaci, což určitě nebylo lehké. Na české prostředí nezanevřela a s rodinou celý svůj život strávila a dosud tráví v Bělé. Zajímavá byla konfrontace její výpovědi, podloženou její osobní dokumentací, se získanými informacemi z dobových pramenů. Myslím si, že právě tato výpověď dodala mé práci zajímavý kontext. Historie není totiž tvořena jen faktografií, ale i výpověďmi očitých svědků. Subjektivní líčení části života pamětníků může pomoci rekonstruovat myšlení obyčejných lidí a navodit atmosféru tehdejší doby. Jde o originální a neocenitelný zdroj informací, který je však dále potřeba komparovat s dalšími zdroji.

Důležitou součástí odsunu Němců z Bělé pod Pradědem nepochybně tvoří i dokumentace týkající se pracovních táborů v Adolfovicích a Domašově. Tato zařízení vznikla jako následek retribučních dekretů prezidenta republiky a měla sloužit k zajišťování a soustřeďování tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva. Poválečná táborová soustava okresu Frývaldov nebyla svým významem zanedbatelná, patřily sem např. i tábory v Javorníku, Mikulovicích, Zlatých Horách a Vápenné.⁵

Jedním z pramenů, který mi pomohl rekonstruovat funkci pracovních táborů, byla např. práce Wilhelma Turnwalda „Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen.“ V této práci se autor zabýval problematikou odsunu na celém území republiky a u Bělé se zaměřil právě na pracovní tábory. Víme, že v těchto pracovních táborech docházelo k nočním přepadům, jež byly spojovány s německými záškodnickými oddíly a vedly k mnohým rozmrškám i ztrátám na životech. Následná odvetná opatření postihla nejen internované v táborech, ale týkala se i Němců dosud bydlících v jejich blízkosti.⁶

Problematicke intervenčních táborů se blíže věnuje i opavský historik Tomáš Staněk, specializující se nejen na ně, ale i na oblast česko-německých vztahů a postavení německého obyvatelstva v českých zemích ve 20. století. Mezi jeho díla patří: „Tábory v českých zemích 1945-1948“; „Retribuční vězni v českých zemích 1945-1955“; „Perzekuce 1945“; „Němečtí váleční zajatci v českých zemích 1945-1950“ nebo „Odsun Němců z Československa 1945-1947“.

Spolupráce již zmíněného Tomáše Staňka s týmem historiků - Adrian von Arburg, Tomáš Dvořák, Petr Sedlák, Martina Miklová, Jiří David, Lukáš Novosad, Jaroslav Kučera, David Kovařík, Andreas Wiedemann a dalších, vedla ke vzniku

---

⁵ HRADLOVÁ, Jana: *Internace německého obyvatelstva v adolfovicím táboře 1945-1946*, in: Jesenicko, r. 2001, s. 25-26.

⁶ HRADLOVÁ, Jana: *Internace německého obyvatelstva v adolfovicím táboře 1945-1946*, in: Jesenicko, r. 2001, s. 27-28.

edice: „Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1949“. Zpřístupněné dokumenty, doprovodné texty a komentáře poskytly řadu nových podnětů pro studium společenských poměrů a česko-německých vztahů v pohraničních oblastech českých zemí. Celá edice obsahuje tři díly, pro mě byla práce primárně zaměřená na druhý díl. Ten je dále rozdělen do tří svazků: díl II/1 duben až srpen/září 1945 - “Divoký odsun“ a počátky osídlování. Díl II/2 srpen/září až prosinec 1945 - Příprava organizovaného odsunu a postup osídlování. Díl II/3 - Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování.

Odsun Němců svým rozsahem a způsobem ovlivnil na dlouhou dobu mnoho oblastí společenského života v ČSR. Akty svévole vůči sudetským Němcům v průběhu odsunu zůstaly nejen nepotrestány, ale naopak byly zpětně prohlášeny za zákonné revoluční akty. Ještě dnes lze zaznamenat, jak živá je mezi pamětníky vzpomínka na hluboký zásah do vlastnických, společenských a lidských vztahů. Neméně vážný dopad měl odsun v hospodářské oblasti. V etické rovině porušil odsun základní princip moderní civilizace, odsunem byli totiž potrestáni i zcela nevinní lidé.

2. Češi a Němci v ČSR

V obecné části práce jsem se zabývala primárně česko-německými vztahy, které významně ovlivnily směřování celého ČSR. Tato kapitola byla důležitá kvůli utvoření představy o proměnách vztahu mezi oběma národnostmi, který započal již v období 13. století a ukončen byl radikálně právě odsunem až 2, 5 milionů Němců za hranice naší republiky. Samotná geneze problémů sahá hluboko do historie, a proto jsem považovala za vhodné této tematice věnovat celou kapitolu, ve které jsem kladla důraz primárně na období soužití za první a druhé Československé republiky. Eskalace antagonismu mezi oběma národními celky nastala v období protektorátu, ale stejně důležitá byla i reflexe tíživého poválečného uspořádání. Získané informace mi poskytly možnost komparace, kterou jsem využila v praktické části bakalářské práce.

První Němci přišli na území Čech už ve 13. století jako kolonizátoři pohraničních oblastí a zakladatelé četných měst ve vnitrozemí. Od tohoto okamžiku se začalo vyvíjet složité soužití obou vyspělých národů, které přes mnohé konfliktní střety lze jednoznačně označit za oboustranně prospěšné. První významnější vzednutí českého nacionálního citění přinesla až druhá polovina 19. století. Zásadní zlom však přinesl až rok 1918, kdy vznikla samostatná Československá republika, která svou unitaristickou podobou vmanévrovala Němce žijící v Čechách do role menšiny. Vnější okolnosti bohužel slibný vývoj zabrzdily a daly mu časem zcela jiný směr. Nejprve zasáhly důsledky světové hospodářské krize v letech 1929/1933 a poté uzurpace moci Hitlera v Německu. ČSR se nepovedlo prosadit žádnou zásadní koncepční změnu, která by měla naději, že se stane základnou trvalého příklonu Němců na jeho stranu.

Důležitou roli v tomto selhání sehrála především Heimatsfront, později přejmenovaná na Sudetendeutsche Partai (SdP), která tvrdou agitací začala prosazovat požadavky na autonomii, rozšíření národních práv až nakonec skončila jako nechvalná „pátá kolona“ Hitlerových snah po ovládnutí celé Evropy.⁷

2.1 první Československá republika (1918-1938)

Po vzniku ČSR národnostní menšiny inklinovaly k mateřským národům v sousedních zemích. Tyto snahy byly podporovány nacionálními stranami i hnutími. V případě sudetských Němců vedla tato skutečnost k vyhlášení 4 samostatných provincií, které se přihlásily k tzv. Německému Rakousku. Tento pokus o separaci byl úspěšně poražen a mírovou smlouvou s Rakouskem v Saint-Germain en Laye byly plně akceptovány čs. požadavky. Za velkou křivdu Němci považovali, že se v roce 1920 nepodíleli na vypracování ústavní listiny. Do politického dění, nutno říci, že vlastní chybou a neochotou spolupracovat s čs. politickou garniturou, vstoupili naplno až v druhé polovině 20. století.⁸

Demokratické uspořádání ČSR zaručovalo Němcům rovnost před zákonem, menšinovou ochranu, možnosti hospodářského uplatnění i rozvoje kulturního a veřejného života. Navíc v okresech s nejméně 20 % podílem německého obyvatelstva fungovala dvojjazyčnost a možnost zřizovat menšinové školy.

V politickém vývoji měly zpočátku největší vliv negativistické strany, které podporovaly převážně městské střední vrstvy, dělnictvo a inteligence. Naopak spolupráci s čs. prostředím navázaly aktivistické strany, které upřednostnily své

---

⁷ RŮŽIČKOVÁ, Naděžda: *Odsun sudetských Němců z Československa v letech 1945-1946*, Ostrava 1992, s. 1-18.

⁸ ARBURG, Adrian von - STANĚK, Tomáš: *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí (1945-1951)*, 1. díl, Středokluky 2010, s. 28-29.

ekonomické zájmy nad nacionalistickými a podílely se na vytváření hodnot, které přispěly k obohacení celé společnosti.⁹

Pokud se zaměříme blíže na politický vývoj frývaldovského okresu v období první Československé republiky, potvrdil nám celorepublikový precedens. V roce 1920 sehrály významnou roli v politickém spektru právě otevřeně protičeskoslovensky vystupující strany jako němečtí nacionalisté (DNP) a Německá národně socialistická strana dělnická (DNSAP). Na Frývaldovsku získaly až třetinu všech hlasů. Aktivistické strany německých sociálních demokratů (SPD), křesťanských sociálů (DCV) a agrárníků (BdL) získaly zbylé dvě třetiny. Pro české strany hlasovaly pouhé 2 % voličů. Až v letech 1925-1929 vstoupily aktivistické německé strany plně do politického dění v regionu a jejich činnost přispěla k poklesu míry vlivu negativistických partají.¹⁰

Největší počet příslušníků německé národnosti pobýval v pohraničí, kde převažoval průmysl citlivě reagující na poruchy tržního systému, které se markantně projeví na konci 20. let vlivem hospodářské krize. Právě hospodářská krize narušila křehkou rovnováhu mezi oběma národnostmi a vyústila v sociální napětí a konflikty vyvolané hlavně problémem velké nezaměstnanosti. Čs. vláda nedokázala situaci uklidnit a olej do ohně navíc přilila zvýhodňováním čs. firem a pracovníků před německými (např. Machníkův výnos).

Pozdní zásah politické reprezentace proti DNSAP a DNP v roce 1933 nezabránil aktivizaci německého nacionalismu v pohraničí. Program sjednocení sudetoněmeckého společenství se objevil u SdP v čele s Konradem Henleinem. Svoji dominantní pozici strana ukázala v parlamentních volbách roku 1935, ve kterých

---

⁹ STANĚK, Tomáš: *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa*, Ostrava 1992, s. 7-21.

¹⁰ KÁŇA, Otakar: *Historické proměny pohraničí: Vývoj pohraničních okresů Jeseník, Rýmařov, Bruntál a Krnov po roce 1945*, Ostrava 1976, s. 23-24.

přesvědčivě zvítězila. Na Frývaldovsku získala celých 65 % volebních hlasů. Tento rok rozhodl o vítězství agresivní politiky hitlerovského nacismu.¹¹ Po vnitrostranické krizi 1936/1937 získala strana významné postavení a začala prosazovat politiku stupňování požadavků, která vyvrcholila karlovarskými požadavky v roce 1938. Vláda okamžitě na tento vývoj reagovala rozpuštěním SdP, ale rozjetý nacistický vlak se už nepodařilo zastavit. Národnostní konflikt v ČSR se snažily řešit i západní mocnosti prostřednictvím mise lorda Runcimana. Jeho hodnocení vnitrostátní situace vyznělo plně v prospěch německé strany. Mocná Hitlerova agitace padla v pohraničí na úrodnou půdu. Bezzubost západní politiky vyvrcholila v září 1938 Mnichovskou dohodou, která potvrdila odstoupení Sudet Německu. V maximálním tempu Německo obsadilo 4 smluvená okupační pásma a navíc prosadilo rozšíření záboru ještě o 5 pásmo.¹²

2.2 druhá Československá republika (1938-1939)

K Německu bylo připojeno i 400 obcí obývaných výhradně českým obyvatelstvem (zmíněné 5 pásmo). Definitivní státní hranice mezi Německem a zmenšenou republikou byly pevně stanoveny až 20. 11. 1938. Celkově bylo k Německu přičleněno území o rozloze téměř 30 000 km² a s 3, 5 miliony obyvatel. Největší část tohoto území (kolem 78 %) byla integrována do nově utvořené říšské župy Sudety. Zbytek území byl přičleněn ke čtyřem stávajícím říšskoněmeckým župám.

---

¹¹ HOENSCH, Jörg Konrád - KOVÁČ, Dušan: *Ztroskotání soužití. Češi, Němci a Slováci v první republice (1918-1939)*, Praha 1993, s. 118-158.

¹² KURAL, Václav: *Konflikt místo společenství? Češi a Němci v československém státě (1918-1938)*, Praha 1993, s. 179-206.

Po Mnichovské konferenci dochází ke specifickému vývoji obce Bělá pod Pradědem, která nezůstala součástí okleštěné druhé Československé republiky, ale stala se integrální součástí tzv. Východních Sudet, které reprezentovalo území přímo okupované Říší. Tato část župy tvořila relativně samostatné a specifické území, které bylo řízeno obvodem vládního prezidenta v Opavě a bylo stejně jako vládní obvody v Ústí nad Labem a v Chebu součástí říšské župy Sudety s centrem v Liberci. V čele tohoto nově vytvořeného území stál jako místodržitel Konrád Henlein. Okupované čs. pohraničí tvořilo umělý a ekonomicky nejednotný konglomerát, jehož společnými prvky byly převážně horský a podhorský ráz krajiny, rozdrobenost, izolovanost a zaostalost zemědělství i průmyslu, který utrpěl hlavně v období hospodářské krize. Oblast opavského vládního obvodu byla nejchudší z celé župy. Pro Německo bylo připojené území hlavně zdrojem přírodního bohatství a levných pracovních sil. Východní Sudety zahrnovaly část severní Moravy a Slezska, oblast tzv. Hřebečka kolem Svitav až k Litomyšli a severovýchodního cípu Čech v oblasti Orlických hor. Nové okresy si do značné míry zachovaly dřívější územní strukturu bývalých okresních celků ČSR, k výjimce došlo jen v souvislosti s novou hranicí. Obvod vládního prezidenta v Opavě tvořily městský okres Opava a venkovské okresy Opava venkov, Bílovec, Bruntál, Frývaldov, Králíky, Krnov, Lanškroun, Moravský Beroun, Moravská Třebová, Nový Jičín, Rýmařov, Svitavy, Šternberk, Šumperk a Zábřeh (viz příloha č. 2). Celkem 16 základních správních jednotek. Novým okresem byly jenom Králíky. V roce 1939 tvořil podíl obyvatelstva v opavském vládním obvodu necelých 23 % celého okupovaného pohraničí. Okres Frývaldov měl celkem 69 983 obyvatel, z toho naprostou většinu tvořili obyvatelé německé národnosti. Osob české národnosti bylo evidováno pouhých 61 (viz přílohy č. 3-4).¹³

---

¹³ RADVANSKÝ, Zdeněk: *Historie okupovaného pohraničí 1938-1945*, Ústí nad Labem 1998, s. 6-12.

Odtržení a přičlenění pohraničních oblastí k Říši bylo teprve předebranou v nacistické honbě za uzurpací celého ČSR. V říjnu 1938 se naplnila také snaha o získání autonomie pro Slovensko a následně i Podkarpatskou Ukrajinu, kde se ustavily autoritativní režimy, které se v těchto zemích udržely u moci až do konce války. Vznikl nový federální státní útvar tzv. Česko-Slovensko, do jehož čela se postavil Emil Hácha. Druhá Československá republika ztratila charakter demokratického státu, postupně se totiž uplatnilo zjednodušení politického života. V českém prostředí dominovala národní prohra a s ní spojená destrukce důležitých nacionálních hodnot. Neblahý vývoj vedl k zahraniční izolaci státu a k podřizování se německým požadavkům, které se plně zrealizovaly vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939. V tomto období došlo k prohloubení českého defetizmu a naprostému podřizení se hitlerovskému Německu.¹⁴

2. 3 Protektorát Čechy a Morava (1939-1945)

Především období německé okupace zanechalo na česko-německém vztahu jedno z největších stigmat. Výnosem vůdce z 16. 3. 1939 byl vytvořen Protektorát Čechy a Morava, čímž se správa země dostala přímo pod kontrolu nacistického Německa. Krátce po vyhlášení Protektorátu se všichni bývalí čs. občané museli rozhodnout pro říšské nebo protektorátní občanství. Vytvořilo se zdání jakési autonomie, ale o všech důležitých věcech se rozhodovalo v Berlíně. Ve funkci státního prezidenta zůstal i nadále Emil Hácha, který mohl pouze korigovat německé řádění v zemi.

---

¹⁴ KURAL, Václav: *Místo společenství-konflikt!: Češi a Němci ve velkoněmecké říši a cesta k odsunu (1938-1945)*, Praha 1994, s. 5-36.

Spontánní reakce na okupaci byla zásadně odmítavá a v každém směru protiněmecká. Šířil se bojkot všeho německého. Nacistické kruhy se rozhodly nastupující tendence zarazit již v zárodku a zakročit proti jakémukoliv náznaku odporu. Represivní politika byla diktována německými bezpečnostními složkami, které ovládly každodenní život českého obyvatelstva. Největší hrozbu pro ně představovalo prostředí inteligence, které účinně zlikvidovali 17. 11. 1939. Jejich teror se promítl také v plánu řešení konečné české otázky, jehož vinou se mnoho nevinných lidí dostalo do koncentračních táborů, kde zažili hotové peklo.¹⁵

Eskalaci represivních opatření přinesl nástup Reinharda Heydricha na post zastupujícího říšského protektora, který byl zodpovědný nejen za zatčení předsedy vlády Aloise Eliáše, ale především za rozpoutání vlny teroru v zemi. Na základě rozhodnutí zahraniční odboje, byl v květnu 1942 zlikvidován. Přímý útok na jednoho z vůdčích představitelů nacistické moci si vybral daň ve vyhlášení stanného práva, které vedlo k smrti mnoha nevinných lidí. Německá odplata byla dovršena aktem vypálení obcí Lidice a Ležáky. Nacistická opatření byla natolik účinná, že v příštích letech okupace už nedošlo k významnějším projevům českého nacionalismu a domácí i zahraniční odboj se stáhl do ústraní. Český národ setrval v této agonii až do konce války.

Období německé okupace se významně promítlo do rozhodnutí o hromadném odsunu německého obyvatelstva z našeho území. Jednalo se o prevenci proti možnosti vyvolání dalšího válečného konfliktu a měla se také zajistit celková stabilizace poměrů v Evropě.¹⁶

---

¹⁵ MASTNÝ, Vojtěch: *Protektorát a osud českého odboje*, Praha 2003, s. 123-155.

¹⁶ KURAL, Václav: *Místo společenství-konflikt!: Češi a Němci ve velkoněmecké říši a cesta k odsunu (1938-1945)*, Praha 1994, s. 36-98.

2.4 Organizace a průběh odsunu po válce

2.4.1 Poválečný vývoj a tzv. divoký odsun

V první fázi po osvobození prostoupila čs. obyvatelstvo prudká vlna nacionálního determinismu. Společnost akceptovala koncept kolektivní viny a odpovědnosti celé německé národní pospolitosti. Přesto většina Němců, kteří se zdržovali v okupovaném pohraničí i ve vnitrozemí, neopouštěla své domovy. Nejen v okrese Frývaldov stále zůstával značný počet příslušníků německé národnosti, v jeho případě hovoříme zhruba o 59 000 osob. Východiskem z této situace byla opatření ke změně národního složení obyvatelstva. Němci byli dekrety prezidenta republiky zbaveni majetku a čs. státního občanství. Někteří byli internováni v táborech a zbylá část dosud žila ve svých domech podléhajících konfiskaci.¹⁷

Nejvýznamnějším důsledkem restrikcí proti Němcům byly rozsáhlejší odsuny německého obyvatelstva z českého i moravskoslezského pohraničí, které řídily místní správní a bezpečnostní orgány. Největší část vysídlených Němců směřovala v letních měsících roku 1945 do sovětské okupační zóny v Německu. Všeobecné zásady odsunu byly ukotveny výnosem ministerstva vnitra z 8. 6. 1945. Na jeho základě vstoupily v platnost také směrnice o zřízení osídlovacích referátů Okresními národní výbory (ONV), kterým připadl úkol zajistit paritu odsunu s osídlovacím procesem.¹⁸

Tento postup však ještě nebyl schválen na probíhající konferenci tří velmocí v Postupimi. Vlivem těchto událostí se Němci na základě manifestu obsahujícího 18 bodů vzepřeli proti neoprávněnému postupu. V jednotlivých bodech se objevovalo, že Německo je obsazeno protihitlerovskou koalicí pouze na 2 roky a že vysídlování

---

¹⁷ ČAPKA, František - SLEZÁK, Lubomír - VACULÍK, Jaroslav: *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*, Brno 2005, s. 28.

¹⁸ STANĚK, Tomáš: *Odsun Němců z Československa (1945-1947)*, Praha 1991, s. 18-19.

Němci se do regionu navrátí. Obsahovaly myšlenku, že se vysídlování týká pouze Protektorátu a pokud dojde k vysídlení z pohraničí, že za něj z české strany získají odškodnění. Tato falešná propaganda ovlivnila nálady na obou stranách. Mocně zapůsobila především dezinformace, že Londýn německý transfer z ČSR zakázal. Tohoto napětí nebyla ušetřena ani obec Bělá, když v v letních měsících roku 1945 došlo na jejím území k útokům na objekty obou internačních táborů pro Němce. Nejdříve byl napaden tábor v Domašově a poté i v Adolfovicích. Oba akty byly označeny jako akce záškodnické organizace Werwolf a následné represe stály život několika nevinných německých obyvatel. Více jsem se této problematice věnovala v podkapitole věnující se internačním táborům. Uklidnění česko-německých nálad přinesl až rok 1946, kdy se konečně začalo s prováděním organizovaného odsunu.¹⁹

Skladbu německého obyvatelstva na konci války na našem území tvořili převážně starousedlíci, kteří měli před říjnem 1938 čs. státní občanství a říšští Němci, kteří se do republiky přistěhovali až po záboru pohraničí a během okupace. Navíc bylo naše území přeplněno německými utečenci a přesídlenci z východu. Bezdětným říšským uprchlíkům bylo nařízeno opustit hranice státu nejpozději do 3. 6. 1945 a těm s dětmi do 6. 6. téhož roku.²⁰ Bezprostředně před osvobozením se na našem území nacházelo cca. 3,5 milionu Němců.²¹

Volání po odplatě rezonovalo po válce opravdu ve všech vrstvách společnosti, značně ji přiživila hlavně politická reprezentace, kterou můžeme označit za jednoho z největších viníků následných excesů. Všechny politické strany vyzdvihovaly svůj aktivní podíl na přípravě a provedení transferu, čímž si získaly kladné ohlasy ve společnosti. Své zásluhy o sovětskou pomoc při řešení odsunu a německé otázky

---

¹⁹ KÁŇA, Otakar: *Historické proměny pohraničí: Vývoj pohraničních okresů Jeseník, Rýmařov, Bruntál a Krnov po roce 1945*, Ostrava 1976, s. 35-36.

²⁰ VMJ, Zprávy z Frývaldovska (2. 6. 1945), č. 3, r. 1945, s. 2.

²¹ STANĚK, Tomáš: *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa*, Ostrava 1992, s. 39-40.

připomínala nejhlásitěji Komunistická strana Československa (KSČ). Poukazovala především na nezbytnost zajištění bezpečnosti v obnovené republice proti případné nové německé agresi.²²

Pozoruhodným pramenem, který zachycuje obrovskou zainteresovanost komunistů právě v této otázce, bylo periodikum Hraničář. Tento protifašistický list vydával ONV ve Frývaldově mezi lety 1945-1948. Jednotlivé zprávy reflektují poválečný vývoj nejen ve frývaldovském ale i v sousedních okresech (např. krnovském a opavském). Kromě významných regionálních, národních i mezinárodních událostí, často zachycoval informace o osídlování pohraničí příchozími českými obyvateli. Na svých stránkách vyjadřoval ryze negativní postoj vůči německému obyvatelstvu a plně ho odrážel v četných slovních útocích namířených proti celému německému prostředí. K podněcování protiněmeckých nálad často využíval výroky prezidenta Edvarda Beneše, které směřovaly k odgermanizování naší republiky. Naším hlavním heslem se mělo stát: „Všude a ve všem republiku odgermanizovat.“²³

Komunistické prostředí ovládající periodikum, odmítlo tvrzení, že tato část pohraničí nebyla postižena henleinovstvím. Nesouhlasili s pohledem ukazující Němce jako sociální demokraty, komunisty, nebo Rakušany, kteří se od nacistické ideologie distancovali. Považovali je za vlky v rouše beránčím. Hraničář tedy plně reprezentoval komunistickou propagandu, která ovlivnila značnou část obyvatelstva na Frývaldovsku. K rozdmýchání nenávisti vůči Němcům jim sloužilo neustále omílání křivd, kterých se na našem obyvatelstvu za války nacismus dopustil. Na smech jim poté nahrávala hlavně činnost organizace Werwolf, s kterou měli místní Němci souhlasit a

---

²² STANĚK, Tomáš: *Odsun Němců z Československa (1945-1947)*, Praha 1991, s. 18-19.

²³ VMJ, Hraničář, (22. 6. 1945), č. 1, r. 1, s. 2.

plně jí podporovat.²⁴ Zajímavé bylo, že se tato tendence s odstupem času nezastavila, ale naopak nastupující vládní garnitura zneužívala německou menšinu k očišťování vlastních přestupků mnohem intenzivněji než dříve. Pravidelně se lidé mohli na stránkách Hraničáře setkávat s obviňováním Němců ze sabotážních činností v místních továrnách. Následující ročníky Hraničáře ztratily zcela na svém významu. Informace v něm obsažené, představovaly jen snůšku levicově zabarvených bludů oslavujících SSSR a jeho představitele. Proto jsem pracovala především s čísly prvního ročníku, který ještě nebyl tak zkomunizovaný a také obsahoval důležité vyhlášky omezující osoby německé národnosti a informace o osídlovacím procesu.

Chování čs. obyvatel, které bylo přiříváno negativní propagandou, vyústilo v akty násilí, bezpráví a chaos. Odsunové ztráty na životech německých civilistů se v českých zemích pohybují na hranici 24 000 až 40 000 zemřelých německých osob.²⁵ Sociálně slabší vrstvy obyvatelstva si snadno zvyšovaly své postavení přidělem konfiskovaného majetku sudetských Němců. Nepodařilo se najít doklad, že by čs. strana někdy provedla celkovou bilanci nebo odhad poválečných ztrát německého obyvatelstva.²⁶ Celé sudetské území se stalo oblastí bez zákonů. Popsanou situaci přesně vystihuje spojení „divoký odsun“, který probíhal od prvních květnových dnů až do srpna 1945, kdy došlo k ukončení jednání tří mocností v Postupimi a přechodu k „organizovanému“ odsunu.²⁷

---

²⁴ VMJ, Hraničář (17. 8. 1945), č. 9, r. 1, s. 1.

²⁵ ARBURG, Adrian von - STANĚK, Tomáš: *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí (1945-1951)*, 2. díl, sv. 3, Středokluky 2010, s. 28-29.

²⁶ KUČERA, Jaroslav: *Odsunové ztráty sudetoněmeckého obyvatelstva: Problémy jejich přesného vyčíslení*, Praha 1992, s. 24-25.

²⁷ RŮŽIČKOVÁ, Naděžda: *Odsun sudetských Němců z Československa v letech 1945-1946*, Ostrava 1992, s. 1-18.

2.4.2 Postupimská konference

Postupimská konference tří velmocí se konala ve dnech 17.7 - 2.8 1945. Po skončení jednání představovaly právě její rezoluce alfu a omegu v organizaci odsunu Němců na našem území. Jednotlivé články obsahovaly formulace o spořádaném a lidském vysídlení německého obyvatelstva a zastavení dalšího vyhošťování. Byl připraven rámcový plán odsunu asi 2,5 milionů osob, které měly být nahrazeny novými přistěhovalci. Vláda pokračovala ve vysídlování Němců do sovětské zóny ještě v průběhu konference, zastavila ho až po jejím ukončení.²⁸

2.4.3 Dekrety prezidenta republiky

Edvard Beneš se jako hlavní činitel v otázce odsunu zasadil o snížení stavu německého obyvatelstva po válce. S určitostí lze konstatovat, že v prvních letech války to nebyl ani zahraniční odboj a ani Beneš, kdo byli iniciátory řešení německé otázky, která byla založena na odsunu obyvatelstva v té podobě, v jaké byla v letech 1945-1946 opravdu uskutečněna. Vznikala různá kompromisní řešení, např. transfer jen provinilé části německého obyvatelstva nebo vytvoření jazykově oddělených území s vlastní správou v rámci ČSR. Až roku 1941 se začala v odboji výrazněji prosazovat myšlenka na tvrdý postup proti německé menšině. Plně se prosadila po moskevském jednání v roce 1943, kde si čs. vláda vyhradila právo určit, kdo z Němců obdrží po válce státní občanství a kdo bude muset naopak ze země odejít.²⁹

Důležité nástroje pro uskutečnění odsunu představovaly dekrety vydávané v exilu prezidentem Edvardem Benešem během druhé světové války a krátce po jejím

---

²⁸ ARBURG, Adrian von - STANĚK, Tomáš: *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí (1945-1951)*, 2. díl, sv. 1, Středokluky 2010, s. 118-19.

²⁹ STANĚK, Tomáš: *Odsun Němců z Československa (1945-1947)*, Praha 1991, 32-33.

skončení, kdy nebylo možné vykonávat legislativu prostřednictvím Národního shromáždění.³⁰

Odsun se dále podřizoval celé řadě právních norem a exekutivních směrnic centrální, regionální a lokální provenience. Zájem o půdu ve frývaldovském okrese byl ohromný. Efektivní osídlování měla zajistit Osídlovací správní komise (OSK). Organizace transferu byla svěřena ONV ve Frývaldově a po roce 1946 nově vznikajícím Místním národním výborům (MNV) v jednotlivých obcích. Při novém osídlení sehrálo významnou roli také ministerstvo zemědělství, které vydávalo nezbytné pokyny k postupu při osídlování a snažilo se zabránit anarchii a nepřístojnému obohacování. Počátkem léta 1945 byly navíc budovány přípravné orgány a organizace Jednotného svazu českých zemědělců (JSČZ) a Místní rolnické komise (MRK). Tyto organizace byly zaštitěny Fondem národní obnovy (FNO) a Národním pozemkovým fondem (NPF).³¹

Před přijetím rezoluce z postupimské konference bylo vydáno několik důležitých dekretů prezidenta republiky, které se dotýkaly nejen státní příslušnosti a spolehlivosti Němců, ale hlavně jejich majetkových poměrů (dekret z 19. 5. „O národní správě“; z 21. 6. „O konfiskaci a rychlém rozdělení zemědělského majetku“ a ze 17. a 20. 7. „O principech a jednotném řízení vnitřního osídlení“). Na Němce, kteří měli být postiženi za svou nepřátelskou činnost, se vztahoval dekret z 19. 6. 1945 „O potrestání válečných zločinců, zrádců a jejich pomahačů a i o mimořádných lidových soudech“. Dále byli Němci omezeni v občansko-právní, sociální i profesní sféře, byli vyloučeni z výkonu veřejných služeb a došlo k zastavení jejich platů. Pracovní povinnosti podléhaly podle dekretu z 19. 9. 1945 osoby, které ztratily čs. občanství. Osvobození

---

³⁰ RŮŽIČKOVÁ, Naděžda: *Odsun sudetských Němců z Československa v letech 1945-1946*, Ostrava 1992, s. 1-18.

³¹ KÁŇA, Otakar: *Historické proměny pohraničí: Vývoj pohraničních okresů Jeseník, Rýmařov, Bruntál a Krnov po roce 1945*, Ostrava 1976, s. 23-29.

byli Němci, kteří získali některé z osvědčení. Němci byli nejčastěji užíváni na práci v zemědělském sektoru národního hospodářství.³²

Restrikční opatření se zdůvodňovala především neutěšenými poměry a nepřátelským chováním Němců, ale odpovědnost za incidenty v pohraničí se jim ve většině případů připisovala neoprávněně. Němci museli být přihlášení k pobytu, nosili bílé pásky, kriticky byl omezen jejich volný pohyb (např. platil zákaz vycházení po určité hodině), omezovala a cenzurovala se jejich korespondence atd. Německému obyvatelstvu bylo také zapovězeno zdržovat se na veřejných prostranstvích, navštěvovat kina, divadla, restaurace a vykonávat další aktivity. Všechny německé spolky byly zrušeny a jejich majetek se zkonfiskoval.³³

Prvním stěžejním dekretem prezidenta republiky po ukončení postupimské konference byl dekret z 2. 8. 1945, který zbavoval čs. občanství Němce, kteří po Mnichovu nebo za okupace získali německou příslušnost. K zachování občanství docházelo jen v případech, že se jednalo o příslušníky národnostně smíšených rodin, antifašisty nebo specializované pracovníky. Druhým byl dekret z 25. 10. 1945 „O konfiskaci nezemědělského majetku“. Konfiskaci podléhal majetek movitý i nemovitý. Dekrety z 10. 10. 1945 poté upravovaly podmínky zajištění a vazby státně nespolehlivých osob.³⁴

2.4.4 Organizovaný odsun

Nejvíce německých příslušníků bylo odsunuto právě v období organizovaného odsunu, rozhodujícím byl rok 1946. Většina vysídlených Němců směřovala v drtivé

---

³² STANĚK, Tomáš: *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa*, Ostrava 1992, s. 47-52.

³³ ARBURG, Adrian von - STANĚK, Tomáš: *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí (1945-1951)*, 2. díl, sv. 1, *Středokluky* 2010, s. 91-94.

³⁴ STANĚK, Tomáš: *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa*, Ostrava 1992, s. 48-52.

většině do amerického pásma. Celkově se plánovalo vysídlení až 2, 5 milionů Němců, z toho 750 000 do sovětského a 1 750 000 do amerického pásma. Čs. vláda schválila směrnice k provedení odsunu v prosinci 1945. Jeho celoplošným řízením bylo pověřeno ministerstvo vnitra se Zemskými národními výbory (ZNV) v Praze a Brně (včetně ostravské expozitury). V regionech jeho hladký průběh zaručoval aparát národních výborů společně s bezpečnostními složkami.

Odsun se měl provádět ve třech etapách. V první etapě neměly být vysídlovány důležité osoby zaměstnané v průmyslových podnicích, zemědělství a lesnictví. Druhá etapa počítala s vysídlením zbývajících Němců s výjimkou antifašistů, osob z národnostně smíšených manželství a specialistů s rodinnými příslušníky. Až ve třetí etapě se řešily otázky transferu kvalifikovaných pracovních sil v průmyslu a zemědělství.

V regionálním měřítku byla většina transportů přepravující osoby německé národnosti uskutečněna v průběhu roku 1946, kdy došlo k zahájení organizovaného odsunu. Podle okresních plánů mělo od ledna 1946 docházet k vypravování 2-4 transportů s 1 200 Němci měsíčně. V průběhu roku bylo z Frývaldovska odsunuto zhruba 53 250 Němců a přes 5 000 osob tady zůstalo. Z tohoto celku měla být zhruba polovina ještě odsunuta a druhá měla zůstat z důvodu jejich pracovní specializace, příslušnosti k rodině specialistů nebo se jednalo o páry ze smíšených manželství. Současně s odsunem byla v lednu prováděna také prověrka všech národních správců, kteří přišli do pohraničí už v roce 1945. Tyto revize prováděl ONV a OSK ministerstva zemědělství. Revize prověřovala každého národního správce po stránce mravní, občanské, státní spolehlivosti a nakonec i po stránce kvalifikace dle dekretu č. 28/45 Sb. Někteří národní správci na hospodářstvích nevytrvali dlouho, jednalo se o případy tzv. zlatokopů. Do konce roku 1946 byla dokončena první fáze odsunu a bylo

osídleno 4 189 usedlostí, což představovalo 89 %. Samotné Adolfovice byly osídleny z více než 50 %. Na Frývaldovsko byly rozhodnutím ZNV v Ostravě přesídleny rodiny hornických penzistů z Ostravska. Značnou část nových osídlenců tvořili také reemigranti z SSSR, Rumunska, Maďarska a Polska.³⁵

Odsunovou jednotku představovala celá rodina, která měla být řádně oblečená, obutá a musela projít zdravotní kontrolou. Hmotnost zavazadel na osobu byla určena na 30 až 50 kg. Při prohlídkách zavazadel odevzdávali Němci všechny cennosti. Odsouvané osoby se povinně dostavili v ohlášeném termínu na určená shromážděště. Následně byli odvedeni či přepraveni na nádraží. Odsun do obou okupačních pásem v Německu byl co do rozsahu a tempa nejintenzivnější v červenci 1946. V tomto období opouštělo ČSR denně až 12 transportů s celkem 14 400 osobami. Také zacházení s Němci ve sběrných střediscích se postupně zlepšovalo. Do konce srpna 1946 opustilo republiku přibližně 949 000 osob. K jednomu z poslední transportů došlo 29.10 z Karlových Varů. Podle oficiální bilance se do amerického pásma odsunulo až 1 446 059 a do sovětského 786 482 osob. Na našem území zůstalo na konci roku 1946 zhruba 225 000 Němců.

V průběhu let 1947-1949 se z republiky vystěhovalo zhruba dalších 18 127 osob, byly odbourány nejtěživější restriktivní opatření a vláda se postupně začala zabývat potřebou zbylé Němce integrovat do čs. společnosti. Podíl Němců na veřejném životě zůstal i nadále omezený. Po roce 1949 docházelo k odsunu jen některých skupin Němců a to v rámci slučování rodin. Touto etapou hromadný odsun Němců z ČSR skončil. Až v roce 1953 bylo uděleno čs. občanství všem zbylým obyvatelům německé národnosti.³⁶

---

³⁵ KÁŇA, Otakar: *Historické proměny pohraničí: Vývoj pohraničních okresů Jeseník, Rýmařov, Bruntál a Krnov po roce 1945*, Ostrava 1976, s. 58-61.

³⁶ STANĚK, Tomáš: *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa*, Ostrava 1992, s. 61-82.

3. Historický vývoj Bělá pod Pradědem

Tento part jsem využila k objasnění historického vývoje obce Bělá pod Pradědem. Zaměřila jsem se na vznik a vývoj obou částí dnešní Bělé, který zachycuje období spjaté s počátkem německého osídlení.

Obec se už od svého založení ve 13. století vyznačovala převahou německého obyvatelstva, tato skutečnost byla transformována až důsledky druhé světové války, které spoluurčily provedení hromadného odsunu místních Němců. I v tomto případě byl transfer neblahým vyvrcholením více jak sedmiletého soužití Čechů a Němců. Žádný problém nevznikne ze dne na den, ale mívá mnoho různých příčin, které jsou v případě odsunu zakořeněny hluboko v historickém povědomí. Vzájemný vztah obou národností představuje delší časovou linku, která reflektovala historické dění a byla jim do značné míry ovlivňována. Odsun představující v této časové lince rozkol obou vyspělých společností nebyl determinován jen druhou světovou válkou. Důsledky odsunu bylo potřeba hledat v širším historickém kontextu, proto je obsah této kapitoly nesmírně důležitý.

3.1 Počátky osídlení

Obě vesnice byly poprvé písemně doloženy v listině biskupa Tomáše II. z roku 1284. První zmínka o existenci Adolfovic obsahovala její původní název Adolcovici. Zakladatel vesnice byl sice německé národnosti, ale česká přípona nasvědčuje, že původní kolonisté mohli být slovanského původu. Pravděpodobné je, že ves byla

poněmčena již před rokem 1290 v období sporu místního knížete s biskupem. Kníže začal násilně vyhánět slovanské obyvatelstvo, které prokazovalo loajalitu biskupovi.

Domašov se poprvé označuje německým názvem Thomasberg a byl naopak zřejmě již od počátku osídlen převážně německými kolonisty. V období již zmíněného sporu mohlo dojít podle pramenu Liber fundationis k jeho úplnému vylidnění a přesídlení obyvatel do lépe situovaných Adolfovic. Na území Adolfovic existovalo tzv. šoltézství (fojtství). Prvním šoltyssem byl zpravidla lokátor vesnice, jeho funkce byla znakem německého zákupního práva a odpovídala instituci rychtářů podle magdeburského práva užívaného na Moravě a Opavsku. Jednalo se o významného představitele obce, který byl prodlouženou rukou vrchnosti a přispíval k vytváření její pospolitosti.³⁷

3.2 Historický vývoj do roku 1848

Až v první polovině 14. století se celé Jesenicko stalo trvalou součástí českého státu a to po rozkladu knížecí moci ve Slezsku. Změnily se také majetkové poměry Adolfovic, které přešly do držby světských feudálů. Prvními známými držiteli Adolfovic se stali Haugwitzové. Bližší informace o vývoji Domašova bohužel chybí, na jeho případné vysídlení mohl mít vliv i úpadek hornictví, nacházely se zde povrchové ložiska železné rudy. Husitské války obě lokality významněji nezasáhly.

Kolem roku 1530 se dostává území jako součást Frývaldovského panství do rukou Fuggerům, bohatým důlním podnikatelům z Augšpurku. Celé panství se stalo součástí Nisského knížectví.³⁸ Naděje vkládané do dolování zdaleka nesplnily

---

³⁷ PISKOVSÝ, Petr: *700 let Bělé pod Pradědem*, Bělá pod Pradědem 1984, s. 5-8.

³⁸ HOSÁK, Ladislav: *Historický místopis země Moravskoslezské*, Praha 2004, s. 854.

obrovská očekávání rodiny a tak bylo panství předáno do rukou duchovní moci reprezentované biskupem.

Domašov zůstal až do poloviny 16. století pustý, poté dochází i na jeho území ke zřízení šoltéství a k dlouhodobému odloučení od Adolfovic. V této době dochází v obou částech Bělé k zakládání mlýnů, kováren, ševcovství a pil, což podstatně zvětšilo hospodářský potenciál obou lokalit. Rozvoj hospodářství zajistilo hlavně působení rodiny Gottwaldů, která zůstala v této oblasti činná až do druhé poloviny 19. století. Slibný hospodářský rozmach byl násilně přerušen až třicetiletou válkou. Nezanedbatelný byl i pokrok v zemědělské výrobě. Právě tyto skutečnosti spoluurčily dlouhodobé preference, které se odrazily v hospodářské specializaci této oblasti.

Třicetiletá válka zasáhla hlavně východní kraje Jesenicka, ležící stranou od obou vesnic. Po válce dochází k rozšíření Domašova, vzniká tak postupně horní část vesnice později nazývaná jako Horní Domašov. Úleva z ukončení válečného konfliktu netrvala příliš dlouho, protože ani této oblasti se nevyhnuly proslulé čarodějnické procesy. Tato tragedie si vyžádala až na dvacet lidských obětí.

Během 18. století se v obou vesnicích stalo nejvýznamnějším odvětvím přadláctví. K narušení téměř stoletého míru dochází až smrtí Karla VI. Korunovací jeho dcery Marie Terezie byl odstartován zápas o Slezsko. K obrovským ztrátám v této oblasti došlo hlavně v období druhé slezské a sedmileté války. Největší pokles zaznamenal odbyt příze a plátna, která představovala primární zdroj obživy místního obyvatelstva. Navíc obě vesnice ztratily všechny horní svobody, byly zatíženy vysokými daněmi a zůstaly natrvalo součástí vratislavské diecéze, přestože je od sídla biskupství oddělovala státní hranice.

V sedmdesátých letech 18. století dochází na panství k prudké vlně nové kolonizace, která zasáhla i nejhornější konec údolí Bělé. Příčinou kolonizace vznikla

v roce 1777 nová osada Filipovice. Její osídlení proběhlo v režii německých osadníků. V roce 1796 navíc vznikla podobným způsobem další osada Waldenburg, pozdější Bělá. Současně s tímto vývojem dochází i k rozrůstání samotného Domašova, začíná se dělit na Horní a Dolní část.

Konec 18. a počátek 19. století přinesly nové břemeno v podobě napoleonských válek, vedle nich zdejší kraj sužovaly také živelné pohromy a rozmary počasí. I přes tyto pohromy docházelo v Domašově k velkému přírůstku obyvatel a již na počátku 19. století se stal největší vesnicí v celém katastru Jesenicka. I přes neblahé poměry nevyvolal rok 1848 mezi obyvatelstvem panství žádné projevy násilí či otevřených výstupů proti vrchnosti.³⁹

3.3 Období (1848-1918)

V roce 1849 se obě lokality staly samostatnými politickými obcemi v nově vytvořeném soudním okresu a okresním hejtmanství Frývaldov. K Domašovu byly navíc přiřčeny vesnice Filipovice a Bělá. Frývaldovské hejtmanství náleželo k rakouskému Slezsku a spadalo pod zemské úřady v Opavě.⁴⁰

Příloha č. 5 zachycuje demografické proměny obce Běla pod Pradědem v období 1869-1930. Největšího populačního zastoupení obec dosáhla v roce 1880, kdy byl celkový počet obyvatel 4 678. Mezi lety 1869-1890 byl populační vývoj stabilní, mírně začal klesat s příchodem roku 1900. K nejvýraznějšímu úbytku obyvatel došlo v období 1900-1921, kdy obec zaznamenala po první světové válce vůbec nejmenší počet obyvatel ve sledovaném období. Z obou integrálních součástí dnešní Bělé pod Pradědem byla tou lidnatější část Domašova, jehož součástí tvořily

---

³⁹ PISKOVSKÝ, Petr: *700 let Bělé pod Pradědem*, Bělá pod Pradědem 1984, s. 8-20.

⁴⁰ VEČERKA, Josef: *Majetkoprávní změny v Domašově v letech 1945-1948 (1953)*, 2003 (Středoškolská odborná činnost), s. 11.

také osady Filipovice a Bělá. K masivnímu odlivu obyvatel v obci došlo až v poválečném období, které neodmyslitelně ovlivnil především odsun německé části obyvatel.

Období druhé poloviny 19. století bylo sužováno sérií zhoubných povodní, které měly ničivé následky. Hlavní zdroje obživy tvořilo odvětví rolnictví a dobytkářství, hlavně chov hovězího dobytka. Nejchudší obyvatelé pracovali v lese. Nevýznamnější lokální průmyslové odvětví zastupovalo zpracování dřeva a to díky využití velkého množství domašovských pil. V obou obcích začal hrát důležitou roli také společenský a spolkový život. Výrazně se zlepšila kvalita i kvantita školní výuky.

Obyvatelstvo bylo kontinuálně tvořeno výlučně Němci převážně katolického vyznání, kteří hovořili slezským dialektem. První světová válka byla i proto přijata zdejším německým obyvatelstvem s nadšením. Jejich entusiasmus změnila až kritická situace v zásobování na jaře roku 1918, kdy obyvatelstvo začalo volat po míru. Po krátké epizodě spojené s vytvořením provincie Sudetenland se i zdejší Němci museli postupně sžít s nově vytvořeným státním útvarem ČSR.⁴¹

3.4 první Československá republika (1918-1938)

V roce 1928 připadla oblast Frývaldovska k moravskoslezskému správnímu celku a celá oblast byla řízena zemskými úřady v Brně. Národnostní a náboženská struktura obou obcí zůstala i nadále neměnná. Obce a jejich části získaly v roce 1924 české úřední názvy, a to Adolfovice, Domašov, Filipovice a Bělá.

Hospodářský rozmach dvacátých let se projevil příznivě i v této oblasti. Značná část obyvatelstva se stále živila zemědělstvím, ale došlo i k prudkému rozvoji průmyslu, když se malé místní dílny začaly postupně transformovat na dřevozpracující

---

⁴¹ PISKOVSÝ, Petr: *700 let Bělé pod Pradědem*, Bělá pod Pradědem 1984, s. 20-24.

a strojírenské podniky. K největším podnikům patřily firmy Anton Legler a Gustav Legler z Horního Domašova. První zmíněná firma dokonce vlastnila nejstarší průmyslovou pilu v ČSR. Vyráběla pily, nože a nástroje všeho druhu. Kromě toho zde působila domašovská pila, kterou tvořila malá továrna na dřevěné zboží a firma Werner Preiss vlastníci mlýn, pilu a stolařství. Největšími podniky v Adolfovicích byly firma Sägen und Werkzeugfabrik a firma Dřevoprůmysl Max Weihönig. Pro některé podniky obstarávala elektrifikaci domašovská obecní elektrárna.

Na sklonku třicátých let zastupovaly vzdělávací proces místní mládeže tři německé smíšené národní školy v Adolfovicích, Horním Domašově a Bělé.

V politickém životě obou obcí získaly ve třicátých letech nejsilnější pozice výhradně německé strany v čele s SdP, která v roce 1935 získala drtivou většinu hlasů. Podrobnější orientaci ve volebních výsledcích z roku 1935 nabízí příloha č. 6.⁴²

V Adolfovicích volilo celkem 750 občanů a z nich se celé 2/3 rozhodly pro podporu SdP. Druhý největší počet volebních hlasů získala Německá národně sociální strana dělnická (DCV) a třetí příčku si 62 hlasy zajistila Německá sociálně demokratická strana dělnická (DSD). Zbylých sedm politických stran, které představovaly české politické partaje, si mezi sebou rozdělily jen zanedbatelný počet volebních hlasů.

Obrovskou podporu německých politických stran demonstrovaly také volební preference obyvatel Domašova. Z celkového počtu 1 305 volebních hlasů směřovala naprostá většina na konto SdP, druhou nejsilnější stranu v obci představovala DCV s 250 hlasy. Jako třetí skončila stejně jako v Adolfovicích DSD.

---

⁴² PISKOVSKEÝ, PETR: *700 let Bělé pod Pradědem*, Bělá pod Pradědem 1984, s. 24-26.

Místní volební výsledky poukázaly na účinnost nacistické agitace, které se podařilo aktivovat masy německých obyvatel v pohraničí a následně je využít jako zbraň k deformaci čs. společnosti.

3.5 Německá okupace (1938-1945)

Podřízení se mnichovskému diktátu zapříčinilo, že se celý okres na počátku října 1938 odtrhl od ČSR a jako součást říšské župy Sudety byl přičleněn k nacistickému Německu. Tématikou říšské župy jsem se podrobněji zabývala již v předcházející kapitole.

Župní hospodářství bylo zcela podřízeno německým válečným potřebám, postupně se zhoršovalo také zásobování základními potravinami a celé situaci nepřidalo ani povolání Němců do armády, které vedlo k obrovskému odlivu pracovních sil. Tento úbytek měl být kompenzován zapojením válečných zajatců do pracovního procesu. Výsledek byl však mizivý.

Na území obou obcí byl internován poměrně značný počet válečných zajatců. Francouzští zajatci byli umístěni do nouzového tábora v Adolfovicích č. p. 54 a využívali se hlavně na výpomoc při žních. Tímto táborem prošlo zhruba 50 zajatců.

Také došlo k vybudování dvou anglických zajateckých táborů. Angličané byli nasazováni na práce v dřevařském závodě Maxe Weihöniga. V tomto případě hovoříme až o 350 zajatcích anglické národnosti.

Nejhorší zacházení nadiktovala nacistická správa sovětským zajatcům umístěným od konce roku 1941 v táborech na území Domašova. Jeden tábor se nacházel v údolí Bystrého potoka a druhý v údolí Zaječího potoka, v lokalitě Borek. Každý měl kapacitu zhruba 30 zajatců. Kapacity jednotlivých táborů byly často překračovány a navíc v nich došlo k propuknutí několika epidemií např. skvrnitého tyfu.

Na jaře 1945 bylo už nad světlo jasné, že německá armáda nebude schopna čelit nátlaku spojenců a brzy kapituluje. V březnu vydal landrát ve Frývaldově apel k všeobecné evakuaci kraje. Místem evakuace civilního německého obyvatelstva bylo určeno okolí Lanškrouna. Místní obyvatelstvo se touto výzvou řídilo jen částečně.

Poslední nacistické hordy z této oblasti odtáhly 8. května 1945. Krátce po odchodu Němců, se odehrála ještě jedna tragédie, potvrzující nacistickou bestialitu. Nějaký nacistický fanatik vyhodil do povětří skladiště munice. Následný výbuch hned na místě usmrtil několik osob a desítky jich utrpěly těžká zranění. Tato akce byla spojována s první záškodnickou akcí organizace Werwolf.⁴³

3.6 Po roce 1945

Na přelomu ledna a února roku 1946 se začalo s odsunem německého obyvatelstva. Za 9 měsíců roku 1946 bylo z území Slezské expozitury země Moravskoslezské odsunuto až 190 954 Němců.⁴⁴

V listopadu 1947 bylo odsunuto 59 995 Němců, což představovalo 92% z jejich celkového počtu v politickém okrese Jeseník. K dalším transportům už dále nedocházelo, protože organizované transfery do amerického pásma byly postupně ukončeny.⁴⁵ Poválečné volby ukázaly orientaci společnosti ve prospěch levicových stran a skončily velkým úspěchem KSČ. Právě květnové volby v roce 1946 položily základ pro převzetí moci komunistů v únoru 1948. Domašov se zařadil mezi jednu z pěti obcí v okrese, v nichž KSČ neuspěla.⁴⁶

---

⁴³ PISKOVSÝ, PETR: *700 let Bělé pod Pradědem*, Bělá pod Pradědem 1984, s. 26-30.

⁴⁴ VMJ, Hraničář (11. 10. 1946), č. 64, r. 2, s. 1.

⁴⁵ VMJ, Hraničář (15. 11. 1947), č. 64, r. 3, s. 1.

⁴⁶ PISKOVSÝ, PETR: *700 let Bělé pod Pradědem*, Bělá pod Pradědem 1984, s. 31-33.

Při reformě správního uspořádání v roce 1948 zůstaly obě obce i nadále součástí okresu Frývaldov, jehož centrum bylo počestěno a název změněn na Jeseník.⁴⁷

---

⁴⁷LAŠTOVICA, Ondřej: *Historické proměny obce Adolfovice v letech 1945-1953, 1997/1998* (Seminární práce), s. 8.

4. Odsun Němců z obce Bělá pod Pradědem

Následující kapitolu jsem věnovala stěžejní části mé práce, problematice odsunu Němců z obce Bělá pod Pradědem. Transfer strhl lavinu s dalekosáhlými důsledky, které se promítly nejen do hospodářského, ale i společenského uspořádání obce v poválečných letech.

Nejdříve jsem věnovala pozornost odsunu německého obyvatelstva z lokality Adolfovice. Velmi cenným zdrojem informací pro mě byla místní kronika zachycující hlavně poválečnou atmosféru a její vliv na chování obyvatel. Její autor podává nezkrácené informace, obsah kroniky není tendenční. Věnoval se nejen poválečnému vývoji, ale primárně svou pozornost věnoval osvětlení osídlovacího procesu a změn v řízení obce. Autor kroniky patřil k nově příchozím osídlencům, za války pracoval v Německu a později v obci působil jako kulturní referent a stal se velmi váženou osobou. Jeho poznatky jsou velice kvalitně zpracované a vytvořily důležitý bod mé práce.

Většinu informací jsem získala analýzou agendy MNV v Adolfovicích mezi lety 1946-1964. Tento fond zachoval převážně prameny v podobě statistických hlášení a žádostí všeho druhu např. žádost o čs. občanství, o přiděl nemovitosti aj. Nejobsáhleji byly zastoupeny dokumenty zachycující konfiskaci německého majetku.

Druhou část jsem věnovala rekonstrukci odsunu Němců z Domašova, kterou jsem musela postavit na práci s užší pramennou základnou, než kterou jsem využila v předcházejícím případě. Podobně jako v případě Adolfovic se jednalo o agendu MNV. Zajímavé bylo, že se dochovalo minimum písemností zachycující pohled na odsun Němců. Nezbyvalo mi nic jiného než chybějící prameny doplnit informacemi

získanými metodou orální historie. Povedlo se mi navázat spolupráci s pamětnicí německého původu, která zažila celou situaci na vlastní oči.

V poslední kapitole jsem se jen lehce dotkla tématu internačních táborů na Frývaldovsku, které po válce vznikly na všech územích, kde valnou většinu obyvatelstva tvořily osoby německé národnosti.

4. 1 Adolfovice

V úvodní části tohoto úseku jsem se zaměřila na poválečný vývoj obce mezi lety 1945-1949. Období bylo neodmyslitelně spjato s odsunem Němců a poskytlo důležité informace pro vytvoření uceleného pohledu na zkoumanou problematiku. Plynule jsem navázala na zmapování osídlovacího procesu a poté konečně na odsun Němců.

Němci v obci nevěřili ve vítězství nacistického Německa, jen několik zarytých fanatiků tíhlo k ideologii Třetí říše. Nejfanatičtějším nacistou v obci byl hostinský se svou rodinou. Zmíněnou atmosféru může potvrdit také velká zbožnost místního německého obyvatelstva.

Když se začala ke konci války přibližovat fronta, Němci se začali připravovat na evakuaci. Rudá armáda postupovala do kraje dvěma směry: prvním přes Zlaté Hory – Rejvíz – Bukovice – Adolfovice a druhým přes Mikulovice – Česká Ves – Jeseník. Únikové cesty byly hlídány jednotkami Volksturm. Adolfovice osvobodila Rudá armáda 8. 5. 1945. Osvobození se neobešlo bez tragédie, kterou představoval výbuch domu č. p. 16, ve kterém měl Volksturm uloženy zbraně a střelivo. Výbuch, který zavinil pomatený přívrženec nacismu, si celkem vyžádal sedm lidských životů a několik těžce zraněných. Ustupující Němci stihli zdemolovat ještě další dva mosty a tím značně narušit místní infrastrukturu.

Za války vznikly v obci zajatecké tábory pro francouzské a britské zajatce, kteří museli v prosinci 1944 uvolnit místo sovětským zajatcům, s kterými bylo zacházeno velice špatně. Zajatci pracovali v továrně Dřevovlna a na místních pilách. Ve stejné době vznikl tábor také nad Domašovem v lese na úpatí hory Keprník. V tomto místě bylo koncentrováno zhruba 150 sovětských zajatců, kteří pracovali na stavbě lesních cest. Krutý přístup k vězňům se v krátké době promítl v úmrtí 30 zajatců. Po osvobození byly tyto tábory využity k internaci německého obyvatelstva.

Na Adolfovicích se druhá světová válka markantněji neprojevila, s výjimkou zhoršení hospodářské situace. Do obnovení mírového života v obci se promítly až důsledky spojené s poválečným uspořádáním obce. Výrazný problém představoval odsun Němců, kteří představovali naprostou většinu obyvatelstva. Hospodářská situace kriticky vyhlížela již před válkou a po válce eskalovala hlavně příchodem nových nekvalifikovaných českých osídlenců, kteří v mnoha případech své nově nabyté povinnosti nedokázali zvládnout, tak úspěšně jako němečtí starousedlíci. V obci stále převažoval dřevozpracující průmysl, ale zemědělství začalo podstatně stagnovat. V celém okrese Frývaldov zůstalo v období okupace pouhých 18 obyvatel české národnosti. Po válce se tento trend obrátil v neprospěch německého obyvatelstva, které se poprvé dostalo do menšinového postavení.⁴⁸

Dominantní postavení v poválečné správě získal ONV ve Frývaldově. V průběhu roku 1946 byla jeho činnost postupně nahrazována MNV, které vznikaly na území jednotlivých obcí. Prvořadým úkolem ONV a později MNV bylo řešení odsunu osob německé národnosti do Německa a zabezpečení přídělů pro nové české osídlence a reemigranty.⁴⁹

---

⁴⁸ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, inv. č. 4, Kronika obce Adolfovice (1946-1956), s. 25-44.

⁴⁹ HRADILOVÁ, Jana: *Odsun Němců z Frývaldova po roce 1945 ve světle českých pramenů a literatury*, Šumperk 1996, s. 15.

Po válce byl nejvyšším představitelem ONV ve Frývaldově kap. Krejčí, ale toho už v červnu 1945 nahradil R. Kaminský, který dosadil do pozice adolfovického komisaře J. Mádra. Nový komisař následně vydal rozkaz týkající se represe členů bývalé nacistické organizace Národně socialistické německé dělnické strany (NSDAP). Tito nacističtí funkcionáři společně s dalšími nespolehlivými Němci byli internováni v táborech. Internovaní museli nosit hnědou a ostatní Němci bílou pásku na rukávu. Největší počet internovaných Němců vykazoval rok 1946, kdy do místního tábora přibýlo až 400 mužů. Srpnovým záškodnickým akcím namířeným proti těmto střediskům jsem se více věnovala v následující kapitole. Jednou z odvetných akcí proti činnosti organizace Werwolf představoval také okamžitý transfer 50 osob. Jednalo především o manželky nacistů z lepších rodin. Jejich transfer vlakem z Mikulovic do Německa ztížil již zmíněný fakt o zničení dvou mostů, jeden z nich se nacházel na plánované trase Hanušovice - Jeseník. Muselo proto dojít k odklonu transportu prostřednictvím automobilové přepravy přes Ramzovské sedlo.

První český osídlenec přišel do obce pěšky již v květnu 1945 z Hanušovic, jmenoval se Jan Milota a pocházel z Ostravska. Usadil se na zemědělské usedlosti č. p. 142. Následovali ho bratři Žouželkové, kteří převzali do národní správy místní továrnu na pily (Pilana). Národním správcem Dřevovlny se stal J. Hamr. V červenci v jejich prostorech pracovalo 90 a v Pilaně dalších 30 internovaných Němců. Osídlenců v obci stále přibývalo, profitovali převážně z přebírání německých živností, jako byly např. pohostinství, krejčovství, obuvnictví, stolařství, soustružnictví aj.

V říjnu 1945 novou vlnu přistěhovalců tvořili penzionovaní horníci z Ostravských dolů. Spolu se svými rodinami obsadili velký počet domů i zemědělských usedlostí. Zemědělské usedlosti obývali převážně osídlenci z Hané od Prostějova. Ve stejném měsíci byla vytvořena také správní komise, která řídila

osídlovací proces i správu celé obce. Předsedou pětičlenné komise se stal komisař J. Mádr.⁵⁰

Osídlování obce bylo řízeno výhradně komisařem za asistence místního četnického sboru. Zabavovaný inventář se evidoval v podobě soupisů. Všem německým příslušníkům v okrese byl dekretem z 25. 10. 1945 „O konfiskaci nezemědělského majetku“ zabaven veškerý movitý i nemovitý majetek. Zajištěný statek nebo domek museli Němci ihned vyklidit, většinou se stěhovali ke svým známým. Z bytu si kromě oblečení a potravin nesměli vzít žádný majetek. Konfiskace majetku se dotkla i neodsunutých Němců, kteří byli přemístěni buď do jiných domovů, nebo zůstali v dosavadních bytech, ale už jen jako nájemníci. Po svém příchodu dostali noví přistěhovalci do národní správy tyto konfiskované domky s živnostmi. O přerozdělování zabaveného majetku rozhodovala šestičlenná rada, sestavená MNV. V letech 1945-1947 bylo zkonfiskováno až 207 domů a docházelo k postupné likvidaci většiny živností.

Zajímavé bylo sledovat žádosti německých občanů o navrácení majetku, které se v písemných pramenech objevovaly většinou v padesátých letech. Vyhověno bylo např. žádostí Štěpánky Grögrové, které byl v roce 1951 navrácen dům č. p. 95 a Josefu Hackenbergovi MNV vrátil dům č. p. 52. Konfiskaci majetku a jeho organizaci byla věnována největší pozornost a vytvořila velmi ucelenou pramennou základu. Při konfiskaci movitého, nemovitého majetku i živností patřící dříve Němcům se vytvořil soupis zachycující důležité informace jako: jméno původního majitele nebo spolumajitele (národnost). Dále přesné označení čísla popisného. Zaznamenávalo se z čeho, všeho se majetek sestával. Důležitou položku tvořilo také číslo zachycující výměru konfiskované půdy a jméno a bydliště národního správce, který majetek

---

⁵⁰ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, inv. č. 4, Kronika obce Adolfovice (1946-1956), s. 25-44.

dostane k dispozici. V odůvodnění konfiskace stálo v drtivé většině případu uvedení německé státní příslušnosti.⁵¹

Při dosazování národních správců byli upřednostňováni kromě kvalifikovaných pracovníků, také političtí vězni z doby okupace, pozůstalý po obětech německé perzekuce, demobilizovaní příslušníci zahraniční armády a osoby, které významně přispěly k osvobození republiky. Ke kontrole národních správců zřídilo ministerstvo průmyslu zvláštní instituci, která delegovala revizory do různých krajů Čech a Moravy. Tímto postupem mělo být zajištěno plnění jejich povinností.⁵²

Lhůta k podání přihlášek o přiděl domů činila 2 měsíce. Přídělové řízení konané od 18. do 22. 7. 1949 např. vyhovělo 44 žádostem z celkových 49 podaných. Jedna žádost byla zamítnuta, dva žadatelé se přidělu dobrovolně vzdali a další dva přiděly byly odloženy z důvodu výkonu vojenské služby zájemců. Ve výjimečných případech lidé o své přiděly přišly, v naprosté většině vinou neplnění platebních povinností, zanedbávání přidělené nemovitosti nebo se z obce jednoduše odstěhovali do vnitrozemí.⁵³

Josefu Sotinskému byla odňata správa zemědělské usedlosti č. p. 26 právě z důvodu neplnění hospodářských povinností. Nakonec byl z obce pro svou násilnickou povahu vysídlen. Stejný postup byl uplatněn i proti jednateli hasičů Josefovi Macečkovi, který se nestaral o svěřenou usedlost ani o své děti, které opustil a žil na hromádce s konkubínou. Po provedení kontroly změnil majitele také hostinec a řeznictví svěřené do rukou Josefa Kurfírta, který měl značně holdovat alkoholu a hrubě zacházet se zákazníky. Objevil se i případ rozdělení smíšeného manželství, který

---

⁵¹ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 5, inv. č. 52, Konfiskace (1946-1955).

⁵² VMJ, Hraničář (3. 8. 1945), č. 7, r. 1, s. 1-4.

⁵³ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 5, inv. č. 55, Zrušení přidělů (1955-1958).

dokazuje vysídlení Němky Jany Rauchové do vnitrozemí. Zdůvodněním byla právě její státní příslušnost.⁵⁴

Pro přiděl konfiskovaných rodinných domků vznikl rámcový plán, který platil pro všechny obce v okrese Frývaldov. Opíral se o dekret prezidenta republiky ze dne 25. 10. 1945 „O konfiskaci nepřátelského majetku“ a Fond národní obnovy. Tento plán se vztahoval na všechny rodinné domky zabavené na základě výše uvedeného dekretu, na nájemní obytné domy a parcely, na majetkové podstaty nebo jejich součásti. Předtím musel vzniknout již zmíněný seznam konfiskovaných položek, jejich popis zachycující výměry, vybavení a výsledné ocenění.⁵⁵

Odhadní protokol byl vypracován na základě výpisu z pozemkového archu katastrálního území Frývaldova, situačního nákresu, prohlídky a přeměření nemovitosti. Odhadnutá cena nemovitosti byla výsledkem reprodukované ceny z pořizovací ceny jednotlivých součástí nemovitosti. K vyčíslení hodnoty velké části konfiskovaného majetku docházelo v Adolfovicích v průběhu září 1947. Odhady jednotlivých položek se pohybovaly v měřítku od 551 až do 22 987 Kčs. Celkem bylo přerozděleno zhruba 101 rodinných domků, což představovalo naprostou většinu výstavby tehdejší obce.⁵⁶

Zabavený majetek se na základě žádosti o přiděl dostával, jak už bylo naznačeno do rukou národních správců, kteří dostali za úkol se o nově nabytý majetek řádně starat. Tímto způsobem se značně obohatil nejen stát (Státní lesy) a noví čeští osídlenci, ale i dvě největší místní firmy: Pilana a Dřevoprůmysl. Konfiskovaný majetek využívaly jako ubytovací kapacity pro své zaměstnance. Národní správci své žádosti nejčastěji odůvodňují blízcím se sňatkem, získáním odborného místa ve

---

⁵⁴ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 4, inv. č. 46, Vysídlení občanů (1948).

⁵⁵ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 5, inv. č. 54, Příděly-soupis (1946-1951).

⁵⁶ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 5, inv. č. 55, Hodnota přidělovaných nemovitostí (1947-1953).

zdejších firmách, rodinným stavem, nevyhovujícím bydlením, pobytem v koncentračním táboře atd. Odsun Němců se necitlivým způsobem zapsal primárně do změny vlastnických vztahů v obci. České osazenstvo se dostalo k majetku převážně starousedlického charakteru, který byl spravován stejnou rukou již po mnoho generací.⁵⁷

V březnu 1946 mělo být započato přidělování vlastnických dekretů osvědčeným národním správcům. Příznivým faktem byla skutečnost, že 85% národních správců v okrese se v činnosti osvědčila. Delší dobu si vyžádalo projednávání přidělového zákona, který se dotýkal drobných živností, obchodů a menších rodinných domků, ale i tento problém se nakonec vyřešil. Až ke dni 18. 5. 1946 byly místním národním správcům na společné manifestaci, ministrem zemědělství a lesnictví M. Štěrba uděleny zmíněné dekry o vlastnictví hospodářských usedlostí podle zákona č. 108. Tím skončilo období národního správcovství.⁵⁸

Pro organizaci veřejné správy měl zásadní význam Ústavní dekret prezidenta republiky ze dne 4. 12. 1944 č. 18 „O národních výborech a prozatímních Národních shromážděních“. Na základě tohoto dekretu vznikl dne 15. 3. 1946 v Adolfovicích MNV. Jeho činnost byla na všech úrovních řízena ministerstvem vnitra a přímo byl podřízen ONV ve Frývaldově. Sestával se ze členů všech 4 politicky činných stran, dohromady ho tvořilo 16 členů. Již v této době měla KSČ v místní společnosti značnou převahu. Předsedou MNV se stal A. Sedhořík. V rámci jeho činnosti začala působit bytová - osídlovací, zemědělská, finanční, osvětová a trestní komise.

Ani frývaldovskému okresu se nevyhnulo uplatnění represivních opatření vykonávaným hlavně prostřednictvím omezení a nařízení, které nejčastěji limitovaly svobodný pohyb Němců. Od 18. 6. 1945 byli všichni muži povinni při setkání

---

⁵⁷ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 5, inv. č. 53, Žádost o přiděl (1946-1949).

⁵⁸ VMJ, Hraničář (29. 6. 1945), č. 2, r. 1, s. 1.

s příslušníkem čs. lidové armády ve vojenské uniformě uvolnit mu cestu, postavit se do pozoru čelem k přicházejícímu a smeknout. Na základě další vyhlášky ze dne 7. 6. 1945 byli Němci vyloučeni z možnosti používání jakýchkoli dopravních prostředků. Opatření ze dne 9. 7. 1945 nařizovala všem osobám německé národnosti starším 10 let, nosit na levém rameni bílou pásku s označením N.⁵⁹ Dále byly zastaveny výplaty všech důchodů přiznaných německým příslušníkům.⁶⁰ Styk s Němci, kterým nebylo zachováno čs. státní občanství, mohl dle okolností podle dekretu prezidenta republiky č. 138 zakládat skutkovou podstatu trestného činu.⁶¹ Všem civilním osobám byl zakázán volný pobyt na ulicích a volných prostranstvích po 21. hodině a to z nařízení ONV z 2. 10. 1945, pozdější byla tato hranice ještě snížena na 19. hodinu. Časové omezení bylo spojeno také se zkrácením nákupní doby, která byla stanovena od pondělí do pátku od 16 do 18 hodin a v sobotu od 11 do 13 hodin. Nedodržování nařízení se trestalo peněžitými pokutami nebo trestem odnětí svobody. Jedna z otištěných vyhlášek OSK nařizovala, aby všichni občané německé národnosti nejpozději do 24 hodin nahlásili všechny volné a opuštěné i dosud obývané bytové prostory. Ke všem opatřením navíc přistoupila cenzura poštovních zásilek nezadržených Němců. Restrikce se uplatňovaly i na poli náboženském. Čs. prostředí znemožňovalo duchovním správcům konání tzv. křesťanských cvičení pro německé děti.⁶²

Osídlenců přibývalo nadále i v roce 1946. Kromě zemědělců přicházeli i dělníci, kteří obsadili rodinné domky a pracovali převážně v Pilaně a Dřevovlně. V tomto roce se začali podílet na osídlování také rodiny ze Slovenska, slovenští

---

⁵⁹ VMJ, Hraničář (13. 7. 1945), č. 4, r. 1, s. 1-2.

⁶⁰ VMJ, Hraničář (20. 7. 1945), č. 5, r. 1, s. 1-5.

⁶¹ VMJ, Hraničář (20. 9. 1946), č. 61, r. 2, s. 1.

⁶² HRADILOVÁ, Jana: *Odsun Němců z Frývaldova po roce 1945 ve světle českých pramenů a literatury*, Šumperk 1996, s. 22-24.

reemigranti z Rumunska a také dvě rodiny Volyňských Čechů z Ruska. Pracovali hlavně jako lesní dělníci.

Jedním z hlavních úkolů tehdejší vládní reprezentace bylo podle místního tisku právě zajištění osídlení pohraničí národnostně spolehlivým obyvatelstvem. Apelovalo svým obsahem na pečlivou práci osídlovací komise, kterou měly tvořit osoby mající na mysli především národní a státní zájmy. Komise měla zabránit přílivu individuů, která sledovala jen osobní prospěch a národní správcovství svěřovat jen osvědčeným osobám. Nabádala také k boji proti neorganizovanému osídlování. Jedním z hlavních hesel se stalo sousloví: „Češi v pohraničí – věrná stráž republiky“. Snaha usnadnit osídlovací proces vedla k pořádání dobrovolných sbírek, které měly usnadnit nelehké začátky nových osídlenců v pohraničí.⁶³

Na začátku roku 1946 došlo k prvnímu organizovanému odsunu Němců z obce. Většinou se jednalo o Němce, kteří se dobrovolně přihlásili k transferu do amerického pásma. Hlásili se dobrovolně, protože se chtěli vyhnout možnosti odsunu do sovětského pásma. Odsunovanou jednotkou se stávala pokud možno celá rodina, každý člen si sebou mohl vzít šedesáti kilové zavazadlo, které bylo kontrolováno MNV. Snaha odsouvat celé německé rodiny za hranice se promítla v žádostech MNV o možném přemístění některých příslušníků rodin, kteří pobývali mimo katastr obce. Např. žádost o ukončení léčení Anny Bielitzerové v Ústavě choromyslných v Kroměříži. Další případ se týkal zajištění odsunu celé rodiny Hankeových. Hedvika Hankeová bydlela až v Lysé nad Labem. Fond obsahuje také žádosti k propuštění z vojenského zajetí např. žádost Güntera Nitsche a Josefa Franke. Těmto žádostem ve většině případu nebylo vyhověno. Zajímavá byla žádost o povolení k vycestování do

---

⁶³ VMJ, Hraničář, (29. 6. 1945), č. 2, r. 1, s. 1.

Bavorska pro rodinu Grögrovu. Obec si nechala jen nepostradatelné německé specialisty, pracující převážně ve firmě Pilana nebo Dřevovlna. Velká část německých pracovních sil byla využívána také v lesnictví.⁶⁴

Němci byli od budovy MNV dále přepravováni nákladními automobily do sběrného střediska v Mikulovicích, kde se podrobili další policejní prohlídce. Ze sběrného tábora byli již vlakem odsouváni za hranice.

Jedna z ideologicky zabarvených reportáží otištěných v Hraničáři vylíčila podrobněji jeden den zachycující organizaci transportu Němců z Mikulovic. Sběrný tábor v této oblasti vznikl v prostorech bývalé továrny, která byla vybudována za německé okupace. Po válce začalo několik objektů továrny sloužit právě jako sběrný tábor, kde byly připravovány transporty Němců. Jejich pobyt v táboře byl autorem článku vylíčen jako idylka. Němci se měli opalovat v šortkách na okraji lesa. Stravovali se v rozsáhlé a dobře zařízené jídelně. Po obědě začali Němci postupně vynášet zavazadla a připravovat se na plánovaný transport. Zhruba kolem třetí hodiny byla jejich zavazadla přemístěna k připravené vlakové soupravě. Dohromady bylo do 40 krytých nákladních vagonů za asistence Sboru národní bezpečnosti (SNB) naloženo 1 200 Němců. Kolem osmé hodiny večerní po rozdání proviantu, petrolejových lamp, po kontrole a poučení jednotlivých velitelů vagonů mohl transport vyrazit. Doprovázel ho vojenský strážní oddíl, lékař a dvě ošetřovatelky. Na vyvařovacích stanicích rozmístěných po trase jedli transportovaní až třikrát denně. Na cestě se podrobili ještě další lékařské a finanční prohlídce. Po poslední inspekci transport směřoval do cílové destinace, bavorského Brodu nad Lesy, která fungovala jako průchozí stanice do Německa. Denně odtud odjížděly až 4 vlaky s Němci a nazpět se vracely transporty s repatrianty. Němci se v této stanici přestěhovali do druhé vlakové soupravy.⁶⁵

---

⁶⁴ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 4, inv. č. 43, Jmenné seznamy (1945-1957).

⁶⁵ VMJ, Hraničář (26. 4. 1946), č. 40, r. 2, s. 2.

Naopak neadekvátně popsala průběh transportů Němců z oblasti Zábřehu na Moravě, ve své knize *Odsunové vzpomínky*, spisovatelka Alena Wágnerová. V jedné ze svých kapitol se věnovala putování Němců odrážející jejich pendlování z tábora do tábora. Až po roce se tyto Němci ocitli na konečné zastávce své cesty, v Bietigheimu ve Švábsku.⁶⁶

Odsun probíhal v průběhu celého roku 1946. V pozdějších transportech si mohli Němci brát i těžší zavazadla, kam si balili hlavně oblečení a různé povlečení. Nálada mezi nimi byla různá, někteří se těšili, ale většina z nich byla vystrašená. Odsun probíhal za asistence četnictva, aby se zamezilo možným provokacím. Němci byli o odsunu informováni jen několik hodin před jeho zahájením. Mělo tak dojít k prevenci zabraňující případné konfrontaci s domácím obyvatelstvem.⁶⁷

Odsun Němců se podepsal rapidním způsobem primárně na demografickém vývoji obce, kdy došlo k obrovskému poklesu celkového počtu obyvatel. Složení a počet obyvatelstva můžeme dnes rekonstruovat díky zachovaným statickým hlášením zasílaným Moravskoslezskému národnímu výboru expozitury v Ostravě nebo ONV ve Frývaldově. Statické hlášení obsahovaly nejen počty obyvatel, ale i národnostní klíč. První hlášení pochází z konce srpna roku 1945, kdy v obci pobývalo celkem 930 obyvatel, z nich pouhých 129 lidí pobíralo potravinové lístky. Bližší informace popisující rok 1945 se bohužel nedochovaly. Lépe se dal nastínit následující vývoj obce mezi lety 1946-1949.

Demografický vývoj a proměny ve skladbě obyvatelstva mezi lety 1946-1949 ukazují přílohy č. 7-10. Právě rok 1946 představuje v otázce odsunu zlomový okamžik. Zahájení organizovaného odsunu vyústilo v největší odliv německého obyvatelstva. Žádost MNV v Adolfovicích o refundaci osobních nákladů za obecní

---

⁶⁶ WÁGNEROVÁ, Alena: *Odsunuté vzpomínky. Z vyprávění mých sudetoněmeckých generačních vrstevníků*, Praha 1993, s. 22-23.

⁶⁷ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, inv. č. 4, Kronika obce Adolfovice (1946-1956), s. 45-58.

zaměstnance, kteří pomáhali s odsunem Němců při nedostatku pracovních sil, poskytla důležitou informaci o naplánování a úspěšném provedení celkem 9 velkých transferů obyvatel německého původu z obce. Všechny proběhly v roce 1946 a to k datům: 20. a 22. 5, 5. a 6. 6, 29. 6, 12. 7, 2. 9, 24. 9 a 16. 10. Celkem mělo být v rámci těchto plánovaných odsunů, přemístěno cca. 739 německých osob do sběrného střediska v Mikulovicích.

V dubnu 1946 bylo v obci evidováno 1 139 obyvatel, z toho 770 Němců, 367 Čechů a 2 cizinci. Na konci tohoto roku celkový počet klesl na pouhých 600 obyvatel, z toho 99 Němců, 500 Čechů a 2 cizinci. K největšímu odlivu Němců z obce došlo v letních měsících, od května až do srpna bylo odsunuto celkem 540 obyvatel německé národnosti. K mírnému nahrazení odsunutých Němců došlo vlivem příchodu nových českých přistěhovalců. V dubnu se jich v obci nacházelo 367 a na konci roku jejich počet vzrostl na 500 osob. Značně se tedy proměnila národnostní skladba obyvatelstva. Německou příslušnost zastupovala už jen pouhá 1/6 z celku. Poprvé můžeme v této obci hovořit o německé menšině. Z obrovského úbytku obyvatelstva se obec už nikdy nevzpamatovala. Dodnes patří tato oblast, ale i celé pohraničí k oblastem s nejmenší hustotou osídlení. Samozřejmě se tento vývoj negativně promítl i do hospodářské situace, kdy byli kvalifikovaní němečtí pracovníci v mnohých případech nahrazeni novými osídlenci, kterým chyběly potřebné zkušenosti.⁶⁸

Správním komisařům byla z důvodu nutnosti o přehledu osob německé národnosti v obci, uložena povinnost pravidelně vytvářet seznamy, které zachycovaly dosud neodsunuté německé osoby. Převážně se jednalo o specializované pracovníky s rodinami. Ve fondech MNV se dochoval seznam, který ke dni 1. 7. 1947 evidoval 98 německých obyvatel žijících v katastru obce (viz příloha č. 11).

---

⁶⁸ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 4, inv. č. 42, Statická hlášení (1945-1946).

Podle evidenčních listin bylo německé obyvatelstvo rozděleno do pěti kategorií. První tvořili osoby obojího pohlaví od patnácti do padesáti pěti let především z řad inteligence. Druhá kategorie se týkala Němců, které bylo z národohospodářských důvodů nutno ponechat v místě jejich zaměstnání. Do třetí byli zařazeni nebezpeční agitátoři, kteří zaujímali významné politické postavení. Ve čtvrté působili takový, kteří prokázali, že bojovali proti nacismu, nebo byli nacisty perzekuováni. Do poslední skupiny patřili ti, kteří měli být ihned evakuováni.⁶⁹

Život v obci se postupně konsolidoval až v průběhu roku 1947, naprostá většina českých přistěhovalců našla živobytí v místní Pílaně a Dřevovlně. Někteří osídlenci se přestěhovali do jiných usedlostí, nebo se vrátili zpět do vnitrozemí.⁷⁰

Demografický vývoj roku 1947 nám poskytl diametrálně odlišný pohled než v předcházejícím období. Úbytek obyvatelstva se zastavil a došlo k stabilizaci poměrů. V období mezi lednem a říjnem se počet obyvatel mírně navýšil na 669. Mírně se zvýšil také poměr německého zastoupení v obci a to z 98 na 107 osob. Pravděpodobně se jednalo o Němce, kteří se vrátili z vnitrozemí, kam byli posláni za prací. K lednu bylo zaznamenáno, že 29 Němců z celkového počtu ještě nedosáhlo věku 21 let. V srpnu bylo evidováno 16 německých dětí školou povinných. V roce 1947 došlo k zpomalení tempa organizovaného odsunu.⁷¹ V srpnu až září se konal odhad zabaveného nábytku po odsunutých Němcích. Odhad prováděla dvou členná komise MNV a přidělený odhadce. Například průměrná ložnice přišla na 2 000 Kčs. Nábytek si nesměl nikdo po dobu dvou let odvést do zázemí. Koncem roku dochází v obci

---

⁶⁹ HRADILOVÁ, Jana: *Odsun Němců z Frývaldova po roce 1945 ve světle českých pramenů a literatury*, Šumperk 1996, s. 15-17.

⁷⁰ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, inv. č. 4, Kronika obce Adolfovice (1946-1956), s. 45-58.

⁷¹ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 4, inv. č. 42, Statická hlášení (1947).

k většímu a většímu politickému tření, které zpomaluje nejen budování obce, ale také pohraničí a samotné republiky.⁷²

Na přelomu roku 1947/1948 muselo dojít k značnému přílivu obyvatel (období listopad až leden), tento pohyb bohužel není v písemných pramenech dochován. Nárůst je zřetelný k únoru 1948, kdy bylo v obci evidováno celkem 756 obyvatel, z toho 99 Němců, 655 Čechů a 2 cizinci. Zajímavé bylo, že na konci roku poklesl počet Němců už na pouhých 52 osob. Podobný deficit zaznamenal i počet českých osídlenců, který ve stejnou dobu představoval 584 osob.⁷³ Naopak se až pětkrát zvýšil počet cizinců, kteří se podíleli na osídlování obce. Hovoříme obzvláště o obyvatelích Maďarska, Řecka, Rumunska, Bulharska a SSSR.⁷⁴

Po únoru 1948 se objevily také případy, kdy byli lidé zbavováni národního správcovství pod vlivem komunistické propagandy, která nevyhovující obyvatele v obci jednoduše označila za odpůrce lidově-demokratického režimu a znemožnila jim další působení v obci. Tuto skutečnost nám potvrdil případ místního předsedy sociální demokracie Aloise Slonky přebývajícího v domě č. p. 212. Jeho případ představoval jeden z největších lokálních politických procesů, který byl vykonstruován k postižení politických odpůrců. Tento politik byl označen za intrikána, v době okupace republiky za fašistického funkcionáře, člověka krajně pravicově zaměřeného, který mezi sebou rozeštvával místní obyvatele i zemědělce. Jmenovaný se měl často stýkat se státně nespolehlivými Němci a nadřžovat jim. Tato komunistická fraška vyústila v nařízení Místního akčního výboru Národní fronty (MAVNF) o vysídlení výše jmenovaného z pohraničí. Podobně dopadli i manželé Kasprzikové. Jejich dům měl být místem schůzek neodsunutých Němců, což mělo ukazovat na negativní postoj vůči státu.⁷⁵

---

⁷² SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, inv. č. 4, Kronika obce Adolfovice (1946-1956), s. 59-61.

⁷³ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 4, inv. č. 42, Statická hlášení (1948).

⁷⁴ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 4, inv. č. 44, Cizinci (1945-1948).

⁷⁵ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 4, inv. č. 46, Vysídlení občanů (1948).

V říjnu 1948 se dobrovolně odsunu podřídil také německý farář páter F. Schreiber. Sebou si odvezl všechny mešní roucha, oltářní ubrusy a monstranci, která mu však byla při prohlídce v Mikulovicích zabavena a poslána zpět do kostela v Domašově. Fara zůstala až do roku 1949 neobsazená. Jeho příkladu následovalo ještě několik zbylých Němců, kteří byli odsunuti do amerického pásma.⁷⁶

V roce 1949 nastalo definitivní ustálení situace. V prvním čtvrtletí bylo odsunuto pouze 7 osob německé národnosti. Výsledek byl jednoznačný, na konci roku 1949 zůstalo v obci zhruba 9 německých rodin a odsun osob německé národnosti mohl být označen za velmi úspěšný. Pro další období se nám dochovaly pouze torzovité informace. V únoru 1957 bylo v obci evidováno 38 osob německé příslušnosti, které se přihlásili k trvalému pobytu.⁷⁷

4. 2 Domašov

V případě správního vývoje Domašova jsem se setkala s komplikovanějším procesem než u obce Adolfovice. Prvním správním komisařem obce se stal Emil Rieder. Dne 13. 2. 1946 byla na ustavující schůzi vytvořena čtyřčlenná Místní správní komise (MSK). Její životnost nebyla dlouhá a 27. 3. 1946 jí nahradil nově vytvořený MNV, který vznikl na základě dekretu prezidenta republiky. Jeho členové byli po únoru roku 1948 odvoláni a správu obce převzal komisař Štěpán Gába.

Od roku 1946 do roku 1947 poklesl počet obyvatel z 2 313 na 1 469. Roku 1963 už obec obývalo pouhých 991 obyvatel. Agenda MNV nebyla v tomto případě, tak pečlivá a neobsahuje bližší informace o demografickém vývoji obce mezi lety 1945-1949. I v této obci došlo k masivnímu úbytku obyvatelstva vlivem odsunu

---

⁷⁶ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, inv. č. 4, Kronika obce Adolfovice (1946-1956), s. 69-72.

⁷⁷ SOKA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 4, inv. č. 42, Statická hlášení (1945-1954).

Němců. Domašov vykazoval zhruba dvakrát více obyvatel než Adolfovice a stejně jako v nich tvořilo do války naprostou většinu obyvatelstvo s německými kořeny. Bohužel chybí podrobnější informace o postavení Němců v obci, jejich internaci v pracovních táborech i o následném průběhu transferu nebo počtu neodsunutých Němců. V případě vývoje obce v nadcházejících letech je dochovaný materiál torzovitý ne-li nulový. Nejlépe byl zmapován konfiskační proces společně s jeho organizací, který pečlivě zaznamenal majetek odebraný původním německým majitelům a také jeho následné přidělování do rukou nových národních správců.⁷⁸

Při rekonstrukci odsunu z Domašova jsem musela jako primární zdroj využít rozhovor s pamětnicí německého původu, paní Waltraud Kriegischovou, která se narodila v roce 1927. Ochotně mi poskytla své vzpomínky týkající se odsunu Němců. Využila jsem jedinečné příležitosti, získat informace z první ruky, od osoby, která se stala očitým svědkem událostí spojených s odsunem jejich krajanů. V jejím životě se už od narození odráželo česko-německé soužití. Metodou orální historie jsem se snažila nahradit fatální nedostatek písemných pramenů zachycujících vývoj obce ve sledovaném období.

Při analýze regionální literatury a zdrojů vázajících se k tématu odsunu, jsem objevila středoškolskou práci Josefa Večeři, který už v roce 2003 s pamětnicí a jejím manželem rozhovor vedl. V té době využil i vzpomínek manžela pamětnice, kterému v současné době bohužel neslouží zdraví tak jako před 11 lety. Využila jsem tedy možnosti komparace obou rozhovorů a snažila jsem se z nich vytěžit co nejvíce informací. Přepis celého rozhovoru s pamětnicí se nachází v příloze č. 12.

Své otázky jsem směřovala hlavně na česko-německé vztahy a problematiku spojenou s transferem německých rodin. V rozhovoru jsou zachyceny i závažné

---

⁷⁸ SOKA Jeseník, fond MNV Domašov, kart. 3, inv. č. 29, Seznamy občanů.

vedlejší důsledky spojené s provedením odsunu. Informace z rozhovoru odkryly především nepříznivé zásahy do hospodářského života, restrikce aplikované proti německé menšině bez ohledu na jejich provinění. Zahájení chaotického a svévolného osídlovacího procesu a vznik nové životní situace, vyžadující rychlou adaptaci Němců na podmínky, které jim byly nadiktovány v důsledku nepříznivého poválečného vývoje. Nedílnou součástí výpovědi se staly také střípky zachycující život v obci před válkou, během okupace i po jejím skončení, které jsou důležité pro zkompletování celé mozaiky.

Waltraud Kriegischová, za svobodna Nitschová se v obci Domašov již narodila. Z výpovědi je patrné, že i její rodina patřila k okruhu starousedlíků, kteří v pohraničí setrvali už po několik generací. Za války paní Kriegischová navštěvovala klášterní školu v Jeseníku, kterou Němci zavřeli v roce 1944, aby ji mohli využít k válečným účelům. Po válce nedostala ani vysvědčení o absolvování studia, takže její další možnosti na poli vzdělávání byly dost omezené. V roce 1961 se provdala za Františka Kriegische, který stejně jako ona pocházel z německé rodiny, která byla po válce z odsunu taktéž vyňata. Jeho rodina až do konce války provazovala v obci krejčovskou živnost.

Podle výpovědi u místních Němců nevyvolal vznik nového státního útvaru ČSR pocit sounáležitosti k Německu nebo Rakousku. Němci se poprvé ocitli na našem území v roli menšiny, ale to tak úplně neplatilo pro pohraniční oblasti. Do obce sice přišlo několik českých obyvatel, ale naprostou většinu stále představovalo německé obyvatelstvo.

Šíření nacistické ideologie ani odtržení pohraničí nemělo na místní společnost větší vliv, podle slov pamětnice neměli čas se tímto aspektem zabývat. Válka znamenala značné zatížení místních obyvatel, protože byly stanoveny pevné přiděly,

kteří museli hospodáři odvádět ve prospěch nacistického Německa. I přes obrovskou pílí se tyto stanovené kvóty nedařilo lokálně zprostředkovat. Česko-německé soužití se za války i nadále vyvíjelo bezproblémově. Nedochovalo k většímu napětí ani vyhrcovaným konfliktům. Lidé se semkli a soustředili se hlavně na přežití. Před válkou i během ní byla obec i celý kraj soběstačný, ale paradoxně až poválečný vývoj spojený s odsunem, nástupem socialismu a kolektivizace znamenal pro místní obyvatele obrovské zásahy do hospodářské sféry, z kterých se již nikdy úplně nevzpamatovali.⁷⁹

Až těsně před koncem války docházelo k významnějším střetům u státních hranic, které masivně zasáhly převážně opavskou oblast. Němci zničili všechny důležité komunikační koridory, jejich pozornosti neušly hlavně mosty a důležité silniční uzly. Likvidovali sklady municí a také se snažili zničit evidenci o existenci lágrů. Prostřednictvím záškodnických akcí organizace Werwolf uskutečnili poslední akty násilí. Jejich vrcholným číslem byl výbuch jejich bývalého skladu s municí. Zmínku o této tragédii zachytilo i místní periodikum Zprávy z Frývaldovska, které uveřejnilo bilanci čítající 33 obětí a několik vážně zraněných. Mezi usmrčenými figurovaly ženy i děti.⁸⁰

Za největší křivdu by mohlo místní německé obyvatelstvo považovat nepodložené obvinění z participace na záškodnických akcích. Přepadení obou místních internačních táborů zapříčinilo odvetu z české strany, která si vyžádala život dvanácti nevinných Němců. Závažnost situace eskalovala ještě vydáním nařízení, které přikazovalo, všem německým mužům od 15 do 50 let, se shromáždit před domašovským kostelem. Odtud byli všichni pracovní způsobilí posláni na práci do velkých měst ve vnitrozemí. V obci po této nesmyslné odvetě zůstali jen bezbranné a

---

⁷⁹ VEČERKA, Josef: *Majetkoprávní změny v Domašově v letech 1945-1948 (1953)*, 2003 (Středoškolská odborná činnost), s. 35-39.

⁸⁰ VMJ, Zprávy z Frývaldovska (19. 5. 1945), č. 1, r. 1945, s. 3-4.

vystrašené ženy s dětmi. Podobné následky pravděpodobně zasáhly i obec Adolfovice. Obětí tohoto zinscenovaného divadla se stal i bratr paní Kriegischové, který byl odsunut na práce do Olomouce. Špatná strava a tvrdá práce si na něm vyžádala tu nejvyšší oběť. Krátce po svém návratu k rodině bohužel v roce 1948 zemřel.⁸¹

Z rozhovoru bylo patrné, že kruté represe byly uplatňovány především proti německému obyvatelstvu umístěných v internačních táborech. Život za jejich zdi nebyl žádný med, vylíčila ho jako něco hrůzostrašného. První byli zatčeni podezřelí ze spolupráce s nacisty. Podle slov pamětnice bylo mezi internovanými i mnoho zemědělců, kteří nikdy nikomu neublížili. Tábor v Domašově nefungoval dlouho, ale měl být jeden z nejhorších. V paměti jí uvízla vzpomínka na případ doktora Pavlovského, kterého místní dozorcí utýrali k smrti. Jeho bratr, který ho přijel navštívit, nakonec odkryl hrůzy spojené s jeho násilným odchodem. Tábor byl i díky jeho zákroku nakonec kvůli nekompetentnosti zrušen a internované osoby byly přemístěny do Adolfovic.

Okamžitě po válce se chopili nové příležitosti čeští osídlenci a začali v obci přebírat domy a živnosti po odsunutých Němcích. Podávali si žádosti, ve kterých uvedli, o jakou nemovitost mají zájem. Němci ji poté museli okamžitě opustit a zanechat tam veškeré vybavení. Z cizinců se jednalo především o Slováky, Rumuny a Bulhary, kteří nerozuměli řemeslu ani zemědělství. Jen malá část z nich chtěla opravdu pracovat a zvelebovat pohraničí. Většina nevydržela ani dva roky. Na vlastní kůži poznali, jak těžké je obdělávat půdu v takové nadmořské výšce. Některé lze označit za obyčejné zlatokopy, kteří zabrali v obci hned několik domů, s vědomím, že tyto nemovitosti nebudou moct do budoucna spolehlivě spravovat. Armáda nakonec

---

⁸¹ VEČERKA, Josef: *Majetkoprávní změny v Domašově v letech 1945-1948 (1953)*, 2003 (Středoškolská odborná činnost), s. 35-39.

značnou část obecní výstavby zbořila. Jednalo se o demolici až 87 domů. Zájem o těžké živobytí v pohraničí byl postupem času menší a menší. Obec několik let po válce ztratila, jak pracovní potencial, tak i velkou část z původního počtu obyvatelstva, které se po válce nepodařilo nahradit.⁸²

S odsunem německých rodin se mělo začít hned po válce. Většinou bez předchozího upozornění přijel k jejich domovům nákladní automobil, který je převezl nejdříve k NV, kde byly všechny osoby německé národnosti podrobeny kontrole a zaevidovány. Rodina Nitschových měla po válce z obce také odejít, nakonec byla jako jedna z mála z plánovaného odsunu vyňata.

Německý pracovník, který se na konci války staral o elektrifikaci firmy Dřevovlna, byl totiž společně s dalšími 9 osobami obviněn s napojení na organizaci Werwolf. Všichni takto obvinění Němci se stali státně nespolehlivými a jeden z externích dopadů byla ztráta jejich zaměstnání. Na toto uvolněné místo byl doporučen právě otec pamětnice. Jednalo se o vyučeného elektrikáře a zámečníka Josefa Nitscheho. Tato profese mu zajistila nejen práci, ale i atribut nepostradatelného odborného pracovníka, který byl pro chod firmy Dřevovlna naprosto nezbytný. Už předtím byla rodina den dopředu informována NV o jejím chystaném odsunu. Z tohoto důvodu zbalili své věci a dokonce je i naložily na nákladní automobily. Díky kvapnému zásahu firmy, která vypracovala osvědčení o odborné kvalifikaci jejího otce, nakonec k jejich odsunu nedošlo.

Naopak rodina jejího manžela si žádost o povolení odstěhovat se do Německa podala. Úřady od nich za zprostředkování transferu požadovaly za jednu osobu 30 000

---

⁸² VEČERKA, Josef: *Majetkoprávní změny v Domašově v letech 1945-1948 (1953)*, 2003 (Středoškolská odborná činnost), s. 35-39.

Kčs. Taková finanční částka byla tehdy pro rodinu nepředstavitelná. Nakonec jim nezbylo nic jiného než v ČSR také zůstat.

Rodiny, které neměly takové štěstí, byly po evidenci na výboru přepraveny do sběrného střediska v Mikulovicích, odkud pak vlakem pokračovaly přes americké nebo sovětské okupační pásmo do Německa. Nejvíce rodin bylo podle výpovědi odsunuto mezi lety 1946-1947, potom už se odsouvaly jen rodiny, které prokázaly, že mají v Německu příbuzné. Pamětnice vzpomíná na to, že byli s údělem odsunu smířeni, všichni jejich známí odcházeli, kdyby to záleželo na ní, tak by odešla také. O dodatečný odsun si rodina nezažádala, protože v Německu neměla žádné známé ani příbuzné.

Řádný odsun měl být zahájen v lednu a únoru 1946. Podle nařízení si sebou Němci mohli vzít jen nejnezbytnější věci. Především si odváželi oblečení, peřiny a další drobnosti. O většinu zabalených věcí stejně přišli při kontrole v Mikulovicích. Transferu se nepodrobil jen minimální počet osob německé národnosti. Naprostá většina z nich podepsala smlouvu s Lesní správou. Jejich majetek podlehl konfiskaci, ale prostřednictvím správy jim byla zajištěna alespoň střecha nad hlavou.⁸³

Začátek nového soužití nebyl jednoduchý, často je kontrolovali vojáci na mostě i přímo doma. Před vojáky se musely mít na pozoru hlavně děvčata, která se jim vyhýbala, jak jen mohla. Potom na chování vojáků začal více dohlížet výbor a situace se pro ně podstatně zlepšila. Jinak chování vojáků pamětnice vylíčila jako slušné, nedocházelo k větším střetům ani rozporům. Podle nařízení ONV museli být Němci doma o půl sedmé, většina jich chodila pracovat na pole a neměla hodinky, takže jednou došlo k malému incidentu. Na mostě byla tato pracovní skupina zastavena

---

⁸³ VEČERKA, Josef: *Majetkoprávní změny v Domašově v letech 1945-1948 (1953)*, 2003 (Středoškolská odborná činnost), s. 35-39.

vojákem, který jim ukázal hodinky a upozornil je, ať se to vícekrát neopakuje a nechal je odejít. To je jediná menší epizoda, jinak byl sice život v obci těžký, ale ze strany českých osídlenců nedocházelo k ostřejším výpadům proti německé menšině.

Jednalo se o uzavřenou komunitu, která si navzájem pomáhala bez ohledu, jestli šlo o Čechy nebo Němce. Mimo to bylo německým osobám nařízeno, nosit bílé pásky s černým písmenem N. Po válce fungoval i nadále přidělový systém. České rodiny sice dostávaly více jídla, ale byly ochotné se i rozdělit. Lidé trpěli hlavně akutním nedostatkem chleba, mouky, másla a především masa.

Pamětnice společně s drtivou většinou neodsunutých Němců, mělo se jednat zhruba o dvacet rodin, našla uplatnění v lesním odvětví. Jiný druh práce ani nepoznala, celých pětatřicet let pracovala u Čs. státních lesů. Hovořila o tom, že některé rodiny větších sedláků byly přesídleny na práci do Olomouce nebo Brna. Tyto rodiny se potom vrátily zpět do okresu a pracovaly také v lese. Práce nebyla moc dobře placena, ale byli spokojeni s tím, že alespoň nějakou mají.

Za nejtěživější problém považovala neschopnost komunikace s českým prostředím. Jazyková bariéra, která značně komplikovala soužití obou národních skupin, byla způsobena transferem vzdělaných německých krajanů, kteří za války pracovali především v administrativě. Po válce se jejich místa stala kořistí výhradně českých zaměstnanců.

V praxi jim neznalost jazyka znesnadňovala komunikaci s místními úřady a zpomalila možnost jejich dalšího vzdělání. Hajný Krobát, který byl jejich nadřízeným, uměl pouze česky, takže se dorozumívali všemi možnými způsoby. Jejich asimilace započala naplno až v roce 1949, kdy se i oni mohli začít naplno vzdělávat. Většina z nich už na to neměla čas, museli se starat o zajištění svých rodin. Její manžel se naučil česky až na vojně. Popisuje, že pro ženy byla tato doba ještě o něco těžší.

Až kontakt s českým prostředím jí naučil pořádně česky. Než si češtinu osvojila, učila se od místních obyvatel. Jedna zdejší žena koktala a pamětnice si myslela, že to patří k naší řeči, tak začala také koktat. Ostatní jí vysvětlili, že paní má poruchu řeči a že jí v tomto nemá napodobovat.

I po letech s radostí zavzpomínala na vstřícnost hajného, který je zaměstnával. Jednoho dne přišel s tím, že pro ně zajistil promítání filmu Babička v němčině, aby tomu všichni dobře rozuměli. Nakonec k promítání nedošlo, protože mu film vůbec neposlali, ale snažil se pro ně zajistit alespoň jiný druh zábavy. Oceňovala to že, se jim snažil za každé situace pomoci, i když by nemusel.

Negativní zkušenost ze vzájemného soužití pocítila až v 60. letech, když kupovala pro svou dceru v Jeseníku tašku do školy. V obchodě jí slovně napadli dva Češi, kteří poznali podle její nedokonalé češtiny, že není Češka. Vyrukovali na ní s tím, že už tady dávno nemá, co dělat, že jí tady nechtějí ani vidět ani slyšet. Vaše děti sem nepatří, takže tašku na nic nepotřebujete. Pamětnice přiznává, že to byla silná emotivní chvíle a jen díky zásahů prodavačky, která oba muže z obchodu vyhodila, se nakonec uklidnila. Jen letmý příklad toho, že se společné vztahy mezi oběma národnostmi nevyvíjela všude, tak pokojně jako v Domašově. I přes značný časový odstup v některých lidech zůstával hluboce zakořeněný nacionální radikalismus.

Ani rodině Nitschových se nevyhnula konfiskace majetku. Povodí Odry Šumperk a Čs. státní lesy zabavily všechny nemovitosti v jejich vlastnictví. Před válkou zakoupila rodina tři domky č. p. 184, 362 a 390. Lesy zabavily jeden ze tří domů č. p. 390 a v tom také rodinu ponechaly v podnájmu. Jednalo se o dům situovaný v blízkosti lesa a byl nejmenší ze všech tří zabavených nemovitostí. Až v roce 1954 zažádala pamětnice o navrácení domů č. p. 362 a 390 (viz příloha č. 14), které si nakonec musela od státu odkoupit. Třetí nemovitost č. p. 184 jim byla vrácena

do vlastnictví až po privatizaci v roce 1994. Dnes bydlí právě v tomto domě, ostatní paní Kriegischová prodala.

Příloha č. 13 obsahuje seznam konfiskaci německého majetku v Domašově mezi lety 1946-1948. Tabulka obsahuje mimo jmen původních majitelů a národních správců, také druh zabaveného majetku a datum jeho konfiskace. Nedochovala se ucelená řada č. p. u všech zkonfiskovaných nemovitostí, ale i nabídnutý zlomek, má určitou výpovědní hodnotu.⁸⁴

Ze seznamu je zřetelné, že někteří národní správci zabrali hned několik nemovitostí. Např. Josef Petr, František Gárský nebo Ladislav Mikulík. Hlavní vlna konfiskací obec zasáhla v letech 1946 a 1947, kdy byla většina nemovitostí přerozdělena mezi nově příchozí české osídlence nebo státní podniky. Největší zájem byl však o živnosti jako řeznictví, hostinství, krejčovství. V seznamu se některé čísla popisné u domů opakují a to z důvodu, že se v pramenech neodlišovaly č. p. z osad Bělé a Filipovic, které byly součástí obce Domašov. Tento seznam také zaznamenává konfiskace uvedené v rozhovoru s pamětnicí. Jednalo se o konfiskaci domů č. p. 184 a 390 (konfiskace č. p. 362 není v pramenech bohužel zaznamenána), které před válkou vlastnil její otec Josef Nitsche. Zachytila také konfiskaci domku č. 154, v kterém rodina jejího budoucího manžela provozovala dříve krejčovskou živnost specializovanou na výrobu obleků.⁸⁵

Čs. státní občanství obdržela paní Kriegischová až po zpracování její žádosti v roce 1951. Státoobčanský slib složila ke dni 12. 3. 1951 (viz příloha č. 15).

Z určitě rozsáhlé fondu žádostí německého obyvatelstva se do dnešní doby podařilo zachovat alespoň nepatrný zlomek. Zachovaly se pouze dvě žádosti o čs. občanství. V prvním případě se jednalo o Annu Bočkovskou, pocházející z SSSR a v

---

⁸⁴ SOKA Jeseník, fond MNV Domašov, kart. 3, inv. č. 36, Konfiskace živností a domů.

⁸⁵ VEČERKA, Josef: *Majetkoprávní změny v Domašově v letech 1945-1948 (1953)*, 2003 (středoškolská odborná činnost), s. 14-18.

druhém o žádost Němky Marie Nitscheové.⁸⁶ Nevíme ani, zda byly úspěšné. Zajímavý případ představuje sofistikovaná žádost Josefa Pompeho z roku 1951, adresovaná čs. Červenému kříži. Žádal o umožnění dodatečného odsunu za příbuznými do Německa. Dohromady s ženou měli 8 dětí. Pod pohružkou jim mělo být vnuceno čs. státní občanství. Jmenovaný svou žádost zdůvodnil argumenty vytykající čs. prostředí omezování životního prostoru, bídu způsobenou ztrátou veškerého majetku, nemožnost najít pracovní uplatnění, špatné životní podmínky, které mu znemožnily zajistit pro sebe a rodinu pořádaný život. Otřesně vylíčil také dodržování základních hygienických návyků. Lamentoval také nad hrubým chováním národního správce, který vtrhl do jejich domu a sebral dokonce i invalidní vozík jeho ochrnuté dcery, která se tím stala imobilní. Jediné co jim pomáhalo snášet tyto útrapy, byla pomoc příbuzných prostřednictvím Červeného kříže v Mnichově. MNV v Domašově tuto žádost a její obsah označil za značně zkreslenou a zveličenou. Rodina k zajištění svých životních potřeb měla dostávat 6 470 Kčs., což bylo podle výboru postačující i pro desetičlennou rodinu. Navíc dva z jeho synů vlastnili každý po jednom motocyklu a o postiženou dceru se staral odborný personál v ústavě. Závěrem k tomuto případu MNV dodal, že postoj rodiny Pompeových k lidově demokratickému režimu je naprosto negativní a vřele tedy doporučil jejich vysídlení z obce. Dále se zachovala jen jedna žádost Marie Galliny o navrácení domu č. p. 314 z roku 1960.⁸⁷

S velkou částí odsunutých známých je pamětnice dosud v kontaktu. V současné době je jediná v obci, kdo si pamatuje, kdo a kde bydlel. Může zprostředkovat informace vážící se k rodinám odsunutých Němců, což je pro mnohé příbuzné naprosto neocenitelné. Právě v době konání mého rozhovoru jí navštívili příbuzní odsunutých Němců. Dokonce se u ní zastavila i dvojčata z Ameriky, která chtěla

---

⁸⁶ SOKA Jeseník, fond MNV Domašov, kart. 3, inv. č. 33, Čs. občanství

⁸⁷ SOKA Jeseník, fond MNV Domašov, kart. 3, inv. č. 30, Němci.

seznámit s historií svých předků pobývajících před odsunem v Domašově. Pořádila několik fotografií a dokonce si sebou odvezla i sáček s hlínou.

Rozhovor a spolupráce s pamětnicí pro mě byly nepopsatelně přínosné. Prostřednictvím využití vzpomínek neodsunuté členky německé rodiny jsem získala neocenitelné informace a mohla jsem alespoň do značné míry nahradit absenci písemných pramenů vázajících se k obci Domašov. Pro historii nejsou důležité jen faktografické údaje spojené s politickým vývojem, ale důležité informace zprostředkovává i metoda orální historie. Vzpomínky pamětníků představují jeden z vůbec nejcennějších pramenů pro pochopení mentality tehdejších lidí, zachycující atmosféru, kterou vám písemné prameny neposkytnou. Jistým úskalím je subjektivnost vzpomínek, ale v mém případě všechny získané informace buď plně korespondují, nebo se jen mírně liší od informací získaných z agendy MNV. Navíc vývoj obce Domašova v mnou sledovaném období není možné zmapovat bez spolupráce s pamětníky, protože jak už jsem několikrát zmínila, pramenná základna je značně omezená a není z čeho čerpat. Myslím si, že mi pamětnice podala velmi dobrý a nezkraslený pohled na dobu, která jí naprosto změnila život a determinovala její budoucí životní dráhu. V současnosti sama hodnotí odsun jako nevyhnutelné zlo a necítí pocit křivdy. Nakonec je ráda, že svůj život tráví společně s rodinou právě v Domašově. Podle jejich slov je to všude stejné a všude se musí tvrdě pracovat. Plně se smířila s osudem, který jí život nachystal. V současnosti se i přes svůj neuvěřitelný věk 87 let těší stále dobrému zdraví a je živým důkazem, že soužití Čechů a Němců na našem území nemuselo nutně vytvářet třetí plochu. Je krásné, že v této obci sice omezeně, ale ještě stále pokračuje česko-německý kontakt. Případ pamětnice je živým důkazem, že v historii může existovat i oblast, která se může vymykat zaběhlému stereotypu.

4. 3 Internační tábory Adolfovice a Domašov

Internační tábory představovaly vedlejší důsledek spojený s odsunem německého obyvatelstva. Na základě retribučních dekretů muselo dojít k zajištění této státně nespolehlivé části obyvatelstva. Pozornost jsem obrátila hlavně na celek táborů vybudovaný na Frývaldovsku. Sledovala jsem primárně činnost středisek v Adolfovicích a Domašově. Dotkla jsem se problematiky vzniku internačních středisek a jejich organizace, krutého zacházení s internovanými, jejich pracovní povinnosti a také hygienických i zdravotních problémů. Informace jsem čerpala převážně z diplomové práce Jany Hradilové: „Nucené společenství. Internace německého obyvatelstva v adolfovickém táboře.“ Tábory operující na území obou obcí, představovaly důležitou součást soustavy táborů na Frývaldovsku a jejich činnost byla v odsunovém plánu nezbytná.

Všechny tábory určené pro německé obyvatelstvo podléhaly Velitelství koncentračních (internačních a sběrných) táborů okresu Frývaldov (VKTOF, VISTOF, VITOF). Řídilo a organizovalo provoz táborů z hlediska hospodaření, kontroly, zajištění hygieny, zásobování, zdravotní péče aj. Velitelem (VKTOF) se stal kpt. Ctibor Novák, v této funkci byl v polovině roku 1945 vystřídán prap. Viktorem Pospíšilem. Velitelství internačních táborů v politickém okresu Frývaldov bylo nakonec 13. 2. 1946 zrušeno a jeho dosavadní kancelář pracovala i nadále v rámci Ústřední národní bezpečnosti (ÚNB) Frývaldov, starala se především o evidenci internovaných.

V létě roku 1945 vznikly v okrese Frývaldov tábory pro německé obyvatelstvo. První internační tábory byly zřízeny již počátkem června 1945 v Adolfovicích (KT I) a v Javorníku (KT II), oba v místech bývalých zajateckých táborů. Nad vchodem do

tábora visel velký štít s českým a ruským nápisem: „Koncentrační tábor“. Později byl tento štít odstraněn a podle příslušných nařízení nahrazen nápisem: „Internační středisko“. Prostor tábora byl obehnan ostnatým drátem, na jeho území bylo několik dřevěných baráků, jejichž funkce nelze přesně určit, kvůli častému rozšiřování objektu. V druhé polovině tohoto měsíce vznikly další dva tábory: mužský (KT III) v Domašově a z důvodu oddělení ženských vězňů také tábor pro ženy z celého okresu ve Frývaldově-Bobrovniku (KT IV).⁸⁸ Záhy začalo fungovat také ženské oddělení při Javorníku (KT II) a improvizované středisko v Zígharticích (Vápenné).

Po skončení jednání v Postupimi došlo k nárůstu počtu zpráv o aktivitách německých záškodnických oddílů Werwolf. V místním periodiku Zprávy z Frývaldovska se objevilo varování před touto záškodnickou organizací a veškeré známé informace o jejím pohybu měli místní obyvatelé hlásit příslušným orgánům a tím zamezit dalšímu zbytečnému násilí na nevinných civilních občanech.⁸⁹ Záškodnické akce se nevyhnuly ani internačním střediskům na Frývaldovsku, kde se odehrály dramatické události v podobě nočních přepadů způsobených právě činností Werwolfu. Tyto záškodnické akce se staly záminkou k uplatnění represivních opatření proti internovaným. Jednou z negativních osob následných opatření se stal především „četař partyzánů“ František Wiesner, který předtím působil již jako velitel (KT III) v Domašově. V srpnu 1945 se stal zástupcem velitele právě (KT I) v Adolfovicích.⁹⁰

V noci z 14. na 15. srpna došlo k napadení objektu v Domašově. Odvetná opatření z české strany představovaly exekuci šesti mužů podle předem připraveného seznamu, v tomto aktu měl prsty právě Wiesner, který plnil rozkazy svého

---

⁸⁸ HRADILOVÁ, Jana: *Odsun Němců z Frývaldova po roce 1945 ve světle českých pramenů a literatury*, Šumperk 1996, s. 5.

⁸⁹ VMJ, Zprávy z Frývaldovska (26. 5. 1945), č. 2, r. 1945, s. 4.

⁹⁰ HRADILOVÁ, Jana: *Nucené společenství. Internace německého obyvatelstva v adolfovicím táboře 1945 (1946)*, Olomouc 2002, s. 31-32.

nadřízeného kpt. Ctibora Nováka. Jeho chování označili čeští pamětníci za zruďné.⁹¹ Zbylé osazenstvo tábora bylo přepraveno do (KT I) v Adolfovicích, ale i tam v noci z 16. na 17. srpna došlo k podobné sabotážní akci. Uplatnil se precedens, který znamenal dalších šest popravených německých mužů. Domašovský tábor zanikl a internováni Němci byli přepraveni do Frývaldova, kde vznikl pobočný tábor, podléhající správě (KT I). Další pobočný tábor byl vybudovaný 17. 8, tentokrát se sídlem v továrně národní správy adolfovické firmy Dřevoprůmysl Weihönig.⁹²

V červenci 1945 bylo v (KT I) v Adolfovicích evidováno až 237 vězňů. Přímou z Adolfovic a Dolního Domašova byli v táboře internováni 3 vězni. Z důvodu jejich evidence nařídilo VKTOF okamžité zavedení tzv. knihy denního raportu. V srpnu už bylo v tomto středisku registrováno kolem 450 osob a ke konci roku až 700. Vznikly evidenční kategorie, do kterých byli internováni zařazeni: A („těžší případy“), B („lehčí případy“) a C („osoby zajištěné pro práci a přesun“). Adolfovický tábor byl nejprve určen pro muže skupiny B (později zastoupeny všechny kategorie), naopak tábor v Domašově jenom pro kategorii A.

Domácí řád stanovoval při přijímací proceduře povinnou zdravotní prohlídku, při níž byl každý vězeň svlečen a ostříhán dohola. Zahrnoval i kontrolu osobních věcí. Součástí evidence bylo označování vězňů, kteří obdrželi plátěnou pásku s pořadovým číslem a při pracích mimo tábor byli označeni žlutou ramenní páskou s černým hákovým křížem. Značná omezení se vztahovala také na vězeňskou korespondenci, která samozřejmě podléhala cenzuře. Jednácím jazykem táborů se stala čeština, která se ukázala být obrovským handicapem pro internované Němce.⁹³

---

⁹¹ STANĚK, Tomáš: *Perzekuce 1945*, Praha 1996, s. 150-151.

⁹² HRADILOVÁ, Jana: *Nucené společenství. Internace německého obyvatelstva v adolfovickém táboře 1945 (1946)*, Olomouc 2002, s. 18-19.

⁹³ HRADILOVÁ, Jana: *Nucené společenství. Internace německého obyvatelstva v adolfovickém táboře 1945 (1946)*, Olomouc 2002, s. 48-59.

Ze svědeckých výpovědí vyplývá, že si Češi přivlastňovali vše, co se jim líbilo (např. zabavování cigaret, potravin, cenností aj.) K zákazům a jejich dodržování v táboře se vyjádřil pamětník Karl Froning: „, kouření, čtení, psaní, hraní karet nebo šachů, návštěva v jiných barácích vnášení potravin do tábora, mluvení s německým obyvatelstvem a mnoho dalšího bylo přísně zakázáno. Češi se však často ani moc nestarali o provádění svých nespočetných nařízeních, ledaže by měli horší náladu nebo byli opilí.“⁹⁴

Složení personálu v (KT I) bylo velmi pestré. Funkce velitelů tábora, strážního oddílu i zástupců velitelů vykonávali ve většině případů bývalí policisté nebo četníci. Právě do těchto funkcí se často dostaly trestané osoby se sklony k násilí. V obou táborech docházelo k četným aktům násilí na internovaných Němcích. Podle neúplných záznamů zemřelo v táborech řízených VITOF, včetně osmi popravených, nejméně 20 mužů. V polovině srpna 1946 bylo na Frývaldovsku internováno zhruba až 1 200 Němců, z toho 458 v Adolfovicích.⁹⁵

Menší internační střediska frývaldovského okresu byla postupně rušena, včetně již zmíněného střediska v Domašově, nakonec zůstalo jen to v Adolfovicích, které zaniklo k 7. 9. 1946. Osoby určené k odsunu byly z tohoto střediska převedeny do sběrného střediska v Mikulovicích, které vzniklo na počátku roku 1946 a plnilo funkci organizování jednotlivých železničních transportů.⁹⁶

Dostupnost zdravotní péče přímo v táborech byla nejdříve minimální, o jejich zdravotní stav se staral německý pomocný personál z řad internovaných. Výkon povinné pracovní činnosti vedl k nejrůznějším zraněním a k tomu se přidala i

---

⁹⁴ TURNWALD, Wilhelm: *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen*, München 1951, s. 239, 247.

⁹⁵ GRÖGER, Franz Chocholatý: *Internační tábory na Frývaldovsku a činnost kpt. Ctibora Nováka*, in: <http://nassmer.blogspot.cz/2010/01/internacni-tabory-na-fryvaldovsku.html> [cit. 10. 4. 2014].

⁹⁶ HRADILOVÁ, Jana: *Nucené společenství. Internace německého obyvatelstva v adolfovicím táboře 1945 (1946)*, Olomouc 2002, s. 21.

podvýživa, která značně přispěla k tělesné zeslábnosti. Stále se zvyšující počet vězňů se nakonec odrazil v zavedení povinné praxe táborového lékaře. S prosazením stálé zdravotní péče se zlepšilo i zásobování léky. Vězni se k lékařské prohlídce mohli hlásit jen dvakrát týdně. Fungovala také evidence nemocných vězňů, ti byli hlášeni veliteli tábora. Marodi pobývali ve zvláštním baráku. Vážnější, operativní zákroky se prováděly v Okresní nemocnici ve Frývaldově. V případě, že nemocný své chorobě podlehl, muselo dojít k informování VKTOF a velitelství tábora, které tuto skutečnost zahrnulo do denního hlášení.

Pracovní činnost osob bez čs. občanství byla ustanovena dekretem prezidenta republiky č. 71 Sb. z 19. 9. Evidence a organizace pracovní činnosti ležela na ramenou pracovního inspektora jednotlivých táborů. Dohled nad pracujícími měli na starost dozorcí jednotlivých táborů. Jejich úkolem bylo zamezit jakémukoliv styku a komunikaci vězňů s okolním světem. V případě neuposlechnutí rozkazu nebo nedbalého pracovního výkonu měl strážný povinnost vězně potrestat a při jeho pokusu o útěk bez váhání použít zbraň.⁹⁷

Výši finanční náhrady za práci internovaných Němců, které tábor od zaměstnavatelů pobíral, určovalo VKTOF ve Frývaldově. Odměna se pohybovala okolo 15 až 45 Kčs denně. Na konci roku 1945 byla přičtena odměna také pracujícím Němců, představovala zhruba 2 Kčs za den. Tábor V Adolfovicích nebyl výhradně pracovním objektem, důsledkem nedostatečné kapacity v soudní věznici zde byly mimo internovaných osob umístěny, také osoby ve vazbě. V prvních dnech po zřízení tábora v Adolfovicích byly pracovní síly užívány na jeho opravu a úklid. Největší část internovaných tábor nasazoval na práci v lesnictví a zemědělství nebo na práci v okolních továrnách a firmách. Největší zájem byl hlavně o specialisty, kteří svými

---

⁹⁷ STANĚK, Tomáš: *Tábory v českých zemích (1945-1947)*, Tilia 1996.

zkušenostmi zcela zastínili nově příchozí osídlence. Přímo v Adolfovicích se jednalo především o firmu Dřevoprůmysl Maxe Weihöninga, továrnu na pily Maxe Leglera a o práci u řady místních německých rolníků. V Domašově pracovali Němci na pile a mlýně u firmy Werner Preiss, na pilách dřevařských firem Nitsche, Legler. Internovaní Němci nebyli využíváni na práci jen ve frývaldovském okrese, ale i na Ostravsku nebo Zlínsku. Pracovní dobu táborový řád určil na deset hodin denně.⁹⁸

---

⁹⁸ HRADILOVÁ, Jana: *Nucené společenství. Internace německého obyvatelstva v adolfovicím táboře 1945 (1946)*, Olomouc 2002, 71-83; 86-102.

5. Závěr

Období prvních poválečných měsíců bylo zcela nepopíratelně postiženo dozvuky násilných nacistických aktů na nevinném civilním obyvatelstvu. Většinu společnosti prostoupila touha po odvetě za krutou tyranii způsobeno německou okupací. Tyto a mnoho dalších okolnosti přispěly k vynaložení enormního úsilí, které se nakonec promítlo radikální redukcí německého obyvatelstva na našem území. Mocenské orgány z vlastní iniciativy nebo na pokyn ústředních úřadů, dříve než vítězné mocnosti rozhodly o odsunu a dříve, než čs. instituce přijaly právní normy regulující odsun, shromažďovaly německé občany podle své libovůle a vyháněly je z domovů. Právě období „divokého odsunu“ vytvořilo neuralgický bod v česko-německém odcizení a poznamenalo národní hrdost několika krutými zločiny spáchanými na nevinném obyvatelstvu.

Ani obci Bělá pod Pradědem se nevyhnuly odvetné akce řízené záškodnickou organizací Werwolf, která udeřila na obě místní internační střediska a vyžádala si 12 obětí. Např. v sousedním Bruntále si odvetné akce vyžádaly až 20 mrtvých. Problém záškodnických akcí podpořil akci hromadného vystěhování německého obyvatelstva a stal se účinnou zbraní v rukou tehdejší politické garnitury.

Chaos a bezprávi v prvních dnech po válce odsoudila na stránkách svého tisku britská i americká strana, odsuzující tyto nanejvýš politováníhodné činy. Nejvýznamnějším důsledkem odsunu na mezinárodním poli byla na dlouhou dobu ztráta kontaktů s německým prostředím Rakouska i Německa. Obě strany měly v živé paměti hlavně pochody smrti z Brna, Žatce či Postoloprť. Až s příchodem 90. let oba státy začaly s oboustranným dialogem a od zmíněného okamžiku se snaží najít

společnou cestu k usmíření. Stěžuje to hlavně fakt, že stále na obou stranách existují lidé, kteří mají prožité násilí pevně ukotveno v paměti.

Z mé práce je patřičně viditelná spolupráce centrálních, regionálních i lokálních institucí, které se zabývaly odsunem Němců. Ucelenější pohled na tuto problematiku nabídly prameny zachycující odsun Němců z Adolfovic, který primárně probíhal mezi lety 1946-1947. Bohužel, jak jsem několikrát zmínila, se k úplné rekonstrukci odsunu z Bělé pod Pradědem nedochovaly dostatečné informace. Hlavně to zapříčinila absence pramenů z lokality Domašov. Tento deficit písemných informací jsem nahradila spoluprací s německou pamětnicí, jejíž vzpomínky jsem využila jako doplňující zdroj.

V Adolfovicích bylo naplánováno a uskutečněno celkem 9 velkých odsunů, které probíhaly nejintenzivněji v letních měsících roku 1946. Hlavní roli v inscenaci poválečného vývoje ztvárnily MNV v obou částech Bělé. Nad nimi zákonitě bděla ruka ONV ve Frývaldově. Důležitou spojnicí tvořila v odsunovém procesu, činnost sběrného střediska v Mikulovicích, odkud putovaly postižení Němci za hranice států. Transfery v dalších letech se týkaly výhradně zkompletování rodin v zahraničí. Zjevné byly především rozsáhlé důsledky v hospodářském sektoru.

Degradaci německého obyvatelstva zapříčinily nařízení a vyhlášky lokální provenience, které vycházely především z řad ONV. Postup proti německé menšině se dal přirovnat k politice apartheidu, která byla aplikována proti afroamerickému obyvatelstvu v JAR od 60. let. Odsun zcela porušil morální a společenský kodex.

Ze zachovaných žádostí MNV bylo patrné uplatňování tvrdé politiky vůči německé komunitě, která se ze dne na den stala bezprizorní a musela se přizpůsobit nové protiněmecky laděné koncepci čs. státu. Drtivé části německých žádostí nebylo vyhověno, naprostá většina Němců byla označena za státně nespolehlivé a co nejdříve

odsunuta. Tvrdý represivní postup proti německému etniku demonstrovaly především dekrety prezidenta republiky, četná nařízení, omezení a primárně rozpoložení většiny čs. společnosti, která se po válce naklonila výrazně doleva. Zmíněnou situaci dokázali po válce nejlépe zužítkovat komunisté, kteří svou aktivitu naplno rozvinuli v únoru 1948. Tento generální postup se promítl do organizace transferu ve všech pohraničních oblastech.

Práce ukazuje, že se diametrálně lišil postup proti internovaným a tzv. volným německým příslušníkům v obci. V obou případech došlo ke kritickému omezení základních lidských práv, které se odrazilo ve ztrátě čs. občanství, zabavení movitého i nemovitého majetku, zákazy vycházení, cenzury pošty, ergo ztrátě dosavadních hodnot a priorit, které přinutili německý kolektiv podvolit se poválečnému diktátu. Internovaní jedinci museli navíc protřpět politiku spojenou s násilím, těžkou práci a nedostatečnou zdravotní péči. Tyto závažné okolnosti vedly i k ztrátám na životech. Kontakt s německou menšinou měl být co nejvíce omezen.

Postup místních orgánů v odsunové problematice byl nanejvýš benevolentní, povedlo se jim udržet čs. nacionalismus na uzdě a to i v případě zásahů bezpečnostních složek, které svoji pozici nezneužívaly. Naopak se všechny vůdčí síly v obci spojily, aby dosáhly kýžené stabilizace poměrů, která by zajistila prosperitu místní pohraniční oblasti. Bohužel narušení přirozeného vývoje vedlo k destabilizaci poměrů a obec již nikdy nedosáhla předválečné intenzity výroby.

Nejlépe zmapovaný postup orgánů se dochoval v oblasti konfiskace a přerozdělování německého majetku. Nově příchozí osazenstvo tvořily především rodiny penzionovaných horníků z Ostravska, ale i ze sousedního Slovenska, Bulharska, Rumunska nebo SSSR. Po válce se do země vrátil také nezanedbatelný počet reemigrantů. Kontrola vyšších orgánů byla nepatrná a většinou se týkala ochrany

zabaveného majetku před rozkrádáním. Národním správcům se bez větší námahy dostaly do rukou německé statky a živnosti. Hospodářství zaměřené v této lokalitě hlavně na dřevozpracující průmysl a chov dobytka vyžadovalo potřebné zkušenosti a odhodlání k práci v nepříznivých přírodních podmínkách. Němečtí starousedlíci si provozování živností předávali z generace na generaci a byli v jejich vykonávání velice zblhlí.

Nově příchozí osídlence a reemigranty brzy přešel jejich počáteční entusiasmus a většina jich v pohraničí nevydrželo ani rok. Odsun díky jeho dalekosáhlým konsekvencím můžeme označit za dvojsečnou zbraň či Pyrrhovo vítězství, které se nepříznivě promítlo hlavně do demografického úbytku obyvatel v pohraničních oblastech, které jsou dodnes narušeny právě těmito necitlivými změnami.

Odsunem naprosté většiny osob německé národnosti si paradoxně nejvíce ublížila sama čs. společnost. Odchod tisíců německých kvalifikovaných dělníků a odborníků, způsobil obrovské materiální škody. Stejně tak svévolná politika osídlování pohraničí. V rámci odsunu Němců z Bělé pod Pradědem došlo k úbytku více jak poloviny obyvatel z obou jejich současných integrálních částí. V části Adolfovice zůstalo po ukončení transferu zhruba jen 9 německých rodin, u Domašova můžeme hovořit asi o 20 neodsunutých rodinách. Oba případy potvrzují snahu vymístit vše německé a nahradit ho novým českým prvkem, ale kritický nedostatek pracovních sil nedokázal stabilizovat ani chaotický osídlovací proces zahájený hned po skončení války.

Ve chvíli, kdy po skončení války nastala možnost německou kartu uvést do života, přichází odsun jako prodloužení právě ukončeného bezpráví, neboť všechny akty svévole vůči sudetským Němcům v průběhu odsunu zůstaly nepotrestány. Z historického hlediska lze odsun v letech 1945/1946 chápat jako odpověď na

německou agresí. Sudetští Němci v roce 1938 pochopili právě tak málo, jako pozdější Češi, že sedm set let společného soužití v prostoru historických zemí koruny české nemůže být zrušeno ve prospěch jedné nebo druhé strany, ale jen v neprospěch obou. Jakkoli však dnes můžeme odsun odmítat či s ním nesouhlasit, je součástí naší společné historie a nezbývá nic jiného než na něj nahlížet obezřetně prostřednictvím obou zúčastněných stran a vyvarovat se nic neřešícímu odsuzování.

6. Seznam pramenů a literatury

Prameny

Archivní:

Státní okresní archiv Jeseník (SOkA).

f. Místní národní výbor Adolfovice (1946-1964).

f. Místní národní výbor Domašov (1946-1946).

Kronika obce Adolfovice (1946-1954).

Nepublikované práce:

HRADLOVÁ, Jana: *Nucené společenství. Internace německého obyvatelstva v adolfovickém táboře 1945 (1946)*, Olomouc 2002 (diplomová práce).

LAŠTOVICA, Ondřej: *Historické proměny obce Adolfovice v letech 1945-1953*, 1997/1998 (seminární práce).

VEČERKA, Josef: *Majetkoprávní změny v Domašově v letech 1945-1948 (1953)*, 2003 (středoškolská odborná činnost).

Periodika:

Nachrichten für den Bezirk Freiwaldau – Zprávy z Frývaldovska (1945)

Hraničář (1945-1948)

Internetové zdroje

GRÖGER, Franz Chocholátý: *Internovní tábory na Frývaldovsku a činnost kpt. Ctirada Nováka*, in: <http://nassmer.blogspot.cz/2010/01/internacni-tabory-na-fryvaldovsku.html> [cit. 10. 4. 2014].

Mapa okresu Jeseník, in: <http://mesta.obce.cz/vyhledat2.asp?okres=3811> [cit. 10. 4. 2014].

Literatura

Periodikum:

HRADILOVÁ, Jana: *Internace německého obyvatelstva v adolfovickém táboře 1945-1946*, in: *Jesenicko*, r. 2001, s. 25–30.

Monografie:

ARBURG, Adrian von – STANĚK, Tomáš: *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí (1945-1951)*, 1. díl, Středokluky 2010.

ARBURG, Adrian von – STANĚK, Tomáš: *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí (1945-1951)*, 2. díl, sv. 1, Středokluky 2010.

ARBURG, Adrian von – STANĚK, Tomáš: *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí (1945-1951)*, 2. díl, sv. 3, Středokluky 2010.

BARTOŠ, Josef: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech (1848–1960)*, sv. 13, Okresy: Bruntál, Jeseník, Krnov, Olomouc 1994.

Bělá pod Pradědem 1964–2012, Bělá pod Pradědem 2012.

ČAPKA, František – SLEZÁK, Lubomír – VACULÍK, Jaroslav: *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*, Brno 2005.

HOENSCH, Jörg Konrád – KOVÁČ, Dušan: *Ztroskotání soužití. Češi, Němci a Slováci v první republice (1918-1939)*, Praha 1993.

HOSÁK, Ladislav: *Historický místopis země Moravskoslezské*, Praha 2004.

HRADILOVÁ, Jana: *Odsun Němců z Frývaldova po roce 1945 ve světle českých pramenů a literatury*, Šumperk 1996.

KÁŇA, Otakar: *Historické proměny pohraničí: Vývoj pohraničních okresů Jeseník, Rýmařov, Bruntál a Krnov po roce 1945*, Ostrava 1976.

KUČERA, Jaroslav: *Odsunové ztráty sudetoněmeckého obyvatelstva: Problémy jejich přesného vyčíslení*, Praha 1992.

KURAL, Václav: *Konflikt místo společenství? Češi a Němci v československém státě (1918-1938)*, Praha 1993.

KURAL, Václav: *Místo společenství-konflikt!: Češi a Němci ve velkoněmecké říši a cesta k odsunu (1938-1945)*, Praha 1994.

MASTNÝ, Vojtěch: *Protektorát a osud českého odboje*, Praha 2003.

PISKOVSÝ, Petr: *700 let Bělé pod Pradědem*, Bělá pod Pradědem 1984.

RADVANSKÝ, Zdeněk: *Historie okupovaného pohraničí 1938-1945*, Ústí nad Labem 1998.

RŮŽIČKOVÁ, Naděžda: *Odsun sudetských Němců z Československa v letech 1945-1946*, Ostrava 1992.

STANĚK, Tomáš: *Odsun Němců z Československa (1945-1947)*, Praha 1991.

STANĚK, Tomáš: *Tábory v českých zemích (1945-1947)*, Tilia 1996.

STANĚK, Tomáš: *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa*, Ostrava 1992.

STANĚK, Tomáš: *Perzekuce 1945*, Praha 1996.

TURNWALD, Wilhelm: *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen*, München 1951.

WÁGNEROVÁ, Alena: *Odsunuté vzpomínky. Z vyprávění mých sudetoněmeckých generačních vrstevníků*, Praha 1993.

7. Résumé

My bachelor's thesis is generally focused on Czech-German coexistence and following escalation to antagonism, which culminated into a transfer of Germans from Czech territory. Symbiosis of communities of both nations started already in thirteenth century, when German settlers came on Czech border area and colonized it.

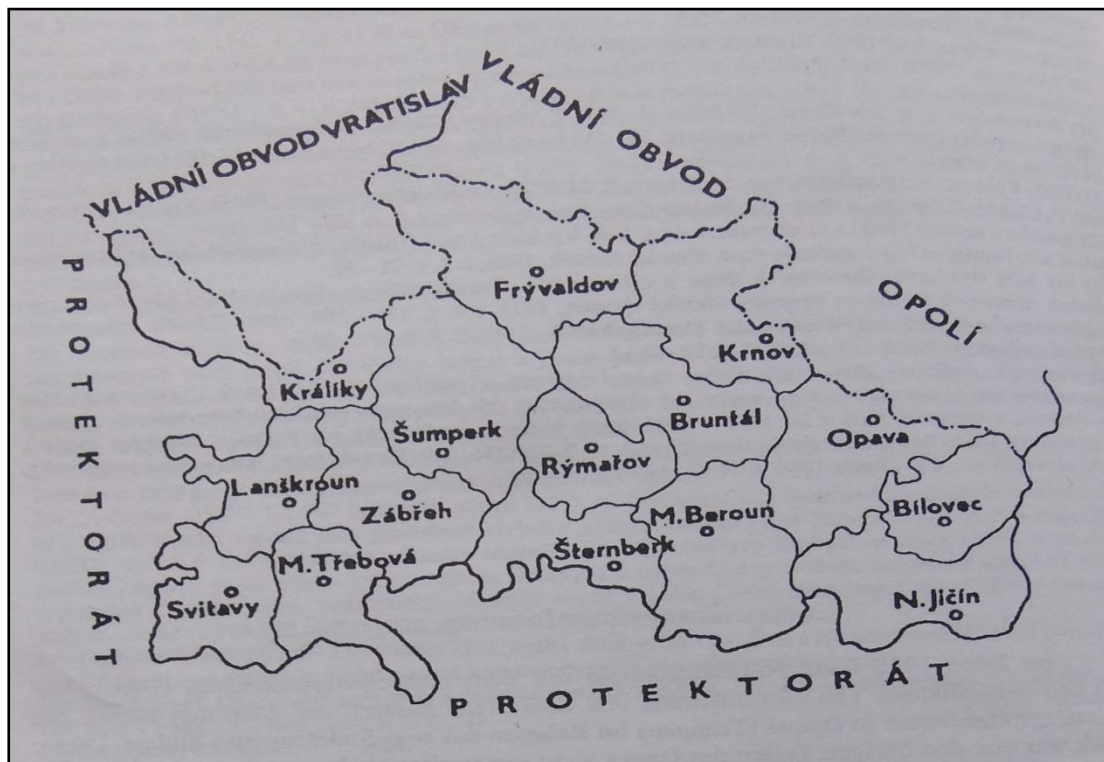
In the main part of my work I tried to clarify organisation and post-war resettlement of German members from village Bělá pod Pradědem. Critical points of this process had serious economic and demographic consequences, which influenced future progress of this village and its inhabitants. Information gained from approachable sources is similar with other cases, which are also concerned with resettlement of Germans from other parts of Czech border area. However, in some aspects this particular transfer differed from routine procedure. Present is still influenced by terror felt by both sides and only time can bring full recovery.

8. Seznam použitých příloh

1. **Mapa okresu Jeseník.** <http://mesta.obce.cz/vyhledat2.asp?okres=3811> [cit. 10. 4. 2014].
2. **Vládní obvod Opava a jeho členění na jednotlivé okresy,** RADVANOVSKÝ, Zdeněk: *Historie okupovaného pohraničí 1938-1945*, Ústí nad Labem 1998, s. 24.
3. **Němci a Češi ve vládním obvodu Opava v r. 1939,** RADVANOVSKÝ, Zdeněk: *Historie okupovaného pohraničí 1938-1945*, Ústí nad Labem 1998, s. 14.
4. **Stavební činnost, počet obyvatel a národnost v okrese Frývaldov,** BARTOŠ, Josef: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech (1848-1960). Sv. 13. Okresy: Bruntál, Jeseník, Krnov*, Olomouc 1994, s. 81-82.
5. **Demografický vývoj obce Bělé pod Pradědem 1869-1930,** PISKOVSÝ, PETR: *700 let Bělé pod Pradědem*, Bělá pod Pradědem 1984, s. 38.
6. **Volební výsledky roku 1935 v Adolfovicích a Domašově,** PISKOVSÝ, PETR: *700 let Bělé pod Pradědem*, Bělá pod Pradědem 1984, s. 26.
7. **Počet obyvatel a národnostní složení Adolfovic roku 1946,** SOkA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 4, inv. č. 42, Statická hlášení (1946).
8. **Počet obyvatel a národnostní složení Adolfovic roku 1947,** SOkA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 4, inv. č. 42, Statická hlášení (1947).
9. **Počet obyvatel a národnostní složení Adolfovic roku 1948,** SOkA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 4, inv. č. 42, Statická hlášení (1948).
10. **Počet obyvatel a národnostní složení Adolfovic roku 1949,** SOkA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 4, inv. č. 42, Statická hlášení (1949).

- 11. Seznam Němců v Adolfovicích k 1. 7. 1947**, SOkA Jeseník, fond MNV Adolfovice, kart. 4, inv. č. 43, Jmenné seznamy (1947).
- 12. Přepis výpovědi pamětnice Waltraud Kriegischové.**
- 13. Seznam konfiskovaných nemovitostí přidělených do národní správy v obci Domašov mezi lety 1946-1948**, VEČERKA, Josef: *Majetkoprávní změny v Domašově v letech 1945-1948 (1953)*, 2003 (středoškolská odborná činnost), s. 14-18.
- 14. Žádost o navrácení domků č. p. 390 a 362 do vlastnictví Josefa a Marie Nitschových**, Osobní písemnost zapůjčená od pamětnice.
- 15. Osvědčení o navrácení čs. státního občanství Waltraud Kriegischové**, Osobní písemnost zapůjčená od pamětnice.

Příloha č. 3

Okres	Počet Němců	v %	Počet Čechů	v %	Celkem
Opava-město	38 471	80,9	9 064	19,1	47 535
Bílovec	20 673	37,8	34 082	62,2	54 755
Bruntál	48 251	99,9	54	0,1	48 305
Frývaldov	69 922	99,9	61	0,1	69 983
Králíky	28 390	97,6	700	2,4	29 090
Krnov	62 780	99,8	116	0,2	62 896
Lanškroun	23 983	73,4	8 688	26,6	32 671
Mor. Beroun	35 824	99,3	273	0,7	37 097
Mor. Třebová	33 314	92,1	2 877	7,9	36 191
Nový Jičín	54 963	65,0	29 660	29 660	84 623
Opava -venkov	21 127	44,7	26 662	55,8	47 789
Rýmařov	26 920	99,9	23	0,1	26 943
Svitavy	48 288	97,3	1 316	2,7	49 708
Šternberk	41 991	89,9	4 697	10,1	48 148
Šumperk	64 618	84,7	11 661	15,3	79 412
Zábřeh	29 270	48,5	31 054	51,5	62 169
Vládní obvod	649 785	849	811 103	19,9	810 773

Příloha č. 4

Rok	Počet domů	Počet obyvatel	Češi	Němci	Ostatní
1880	10 118	69 251	2	67 021	2 228
1900	10 239	69 153	50	67 023	2 080
1910	10 465	68 823	62	66 855	1 906
1921	10 547	66 108	861	63 029	2 218
1930	11 597	71 717	2 703	66 987	2 027

Příloha č. 5

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930
Adolfovice	1 315	1 517	1 485	1 375	1 272	1 163	1 254
Domašov	3 032	3 161	3 028	2 734	2 435	2 188	2 342
část: Bělá	283	257	238	229	203	178	183
část: Domašov	2 583	2 747	2 642	2 365	2 078	1 864	2 018
část: Filipovice	166	157	148	140	154	146	141
CELKEM	4 347	4 678	4 513	4 109	3 707	3 351	3 596

Příloha č. 6

Politické strana	Adolfovice		Domašov	
	Voliči	%	Voliči	%
DSD	62	8, 2	13	0, 9
DCV	113	15, 1	250	19, 0
BdL	30	4, 0	27	2, 1
SdW	10	1, 3	5	0, 4
SdP	528	70, 4	1 004	76, 3
KSČ	3	0, 4	1	0, 0
ČSD	1	0, 1	-	-
ČNS	-	-	2	0, 1
ČND	2	0, 2	3	0, 2
NOF	1	0, 1	-	-

Legenda: DSD - Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei

DCV - Deutsche christlich soziale Volkspartei

BdL - Bund der Landwirte (němečtí agrárníci)

SdW - Sudetendeutsche Wahlblock (předně živnostenská DGP – Deutsche Gewerbeapartei)

SdP - Sudetendeutsche Partei

KSČ - Komunistická strana československá

ČSD - Československá sociální demokracie

ČNS - Československá národně socialistická strana

ČND - Československá národní demokracie

NOF - Národní obec fašistická

Příloha č. 7

Rok 1946	Měsíc sčítání	Celkem	Němci	Češi	Cizinci
	Duben	1 139	770	367	2
	Květen	1 150	760	388	2
	Červen	923	520	401	2
	Červenec	769	359	408	2
	Srpen	728	234	488	6
	Září	697	220	471	6
	Říjen	584	116	462	6
	Listopad	578	103	468	7
	Prosinec	601	99	500	2

Příloha č. 8

Rok 1947	Měsíc sčítání	Celkem	Němci	Češi	Cizinci
	Leden	608	98	507	2
	Únor	628	99	527	2
	Březen	625	99	524	2
	Duben	642	100	550	2
	Květen	665	99	564	2
	Červen	675	99	574	2
	Červenec	651	98	574	2
	Srpen	661	99	560	2
	Říjen	669	104	563	2

Příloha č. 9

Rok 1948	Měsíc sčítání	Celkem	Němci	Češi	Cizinci
	Únor	756	99	655	2
	Březen	779	99	687	2
	Duben	751	80	669	2
	Květen	732	72	658	2
	Červen	726	66	645	15
	Červenec	739	59	667	13
	Srpen	731	58	660	13
	Září	699	57	629	13
	Říjen	662	56	597	9
	Listopad	653	54	588	11
	Prosinec	647	52	584	11

Příloha č. 10

Rok 1949	Měsíc sčítání	Celkem	Němci	Češi	Cizinci
	Leden	652	52	588	12
	Únor	651	52	587	12
	Březen	642	45	584	13
	Duben	633	45	575	13

Jméno a příjmení	Datum narození	Zaměstnání	Podnik
1. Kukutsch, Jan	18. 11. 1896	Elektrikář	Dřevoprůmysl
2. Kukutschová, Anna	25. 9. 1892	Domácnost	-
3. Glatteřová, Anna	22. 9. 1895	Domácnost	-
4. Nitscheová, Marie	9. 9. 1903	Tkadlena	Raiman Jeseník
5. Kreuzer, Alois	21. 9. 1903	Lesní dělník	Lesní správa
6. Kreuzerová, Berta	12. 9. 1913	Domácnost	-
7. Riedl, Alois	20. 3. 1894	Dělník	Dřevoprůmysl
8. Riedlová, Hilda	29. 7. 1895	Domácnost	-
9. Scholzová, Gertruda	18. 10. 1935	-	-
10. Scholzová, Markéta	28. 9. 1939	-	-
11. Nitschová, Marie	13. 6. 1908	Dělnice	Raiman Jeseník
12. Überalová, Žofie	4. 11. 1885	Domácnost	-
13. Násová, Žofie	13. 7. 1885	Domácnost	-
14. Náse, Herbert	8. 4. 1931	Dělník	Pilana
15. Plischke, Antonín	25. 5. 1885	Dělník	Ředina Josef
16. Plischkeová, Lydia	16. 2. 1900	Domácnost	-
17. Plischke, Antonín	30. 3. 1933	Dělník	Pilana
18. Plischke, Adolf	4. 5. 1880	Lesní dělník	Lesní správa
19. Plischkeová, Anna	31. 10. 1889	Domácnost	-
20. Böseová, Sofie	31. 10. 1889	Domácnost	-
21. Glitznerová, Frida	10. 9. 1898	Domácnost	-
22. Glitznerová, Brigita	8. 4. 1931	Domácnost	-
23. Glitzner, František	7. 12. 1934	-	-
24. Stöhrová, Anna	3. 4. 1901	Domácnost	-
25. Stöhr, Rudolf	31. 10. 1895	Lesní dělník	Lesní správa
26. Stöhrová, Anna	21. 1. 1923	Dělnice	-
27. Krigischová, Anna	14. 7. 1921	Dělnice	Pilana
28. Reiner, Gerd	7. 1. 1942	-	-
29. Hofman, Rudolf	17. 8. 1891	Lesní dělník	Lesní správa
30. Hofmanová, Anna	6. 2. 1900	Domácnost	-
31. Hofman, Alois	21. 5. 1929	Dělník	-
32. Hofmanová, Teresia	2. 5. 1886	Domácnost	-
33. Hofman, Pavel	10. 3. 1887	Zedník	Babek Jeseník
34. Schnaubelt, Adolf	19. 5. 1896	Dělník	Pilana
35. Schnaubeltová, Anna	10. 7. 1910	Domácnost	-
36. Schnaubelt, Werner	26. 2. 1944	-	-
37. Schnaubelt, Adolf	30. 5. 1938	-	-
38. Bernert, František	17. 12. 1894	Dělník	Dřevoprůmysl
39. Bernertová, Anna	18. 12. 1890	Domácnost	-
40. Baum, Jan	24. 3. 1901	Dělník	Dřevoprůmysl
41. Baumová, Růžena	24. 5. 1905	Domácnost	-
42. Baumová, Walburga	21. 6. 1939	-	-
43. Pompe, Rudolf	22. 9. 1906	Dělník	Pilana
44. Pompeová, Anna	16. 2. 1908	Domácnost	-
45. Pompeová, Truda	8. 12. 1934	-	-
46. Pompe, Rudolf	22. 10. 1937	-	-
47. Pompe, Erich	27. 8. 1941	-	-
48. Röscher, Robert	28. 2. 1910	Dělník	Pilana
49. Röscherová, Ida	9. 9. 1911	Domácnost	-
50. Röscher, Robert	3. 11. 1939	-	-

51. Röscherová, Gizela	7. 7. 1944	-	-
52. Krigisch, Vilém	1. 2. 1901	Dělník	Pilana
53. Bernertová, Anna	20. 2. 1897	Tkadlena	Raiman Jeseník
54. Schrotová, Vilemína	5. 11. 1894	Tkadlena	Raiman Jeseník
55. Röscher, Robert	2. 10. 1888	Tkadlec	Raiman Jeseník
56. Röscher, Emma	26. 7. 1882	domácnost	-
57. Röscher, Alžběta	1. 3. 1929	Dělnice	-
58. Geier, Josef	25. 6. 1888	Tkadlec	Raiman Jeseník
59. Geierová, Marie	12. 9. 1887	Domácnost	-
60. Bilitzer, František	30. 11. 1882	Tkadlec	Raiman Jeseník
61. Bilitzerová, Vilemína	21. 10. 1919	Domácnost	-
62. Bilitzer, Rudolf	20. 12. 1941	-	-
63. Bilitzer, Hedvika	14. 9. 1928	Dělnice	Dřevoprůmysl
64. Bilitzer, Anna	28. 11. 1924	Dělnice	Dřevoprůmysl
65. Hackenberg, Josef	6. 10. 1885	Lesní dělník	Lesní správa
66. Hackenbergová, Josefa	9. 2. 1883	Domácnost	-
67. Nitsche, Anna	24. 12. 1894	Tkadlena	Raiman Jeseník
68. Hackenbergová, Karola	4. 8. 1887	Domácnost	-
69. Spielfogel, Adolf	13. 8. 1885	Tkadlec	Raiman Jeseník
70. Spielfogel, Josef	17. 4. 1941	-	-
71. Spielfogel, Alois	21. 7. 1937	-	-
72. Kochová, Marta	5. 11. 1920	Dělnice	-
73. Pompe, Hilda	5. 1. 1931	Domácnost	-
74. Pompe, Gerhard	19. 1. 1929	Lesní dělník	Lesní správa
75. Grögerová, Štěpánka	30. 12. 1901	Tkadlena	Raiman Jeseník
76. Grögerová, Berta	21. 3. 1923	Dělnice	-
77. Grögerová, Albertina	24. 12. 1873	Domácnost	-
78. Buchmann, Rudolf	20. 10. 1899	Lesní dělník	Lesní správa
79. Buchmannová, Marie	11. 7. 1898	Domácnost	-
80. Buchmannová, Anna	13. 4. 1937	-	-
81. Buchmann, Eduard	10. 3. 1870	Dělník	-
82. Buchmannová, Berta	17. 12. 1871	Domácnost	-
83. Hauková, Anna	5. 6. 1905	Domácnost	-
84. Hauke, Emil	5. 8. 1905	Lesní dělník	Lesní správa
85. Hauke, Adolf	4. 12. 1929	Dělník	-
86. Hauke, Alžběta	10. 1. 1940	-	-
87. Hauke, Alois	9. 2. 1941	-	-
88. Gröger, František	28. 3. 1892	Lesní dělník	Lesní správa
89. Grögerová, Marie	15. 2. 1888	Domácnost	-
90. Grögerová, Hermina	1. 7. 1918	Domácnost	-
91. Gottwald, František	24. 10. 1889	Lesní dělník	Lesní správa
92. Gottwaldová, Anna	31. 8. 1888	Domácnost	-
93. Gottwaldová, Alžběta	26. 10. 1922	Dělnice	-
94. Gottwald, Rudolf	25. 10. 1941	-	-
95. Glatteřová, Anna	15. 6. 1902	Domácnost	-
96. Glatteřová, Alžběta	14. 12. 1928	Dělnice	-
97. Glatteř, Rudolf	13. 12. 1930	-	-
98. Glatteř, Rudolf	25. 12. 1898	Lesní dělník	Lesní správa

Já se Vás nejdříve zeptám, kdy jste se dostala do Bělé, na něco o Vaší rodině a životě, třeba kde jste pracovala?

No podívejte se, já jsem se tady narodila, protože rodiče už tady bydleli a prababička a ti všichni jsme se tady narodili. V pětáctýřicátém roce jak se to začínalo a odstěhovali lidi, no tak my jsme se k tomu nedostali, protože tady byl jeden pán, co vedl elektriku pro celý Domašov. On tu byl nevím, jak Vám to mám říct, za války ten Werwolf. To byli starší chlapi, co tady měli hlídat tu dědinu. No a on byl jako u toho a ti Rusi na to přišli a oni ho vzali sebou toho pana. No oni vzali tenkrát deset chlapů z toho Domašova, ale Rusi je hned vzali sebou, čtrnáct dní tady byli. Právě ten pán, co toto dělal on měl vodní mlýny na tu elektriku. A nikdo tady nebyl, co by se potom o to staral. Tak to udělal táta, protože on byl vyučený elektrikářem a zámečnickem. No měl aj papíry, on se učil v Opavě a toto. A potom tady v Jeseníku. Tak ho vzali a skrz to jsme tady zůstali, protože jinak už jsme taky měli naložený nějaký bedny na nákladním autě a všechno. A přijeli z Národního výboru a museli jsme to všechno sundat a tak jsme tady zůstali. Co jsme mohli dělat a sama jsem nechtěla jít nikam no. Tak jsem tady s nimi zůstala a tak on dokud mohl, tak toto dělal. Až potom udělali, jak se to řekne, tu velkou elektřinu pro celou dědinu. Z toho, ne, z Jeseníku, to je ze Zábřeha. No, no, no. Ale to už jsme se potom nedostali, potom jenom odstěhovali ty, co měli řekněme, když já bych tam šla sama tak bych si mohla žádat od rodiče, abychom byli spolu. Ale já jsem měla rodiče tady a tak jsme tady zůstali. Aj bratr ten byl o dva roky mladší a on zemřel už v roce, počkejte, v roce čtyřicet osm zemřel.

A znáte víc případů lidí, co tady zůstali a nebyli odsunuti?

No a podívejte se, tak potom oni některý. Oni nevěděli kam, oni se dostanou. Jestli do východní nebo západního Německa, nebo někam. A řekněme a některý rodiče, co měli víc dětí, tak oni byli u Brna u Olomouce, no to byli velcí sedláci. A ti potřebovali lidi a tak oni tam pracovali, ale jak oni si podali žádost, aby se mohli odstěhovat pryč. Tak oni si mohli poslat tenkrát, to už bylo potom, řekněme v roce padesát, šedesátým a tak. Oni ti větší mohli tam poslat, ale oni se museli vrátit na okres Jeseník, kde se narodili. A tam odsud jich potom poslali dál a tak byli u nás tady řekněme v Mikulovicích. A jak oni u nás v úřadě viděli, že některý jsou tady. Tak ten pan lesmistr tam jel a vzal si ty lidi zpátky, protože oni potřebovali dělníky do lesa. A tím pádem hodně tady řekněme u nás, co já vím, tak těch dvacet rodin, co tady zůstali, co chlapi nebo, když měli větší děti, tak pracovali v lese. My jsme museli všichni v lese dělat.

Tak ti co tady zbyli, šli potom pracovat do lesa?

Ano. Ano. Ti co tady zůstali, tak my jsme všichni dělali v lese. No jo moc jsme se nevydělali, ale co se dalo dělat, ale měli jsme práci.

A majetek a stavení Vám zůstalo? Nechali Vám to?

Ne. Ne. Ne. Toto řekněme, když ten lesmistr přišel pro ty lidi, tak on povídal: „Jo, vy tady zůstanete a my se postaráme o bydlení“. No a tak jsme dostali od Lesů baráky. Lesy byly prázdný, nebo když ten rodinný domek byl prázdný, nikdo tam nebyl, tak oni mohli zase stěhovat zpátky do toho domku. Ale hodně se nedostali, ale dostali od Lesů bydlení. Oni se o to starali, aby toto. No a celý život, co tady bydleli, tak dělali v lese. Já jsem tam taky pětatřicet roků, jsem dělala v lese. Tak mě nemusí, nikdo nic říkat.

A nevzpomenete si na jméno toho lesmistra?

Ojej.

A byl to Čech nebo Němec?

Ne to byli samí Češi. To byl ten hajný, co jsme měli, tak on se jmenoval Lulek a potom byl Navrátil, potom byl Dostál, potom byl Físmol. No ty jsme měli. Oni se střídali. Nebyl pořád ten stejný. Byl ten, nebo ten, nebo ten. Řekněme, jak to bylo aj ve škole ti učitelé, tak to byli samí mladí učitelé. Co měli ještě vojnu před sebou.

A nevzpomenete si, kolik zhruba rodin odsud odešlo? Těch německých?

Ojej. Ou. Ou. Já bych řekla těch patnáct tisíc. Ale to já vezmu jenom ten vrch. Řekněme Jeseník, Bukovice, Adolfovice, Dolní a Horní Domašov. To je jenom tady ten vrch. Ale teď vezte, ještě řekneme od Jeseníku směr Javorník. Tam tu stranu, to já vám zas nemůžu říct. To jsem se tam, tak nevyznala.

Tak, ale pro nás, co jsme tady zůstali, bylo nejhorší, že šéfa jsme měli, jak se řekne, on neuměl německy, my jsme neuměli česky. Tak jsme se domlouvali rukama, nohama. Jinač to nešlo, že a tak my jsme se aj naučili tu češtinu, jak jsme s nimi dělali. To je to, co nám chybí, ta gramatika, škola. A tenkrát nás nevzali do školy a ty co měli chodit do školy, ty nesměli chodit do školy. Tady začínala škola až v devětačtyřicátém roku, jak naši mohli chodit do školy. Dříve ne.

Takže až čtyři roky potom?

No, řekněme, jak manžel, ten měl patnáct roků a chodil do první třídy. A neuměl, jak se řekne bafnout. On se pak naučil na vojně, pro kluky to bylo trochu něco jinčího, trochu lepší než pro nás. Ale my jsme měli dobrého hajného a ten nám to tak pěkně vysvětlil vždycky, když něco bylo, co on viděl, že jsme to nepochopili. No a tak on nám to vysvětlil a tak vždycky to šlo. Krobát on se jmenoval, ten byl dobrej ten Krobát. On byl tady aj s otcem, oni bydleli hned vedle školy.

A můžu se zeptat, kdo tady ten odsun organizoval?

To byl z okresu z Jeseníku, byl tu nějaký pán, co to vedl. Oni řekněme, oni přijeli s nákladním autem až k baráku a oni den předtím vám dali vědět, že zítra se budete stěhovat. Abyste byla nachystaná, my jsme v deset nebo v jedenáct hodin tam u vás. A my jsme se dostali všichni, my ne protože, my jsme to museli zase všechno složit a to. Ale ti ostatní do Mikulovice a tam odsud potom vlakem dál. Oni to všechno brali do východního nebo západního Německa. A některý se dostali jenom do Brna nebo tak do práce. Co se potom vrátili a šli tady dál do lesa. Oni byli všichni pohromadě, řekněme, tam bylo deset rodin v jednom vagonu. A ten vagon jel do toho západního Německa. Ale tam bylo zase tak, že museli počkat tam, až se dostali zase dál. Ale v tom okresu nemohli zůstat, tam odsud jich zase poslali dál.

Můžu se zeptat, než došlo k tomu odsunu, vyšly určitě nějaké nařízení? Jestli jste musela nosit pásku, měli jste zákaz vycházení, kontrolovali vám poštu, omezovali vám zásoby?

Tak oni nám řekněme, my jsme měli kontrolu. A tu kontrolu podle toho co ten pán, to byli, jak se řekne vojáci a ti se střídali že. A tak každý den jsme měli na mostě, taky jsme měli kontrolu. My jsme museli být večer o půl osmé doma, a když jsme přišli později, tak on nás mohl zastřelit. No tak to jsme taky přežili tady, my jsme byli na pole a hodinky jsme neměli a tak jsme dělali, dělali pole ve Filipovicích. A bylo půl osmé a on tady stál a hned nás zastavil a ukazoval nám hodinky, kolik je hodin a toto. A nachystal si flintu a chtěl nás zastřelit. No a tak jsme ho poprosili, abychom se mohli dostat dom. Táta byl doma a babička. Tak on nás potom ještě jak se řekne, zavřel oko. A nás pustil dál a on povídá: „ale to se stalo jenom jednou“. Jenom kdybychom jsme s ním mohli mluvit, tak bylo by to lepší, ale on neuměl německy a my česky a to bylo právě tak. My jsme se nemohli domluvit. A já dodneska nemůžu pochopit, že tady bylo gymnázium v Jeseníku a byly školy. Dobře já jsem šla do kláštera, my jsme se naučili cizí řeči že.

A kde jste byla v tom klášteře?

V Jeseníku byl klášter, ale bratr ten chodil do gymnázium a udělal aj maturitu a toto že.

A kolik máte vlastně sourozenců?

Měla jsem bratra a ten zemřel.

Jo to jste říkala.

V roce čtyřicet osm.

A byla jste třeba svědkem nějakého násilí na těch Němcích, když nedodrželi třeba nějaký ten zákaz?

Tak řekněme, co se říkalo toto. Ti vojáci nám nic neudělali. Oni přepadli holky a jak. Ty mladý holky, my jsme byly schovaný, aby nás ti vojáci neviděli. Oni co chytly, to oni všechno přepadli. Až potom přijela nějaká kontrola, ale odkud to vám nemůžu říct, oni to zakázali. A tak potom už bylo trochu klidnější. Ale ten začátek nebyl moc dobrý, ale jinač oni nám nic neudělali.

Takže tady nikoho nezastřelili, nebo něco?

Ne. No ale řekněme, se střílelo až u hranic, v Opavě. Tam se ještě střílelo. Ale tady už nebylo nic, enom naši vojáci, ti poslední, co odešli, odjeli s autem, ti pustili každý most do povětří. A v Adolfovicích tam byl lagr a to byli ti vojáci a ti vojáci zapálili ten lagr, oni viděli, oni šli za těmi lidmi, co tam bydleli a řekli: „běžte tam, tam jsou boty, obleky tam jsou deky a všecko a vemte si to všecko, než to dostanou Rusí“. Oni už byli tady ve Vrbně. To bylo osmého května pětáctyřicet.

A v tom táboře byli teda do té doby zavírání Sověti?

No tam byli ti vojáci ještě až na poslední chvílku, jak se řekne. No a oni zapálili to ještě a bylo tam tolik dětí a dospělí a tam přišli kolem třicet lidí o život. To bylo to nejhorší, co bylo tady a ty děti a doktoři nebyli, všecko bylo schované a to bylo to nejhorší. Tolik dětí tam tenkrát přišlo o život. To udělali ještě Němci. Toto to bylo to nejhorší. Těch třicet lidí ojejej.

A může se zeptat, jaký tu byl vztah mezi Němci a Čechy ještě před válkou?

No podívejte se, já vám můžu říct jenom tolik, my jsme s nimi dělali, tak oni nám pomáhali a my jsme taky dělali, to co jsme mohli. Oni řekněme, co se týkalo, oni dostali tenkrát o hodně, řekněme jídlo víc než my a oni byli tak ochotni a oni nám vždycky do práce dovezli něco tak sladkýho, nebo ovoce, že bychom nedostali ovoce žádný. Tak oni vždycky, oni my řekli: „tetino“, protože já jsem byla skoro nejstarší, „tetino dneska máme něco“. Něco jsem rozuměla, něco ne. Ale oni nám to tak vysvětlili a to. A my jsme to museli pochopit, a tím pádem jsme se naučili češtinu. Mluvíme, tak jak oni nám to řekli. A já jsem měla tam jednu paní a ta byla, Žofka se jmenovala a tolik roku jsem s ní dělala. Mravencová. Jo hned jak Podešva bydlí. A s ní jsem tolik roků dělala. A ona vždycky přišla a tetino já mám dneska tam něco. Ale ta chudinka za to nemohla, ona koktala a já jsem myslela, že to patří k tomu. Já jsem taky začínala koktat až potom oni ti druhý se vždycky tak řehtali a povídali: „tetino, to se mluví jinačí, ona za to nemůže, ona je nemocná“. Ale tak my jsme se s nimi domluvili. A oni taky když něco bylo, tak oni nám taky pomáhali. Enom trvalo to dost dlouho, protože nám knížky chyběli, abychom se mohli naučit. No my jsme neměli žádný knížky.

A za války to bylo jak? Stejně, furt? Takový dobrý vztah?

Za války my jsme neměli nic a to já chci říct, ten Helmut, ten bratr on uměl angličtinu, ale dobře. Ale češtinu taky ne. Tak tady měl někdo být, co uměl češtinu a tu němčinu. A my jsme to neměli. Ale možu říct, že když někdo chtěl statný práci, někde do kanceláří a to, ten musel umět česky jak německy. Jestli to bylo na nádraží, nebo esembák, nebo na poště, co byl úřad tak on to musel umět. Německy jak česky. A Franz onkel a oni tam taky ty děcka uměly i česky a německy. To a to bylo ono, ale oni nesměli zůstat tady, protože táta byl Němec, tak se museli odstěhovat. Tak tím pádem oni se také dostali do toho Německa.

A můžu se zeptat, když jste se teda připravovali na ten odsun, když jste si balili, tak kontroloval vás při tom někdo, nebo kontrolovali Vás?

Ne. Doma ne. Tam jste si to mohl zabalit, co jste myslel, že potřebujete.

Takže nedělali žádné razie, nebo tak?

Ne, ne. Ale ta kontrola byla v Mikulovicích. Až v Mikulovicích.

A neměli jste nějaké pokyny, co si máte zabalit, jak můžete mít těžký zavazadlo, nic?

Ne, ne, ne. Odsud jste si to mohla vzít. Enom tam to bylo horší. Tam to kontrolovali a nikomu nic nevrátili. Oni to někam odvezli nebo nikdo neví kam.

Vy už jste v té době bydleli tady v tomhle domě?

Ne. Podívejte se, já vám něco řeknu, ta firma, kde jste dělala, tak ta firma se starala o bydlení. My jsme tady toto, to byla firma Povodí Odry Šumperk. No a ti to měli celou dobu a měli aj ty baráky všecko, tak nám to nikdo nemohl přijít a říct vy musíte jít ven z toho baráku, protože jsme měli tam cedulku v okně, že je to kontrolované. Že to nemůže nikdo vzít. Enom táta ten měl velkou dílnu a tu dílnu a to přišel nějaký nový mistr a ten tu dílnu převzal. To ty Lesy nemohli nic udělat, protože nepatřilo tomu. Tak to on všecko přebíral. No, ale on potom, jak děda dělal, to bylo ta továrna tady v Adolfovicích a tak jak on potom tady postavil na světlo pět turbín a skrz to oni ho nepustili ven. Ach jejda. Jedno přišli také, jednou jsme dostali oznámení, zítra v devět hodin máme nachystané a táta dělal vodovod na Březové Studánce. Tak jsem utíkala večer v pět hodin ještě na Březovou Studánku pro tátu, aby přišel dom, že zítra se odstěhujeme. A ten vedoucí ten šéf uměl trochu německy a on povídá: „ne, ne táta nejde pryč, on to musí dodělat, on to musí tady dodělat“. A pak jsme šli spolu ještě dom a druhý den přijeli, tak jsme to naložili a jak jsme to měli naložený, tak přijeli z Národního výboru zase jsme to museli všechno sundat a zůstat tady. A on znovu na Březovou Studánku a spravil tam vodovod.

A to Vás vůbec nějak dopředu neinformovali, jenom den předtím Vám řekli, že Vás odsunou a pak zase druhý den Vám řekli, že ne?

Hm, hm.

Takže vy už jste pracovala u těch Lesů předtím odsunem?

To jsem chodila do školy. Až potom sem tam pracovala. Já jsem skončila v pětačtyřicátém ve škole. No my jsme, oni klášter zavřeli už čtyřicet čtyři a dali tam vojáky. Až skončí válka potom dostanete vysvědčení aj všechno. Já nemám nic ze školy to zůstalo všechno tam. No a to jsem měla osmnáct, devatenáct rok, jak skončila válka. No co potom můžete dělat. Do školy už to nešlo.

A do té doby jste bydleli kde?

Všecko tady. Hm.

Ale v době toho odsunu Vás přemístili někam jinam?

My jsme bydleli tady a potom v pětačtyřicátém, jak to bylo všechno. A tak přijeli a Povodí Odry to tady všechno sebrali a dali nás odsud do toho malýho baráku.

To bylo pod lesem?

Jo. Tak my jsme bydleli tam v tom malým baráku. A toto kde bydlíme teď, to jsme dostali zpátky teď v roce devadesát čtyři.

A víte něco o pracovních táborech v Domašově a v Adolfovicích tady?

No podívejte se, já vám řeknu v Domašově, ten pracovní tábor byl nejhorší, co se tady dělalo a co se tady vyvádělo. A nemůžu pochopit, že fakt byl tam aj ten doktor Pavlovsky, takovej dobrej doktor, myslím, že tam je něco o tom doktorovi, co napsaný, co ten zkusil. A potom se řeklo, on měl bratra a ten byl vojenský doktor, ale ve Francii a on přijel sem za ním na návštěvu a on už nežil a on chtěl vidět, kde se mu to všechno stalo. A on tady jak to viděl, tak oni to museli všechno hned zrušit, všechno pustili ven a zavřeli to. A ti co tam ještě byli, se dostali do Adolfovic.

Přesunuli je. Nejdřív došlo k zavření pracovního tábora v Domašově?

Ano, napřed byli. Řekněme Francouzi, Američani ti byli hned od začátku, byli v Adolfovicích, ti se měli hned lepší, enom tady byli ti Rusi. Tak potom byli ti Němci, ty potom dali taky do Adolfovic a dělali v té továrně u toho Weihnelicha, Dřevovlně.

A po válce oba ty objekty využili k internaci Němců? Neslyšela jste, jestli se tam něco stalo?

Dokud za války tam dělali Angličani a Francouzi, ti vojáci, co byli tam v tom lágru. No a po válce, tak tam dělali potom ti Němci aj z Domašova lidi, že dokud to šlo, Dřevovlna se toto dělalo. No nábytek se tam dělal. Oni tam museli dělat všichni. Ano, ano, když nedělali v lese, tak museli dělat tam, jinak to nešlo. A jak to skončilo

A od kdy do kdy tady probíhal odsun, začal hned po válce?

To šlo v roce čtyřicet šest až do čtyřicet devět.

A potom už to, ale bylo v menší míře, že?

Tak potom už tady nikdo nebyl. No, no, no. Enom ti, co měli tam děti nebo rodiče ty se tam ještě dostali.

Za nimi, dodatečně. Nic jiného.

To bylo, aby ta rodina byla pohromadě.

To byl, ale dobrovolný odchod, to už se pro to ty Němci rozhodli, že půjdou za rodinou?

No, no, no. Ale museli si napsat žádost tady a oni tam taky, aby věřili, že jsou to příbuzní.

Museli to dokázat?

Ano. Oni potřebovali doklady, aby to mohli dokázat, že jsou to příbuzní.

Když teda ty Němci pracovali v táborech v Domašově a Adolfovicích, jestli tam třeba nedošlo k nějakému násilí, jestli tam nebyl někdo zabit?

Ne. Tady ne. Tady to bylo v klidu. No a ten, za války, on se jmenoval ten majitel z té továrny, on se jmenoval Weihnelich, oni měli jenom jednu dceru. A teď chlapi byli na vojně a ta dcera to vládla za války, jak ty chlapi byli na vojně. Tak ona měla svoje auto a měla šoféra a to byl Angličan. No a po válce se vzali a ona bydlí v Londýně.

Můžu se zeptat? Ani ty Češi na Vás nějak neútočili po válce?

Ne, tak řekněme, poslouchejte, ti co my jsme se tady znali to nebylo nic, my jsme si rozuměli. Ale jak jste přišla do Jeseníku do obchodu, já vám řeknu, to bylo v roce, Hanka se narodila šedesát jedna, šedesát osm, devět no do školy potřebovala aktovku.

A stále to přetrvalo?

No. A tak jsem šla, to jsme měli jeden obchod v Jeseníku, kde jsme dostali ty tašky a všecko možný nakoupit. A tam byli dva chlapi a já jsem tam taky přišla a to víte, že oni to hned poznali, že nejsem Češka a toto. Tak ona se mě ptala, co chci, tak sem jí to řekla v češtině, tak jak jsem to mohla. No vidíte a ten jeden se otočil na mě a začínal na mě nadávat, ale ten uměl německy, jak my. Co tady chcu, už dávno patřím pryč, tady se nebude mluvit německy a vy to nepotřebujete, a když nejdete pryč, tak aspoň zalezte metr pod zem. My vás tady nechceme ani slyšet ani vidět. Ven s vámi. A na co potřebujete aktovku, ty děti sem nepatří, to patří už všechno ven. A já jsem začínala plakat, protože jsem nevěděla, co mám dělat. A teď ty prodavačky to viděly a oni s ním potom mluvili česky, tak jenom jsem viděla, že on musel jít ven.

Takže se Vás zastaly?

Jo, a tak tam byly dvě holky a ta jedna mi hned donesla tři aktovky a řekla mi, že už nemám plakat a že si mám jednu aktovku vybrat. Nemohla jsem ani mluvit, jsem si vzala tu aktovku a šla jsem ven. Tak řekněme, některý byli fanatičtí, ještě byli.

Ještě dvacet let potom.

Jo. Tady byl, ale klid. My jsme měli toho hajný, jak jsem řekla, on vám jednou přišel do práce a povídal: „dneska máte kino“. Jsem povídala: „A jak kino, my tomu nerozumíme“. A on povídá: „no, je to německy, budete tomu rozumět a budete v osm hodin v hospodě“, tady v Domašově. A tam je film a to si ukážeme Babičku. A to je v němčině, jak v češtině. Ten film Babička. A tak on povídal: „Vy tam půjdete, schválně jsem to objednal pro vás, abyste taky něco měli“. No a vidíte, jsme tam byli a ten film jsme neviděli, protože on ten film nedostal. Tak on potom přišel o půl deváté a omlouval se a měl někoho u sebe, co hrál na harmoniku, že abychom si mohli zatančit. No ale já jsem tam nezůstala, já jsem utíkala honem tady přes pole a dom. Jsem byla sama tam a to. Všichni byli z Domašova a to.

A kino bylo kde?

Kino? V Adolfovicích a my jsme šli všechno pěšky, do kina.

A jste dosud v kontaktu s některými Němci, kteří byli odsunuti? Píšete si třeba?

Jo, já mám hodně kontaktů. Oni píší a píší. Víte co, oni také viděli někdy a řeknete nám. Jsem jela a řeknete nám, kde bydleli ti a kde bydleli tito a tito. A teď v létě najednou jsem měla telefon a ozvala se jedna rodina z Adolfovic. Právě tam odsud. A oni nás všichni znali a ona mi povídá: „Vy jste Kriegischová, že?“. Jsem povídala: „No ano“. „No víte, co máte tady návštěvu z Ameriky“. Jsem povídala: „Toto není možný“. Tady byli vnoučata z Ameriky, babičky bydlely tady v Domašově a oni chtěli

vidět, kde ten barák stál a jak měli pole a to všecko. Měli aj sáček u sebe a vzali si trochu hlíny sebou, pro maminku na památku. No vidíte a hned odpoledne ty byli tady od půl desáté do půl čtvrté, tak nějak. A potom zas odpoledne museli už zase být na letišti. Zase zpátky letěli. Taky všichni studovali a takový mladý holky a jeden byl bratranec, ten byl taky u toho. Oni tady fotili všecko možný a my jsme se s nimi nemohli domluvit, protože oni neuměli německy ani česky ani toto, enom anglicky. A u nás nikdo neumí anglicky. Tak jsem si vypůjčila kluka, co ještě chodí do školy. On je Američan a bydlí tady v Domašově. A ten kluk přijel a mluvili jsme a šlo to.

A vy jste někdy nepřemýšleli, že byste odsud odešli?

Ne, zatím ne. Máš se teď, tak jak my, taky musíš dělat. A já bych řekla, ty možnosti, oni si tam vydělají pěkný peníze, ale to bývávalo, teď už to taky není. Co bylo, no jo a co se dá dělat? Musíme dělat, jak to je. A kdepak na staré kolena.

Já jsem myslela, třeba nějaký čas po odsunu? Nebo postupem času jste o tom nepřemýšleli?

Ne, ne. Teď já vám řeknu, já mám tady tolik známých, oni mě přijedou navštívit a toto. Já jsem se za války učila v hudebce na klavír.

Umíte na varhany že?

No a teď hraju na varhany. No a tak oni mě znají až to pěkné není. Všichni řeknu: „Tetinu co je s Váma? Přijdete nebo nepřijdete?“. Ne už bych nechtěla.

Takže se na to s odstupem času díváte jak? Na ten odsun?

Teď už není žádný rozdíl. Co vy dostanete koupit, tak to my taky dostaneme. Enom toto, že na to všichni potřebujeme peníze. No zadarmo není ani v Německu, nemáte nic zadarmo. Kdepak tam je to eště horší. Ne v Německu ojoj.

Takže já se Vás ještě zeptám, kudy ty Němce odsouvali? Říkala jste, že v Mikulovicích je kontrolovali a co dál?

A potom do Prahy z Prahy do Chebu a do Německa. Někteří přijeli do východního a někteří do západního Německa. To oni mu řekli až ve vlaku, kam půjdou. Kam oni jedou.

A museli jste nosit pásky?

A pásky jsme museli nosit a tam bylo jenom N. Jak jsem chodila do školy, tak nás tam bylo pětadvacet ve třídě a tam chodila jedna holka s Adolfovic také s námi a paní učitelka se ptala, to bylo ke konci války, ona se ptala, jestli jsem poslouchali rádio a jak daleko ty vojáci jsou a co všechno vzali a toto. A tak ta jedna spolužačka, ta se hlásila a povídala: „No u nás v Adolfovicích je sedlák a tam dělal nějaký Polák a ten má taky, ten lístek na sobě na kabátě a tam je velký P. On řekl včera, že zatím se to jmenuje Polák, ale za války to bude policajt“. Aby oni s tím počítali a ta učitelka nevěděla, má ho udat, co má s ním dělat. To bylo ke konci války. Takové věci byly.

Pak jste říkala, že když mělo dojít k tomu odsunu, tak byl někdo vyslán z toho Národního výboru, ale nic Vám písemně nedali, nic jste nepodepisovala, všechno ústně?

Ne, nic vůbec nic.

A můžu se zeptat, jak to bylo s jídlem, v té době?

S jídlem to jsme dostali od Národního výboru, dostali jsme každý měsíc takovou kartičku a tam bylo napsaný, to oni vždycky v obchodě ustříhli, když jsme něco koupili. Chleba, mouku, máslo nebo salám jsme měli moc málo a maso to taky. Tak nejvíc. Někdy jsme dostali sýry, ale to bylo málo.

A můžu se zeptat, ty příděly jste dostávali jenom vy, nebo i Češi?

Všichni. To jsme dostali všichni, na mouku a tak.

A všichni stejně?

Všichni stejně. Ano, všichni stejně.

Za války jste se odsud z domu museli vystěhovat? Vy jste v roce 1938 nakoupili tři baráky a v době odsunu vám všechny ty baráky zkonfiskovali?

Jeden barák nám vzaly Lesy a ty dva zbylé Povodí Odry. Díky tomu, že jsem pracovala u Lesů, tak nás v tom jednou nechali bydlet. Lesy a Povodí Odry se potom daly dohromady, tak jsme potom dělali v lese taky. Všechno jsme museli dělat.

V devadesátém pátém Vám ty baráky vrátili?

Enom jeden, v kterém teď bydlíme. A ty dva jsem v roce padesát tři, jsem znovu koupila. Já jsem se v šedesátém prvním vdala a pak jsem bydlela v Domašově a tam jsme si dali starý barák do pořádku a bydleli jsme tam.

Dneska máte zase tři baráky?

Ano.

Ale tenhle Vám vrátili, ten jste nemusela odkupovat?

Ne ten nám vrátili.

Ale ty dva jste si musela koupit?

No. Tam ten koupila jedna Ostravačka.

Vy jste si je koupila a pak jste je prodala?

Ano, tak jsem dostala za to dva tisíce. Za ten barák. A ten veliký si vzal Národní výbor na nějakou firmu a to jsem dostala deset tisíc.

Č. P.	Jméno majitele	Národní správce	Druh majetku	Datum
2	Adolf Baum	František Temešek	Domek	1946
2	Josef Gröger	*	Domek	1948
3	Josef Baum	Jan Zrník	Domek – řeznictví	1946
4	Josef Gottwald	Ladislav Mikulík	Domek – krejčovství	1947
4	Josef Nitsche	*	Domek	1947
5	Marie Franke	*	Domek	1947
6	Adolf Streit	*	Domek	1947
7	Marie Seifertová	*	Domek – obchod	1948
8	Vilém Gottwald	Ladislav Mikulík	Domek	1947
8	Adolf Gottwald	*	Domek – mlýn	1948
10	Herman Kolbe	František Gárský	Domek	1946
10	Jan Schubert	*	Domek	1947
12	Franz Pompe	*	Domek	1947
13	Gustav Reichel	*	Domek	1948
14	Emil Köller	*	Domek	1947
15	Franz Olbred	*	Domek	1947
16	Herman Nitsche	*	Domek	1947
17	Josef Gottwald	*	Domek	1946
21	Vilém Werner	*	Domek - bundářství	1947
22	Berta Pompeová	*	Domek - krejčovství	1948
22	Klára Neugebauerová	*	Domek	1947
23	Josef Nitsche	*	Domek	1946
23	Lore Weissshuhn	*	Domek	1947
24	Adolf Neugebauer	*	Domek – byt	1947
26	Marie Mattnerová	*	Domek	1948
26	Posthaus	*	Pošta	1947
27	Marie Mattnerová	*	Domek	1948
27	Vilém Werner	*	Domek	1946
27	Vilém Werner	*	Domek	1946
28	Franz Ursič	František Gárský	Domek – hostinství	1947
28	Adolf Geppert	*	Domek	1946
30	Gustav Linder	Antonín Jurčík	Domek – řeznictví	1946
31	Gustav Schreiber	Antonín Plšek	Domek – stolařství	1947
31	Štefan Hackenberg	*	Domek	1947
32	Alois Pache	*	Domek – truhlářství	1947
33	Gustav Linder	Antonín Jurčík	Domek – řeznictví	1946
34	Josef Werner	*	Domek	1947
34	Anna Pischkeová	*	Domek	1947
35	Herman Kolbe	*	Domek	1947
36	Adolf Kneifel	František Gárský	Domek	1946
36	Augusta Seifertová	*	Domek	1947
37	Gesti Fidlerová	*	Domek	1947
38	Marie Pelzová	*	Domek – kovářství	1946
40	Alfréd Lessmann	Alois Nořkovský	Domek	1947
41	Lore Weissshuhn	*	Domek	1947
41	Werner Preiss	Josef Petr	Domek – pila, mlýn	1946
41	Werner Preiss	Josef Petr	Domek	1946
43	FranzSeifert	*	Domek	1947
45	Alois Grüner	*	Domek	1946
47	Marie Weisserová	Adolf Herzlík	Domek – hostinství	1947
53	Rudolf Streit	Alois Vrtělka	Domek – stolařství	1946

58	Josef Bernert	*	Domek	1946
61	Vincenc Böhm	Josef Rajčula	Domek – obchod	1947
62	Aloine Seibertová	*	Domek	1947
64	Emma Pacheová	Josef Boháč	Domek	1947
69	Josefa Reinoltová	*	Domek	1947
70	Vilém Seifert	*	Domek – kovářství	1947
72	Hedvika Hoffmanová	Karel Opršál	Domek	1947
79	Adolf Gröger	*	Domek	1947
80	Franz Hauke	Antonín Hrádek	Domek	1947
88	Adolf Bernert	*	Domek	1947
89	Justina Haukeová	*	Domek	1946
90	Vilém Nitsche	*	Domek – řeznictví	1947
90	Josef Seifert	Alois Vrtělka	Domek – holičství	1947
96	Franz Stanzel	*	Domek – kovářství	1947
99	Anna Nitschová	Jan Chmelař	Domek – hostinství	1947
101	Vilém Pompe	*	Domek – stolařství	1947
102	Richard Hoffman	*	Domek	1947
106	Guide Kariger	*	Domek	1947
109	Marie Mattnerová	*	Domek	1947
110	Josef Otte	*	Domek	1947
112	Vilém Nitsche	MNV	Domek – obchod	1947
116	Vilém Seifert	*	Domek	1947
119	Rudolf Zwiener	*	Domek	1947
120	Alfréd Nitsche	*	Domek	1947
121	Karolína Pompeová	*	Domek – krejčovství	1947
122	Josef Nasse	*	Domek	1947
126	Adolf Pompe	Josef Chmelař	Domek – obchod	1947
127	Rudolf Nitsche	*	Domek	1947
133	Vilém Schubert	*	Domek	1947
139	Gustav Zacker	*	Domek	1947
145	Gustav Mücke	František Podešva	Domek – kolářství	1947
148	Rudolf Reichel	*	Domek	1946
153	Josef Bernert	*	Domek	1947
154	František Kriegisch	*	Domek – krejčovství	1947
158	Josef Beutel	*	Domek	1947
159	Ervin Neugebauer	*	Domek – krejčovství	1947
160	Vilibald Zwiner	*	Domek	1946
163	Franz Hirsch	*	Domek	1947
165	Franz Stefann	*	Domek	1947
169	Marie Hackenbergová	SNB	Domek – krejčovství	1947
172	Josef Franke	*	Domek	1947
173	Max Schmidt	František Gajdušek	Domek – řeznictví	1947
177	Marie Haukeová	*	Domek	1947
178	Marie Ganzová	*	Domek	1946
184	Josef Nitsche	*	Domek	1947
186	Marie Streitová	*	Domek	1947
190	Vilém Streit	*	Domek	1946
196	Adolf Plischke	*	Domek	1946
197	Josefa Pargová	*	Domek	1947
198	Jan Neugebauer	*	Domek	1947
199	Josef Gröger	*	Domek	1946
204	Adolf Kreuzer	Alois Matoušek	Domek	1947
205	Josef Werner	*	Domek – obuvnictví	1947

206	Rudolf Nitsche	*	*	1946
207	František Nitsche	*	*	1947
207	František a Júlie Nitsche	*	Domek	1948
210	Marie Seifertová	Jaroslav Pivoda	Domek – zámečnictví	1947
212	Jan Drescher	Karel Pešák	Domek	1947
215	Josef Hauke	*	Domek	1947
217	Adolf Nitsche	*	Domek	1947
219	Josef Speilef	*	Domek	1947
221	Rudolf Brozig	*	Domek	1947
222	Marie Schreiberová	Karel Macek	Domek	1947
226	Kreuzer – Nitsche	*	Domek	1947
227	Júlie Geinerová	Jan Terenz	Domek	1947
231	Rudolf Böhn	*	Domek – kolářství	1947
235	Josef Gröger	*	Domek	1947
236	Rudolf Parg	*	Domek	1947
240	Richard Lindner	*	Domek	1947
242	Jan Lemp	*	Domek	1947
249	Leo Seidel	*	Domek – klempířství	1948
256	Terezie Gottwaldová	*	Domek	1947
266	Rudolf Böcke	*	Domek	1947
269	Adolf Raschke	Jan Lavica	Domek – obchod	1947
273	Anna Zichertová	*	Domek	1947
274	František Buchmann	*	Domek	1946
277	Josef Bartsch	*	Domek	1947
279	Josef Pompe	Jan Křupala	Domek	1947
281	Alois Hoffmann	Bedřich Urbančík	Domek – obuvnictví	1946
283	Jindřich Nieser	*	Domek	1947
289	Alois Nitsche	*	Domek	1947
290	Herman Plische	*	Domek	1947
292	Robert Bernert	*	Domek	1947
297	Josef Pompe	*	Domek – kolářství	1947
299	Alois Pompe	*	Domek	1946
303	Richard Spielvogel	*	Domek	1946
304	Emma Gottwaldová	*	Domek – krejčovství	1948
306	František Lessmann	*	Domek – obchod	1948
308	František Nitsche	*	*	1946
310	Anna Harrechová	*	*	1947
312	Vilém Gottwald	*	Domek – hostinství	1947
314	Josef Schaubert	Jan Vašut	*	1946
319	František Otte	*	*	1946
320	Herman Plischke	*	Domek – obchod	1947
322	Marie Hoffmanová	*	*	1946
324	Alfons Parg	Ladislav Cihlař	*	1947
326	Alois Pompe	*	*	1946
327	Raimund Werner	*	*	1946
328	František Lang	*	Domek – obchod	1947
330	Rudolf Reinelt	*	*	1947
331	Karel Artelt	Miroslav Müller	*	1946
333	Karel Harrich	*	*	1946
335	Anna Seifertová	*	*	1946
336	František Jung	*	*	1946
341	František Seifert	*	Domek	1946
344	Josef Plischke	Valent Čopjant	Domek	1947

346	Roman Hockel	*	Domek	1946
349	Josef Kreuzer	*	Domek	1947
352	Josef Reinelt	*	Domek	1946
353	Pavel Seifert	*	Domek	1946
354	Adolf Parg	*	Domek	1946
358	Josef Göttlich	František Ondruš	Domek	1947
359	Josef Leder	*	Domek	1946
360	Vilem Zwiener	*	Domek	1947
361	Alfons Theuer	Karel Světlík	Domek	1947
363	Žofie Wernerová	*	Domek	1946
364	Josef Hackenberg	*	Domek	1947
366	Sudetengebirgsferein	Karel Podola	Domek	1947
368	Emil Titze	Josef Gerža	Domek	1946
370	Vilém Böhm	*	Domek	1946
373	Richard Lossmann	Čeněk Bárta	Domek – zprac. dřeva	1947
375	Jan Zwerner	*	Domek	1946
379	Anna Steinová	*	Domek	1946
381	Josef Gottwald	Ladislav Mikulík	Domek	1946
384	Alfréd Nitsche	Josef Vabrusek	Domek – Smíšené zboží	1946
388	Vilém Baumm	*	Domek	1947
389	Werner Freiss	Josef Petr	Domek	1946
390	Josef Nitsche	*	Domek	1946
399	Jan Drescher	*	Domek	1946
400	Adolf Baum	František Tomešek	Domek – obchod	1946
401	Anna Nitschová	*	Domek	1947
402	Josef Glatter	*	Domek	1947
407	Karel Brautigan	František Kolář	Domek – autodoprava	1947
645	Franz Lessmann	*	Domek	1946

Domašov 24.II.1954.

Věc: Josef a Marie Nitschovi,
Domašov 390, žádá o přidělení
domku do vlastnictví.

Okresnímu národnímu výboru v Jeseníku,
hospodářský referát.

Žádám tímto o přidělení domku čp.390 a 362 do vlastnictví,
což odůvodňuji následovně:

Jsem v roce 1894 narozen v Dolní Lipově a v Domašově bydlím
od roku 1906. Jsem zaměstnán v Adolfovicích v Dřevovině jako
údržbář. Bydlím a používám jmenovaných čísel domků jak nahoře uve-
deno od roku 1937.

Uvedená čis.byla mojí vlastnictvím, které bylo konfiskováno
v roce 1945 podle dekretu presidenta republiky.

Při svém zaměstnání se zabývám chovem hovězího dobytka.
Chovám celkem 3 kusy z toho dvě krávy. Jelikož zmíněné domky jsou
v lese směrem na sedlo Filipovice opatřuji si futro v lese.

Zmíněné domky používám v jednom bydlím a v druhem, který
je pořadnější mám ustájený dobytek a kopy, což bylo již dříve k
tomuto účelu upraveno.

Jelikož je možnost získat zpět do vlastnictví nahoře jmenované
prosím, aby mojí žádosti bylo laskavě vyhověno.

Za vyřízení děkuji:

Josef a Marie Nitschovi,
Domašov, čp.390.

Místní národní výbor v Domašově potvrzuje údaje uvedené v
žádosti a doporučuje její vyřízení:

Tejmenník: MNV:

Předseda: MNV:

KRAJSKÝ NÁRODNÍ VÝBOR V OLOMOUCI
 Kollárovo nám. 7 tel. 3145-48 N. Hodolany tel. 3051-55 a 2555-59

Zn.: 216-5. / 10.-1950-III/1. V Olomouci dne 19. října 1950.

O s v ě d ě n í

o vrácení československého státního občanství.

Krajský národní výbor v Olomouci vrací podle ustanovení § 3 dekrety čis 33/1945 Sb.
 a podle vládního nařízení čis. 252/1949 Sb.

československé státní občanství

Waltraudě N i t s c h o v é, roz. _____
 nar. dne **30. ledna 1927** v **e Filipovicích, okr. Jeseník**
 bytem v **Domašově č. 390.**

~~Souhlasně se vrací československé státní občanství jeho manželce~~
 _____, roz. _____
 nar. dne _____ v _____
 a jeho jejím dětem mladším 15 let:
 _____, nar. dne _____
 _____, nar. dne _____
 _____, nar. dne _____
 _____, nar. dne _____

Státoobčanský slib složen
 dne **12.7.**..... 1951.
Václavová

Referent pro vnitřní věci a bezpečnost:
M. M. M.

0602 1325